శ్రీ రస్తు.

శృంగారశాకుంతల మను

శకుంతలాపరిణయము.

పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి విరచితము.

1485

చినది.

కార్యదర్శి

VENKATRAMA & CO.,
EDUCATIONAL PUBLISHERS,
KINGSWAY,
SECUNDERABAD. (BN)

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1923

All Rights Reserved.

Printed
at the "VAVILLA" Press,
Madras.—1923.

పీఠిక.

మహాకవి కాళిదాసు వ్యాసభారతమునుండి దుష్యంతుకథను గైకొని మార్పులు కొన్నింటిం గావించి రసికజనానురంజకముగా గీర్వాణభాషయందు నాటకరూపమున రచియించెను. కాళిదాసుని కవితామాధుర్యము కవులను పూర్వులను బలువురను హృదయంగమమై యాకర్షింప వారును యథామతిగా నించించుక మార్పులు గావించి యీకథనే రచించి కృతకృత్యులైరి. ఇప్పటికి మనకుఁ దెలిసిన ఆపూర్వకవులలో పెద్దనామాత్యుఁడు, కృష్ణకవి, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి.

పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రయ్యయే ఈగ్రంథకర్త. ఈకవి యీగ్రంథమును, జైమినిమహాముని ప్రణీతమగు జైమినిభారతాంతర్గత అశ్వమేధపర్వమును ఆంధ్రీకరించినాఁడు. ఈగ్రంథమును రచించుటకుఁ బూర్వమే 1 నవరసదర్పణము, 2 నారదీయము, 3 మాఘమాహాత్మ్యము, 4 మానసోల్లాసము మొదలగు గ్రంథములను రచించినట్లు తానే యిందు చెప్పికొనియున్నవాఁడుగాని అవి యిపుడు గానరావు.

మ-రా-రా-శ్రీ, కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారును, మ-రా-రా-శ్రీ, గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారును తమ రచించిన కవిజీవితంబుల ఆధారంబులఁ బెక్కింటిం జూపి యీకవి శ్రీనాథమహాకవికాలమువాఁడని నిర్ణయించిరి.

ఈకవి నియోగియా వైదికియా యని యొకవాదము గలదు. కం. వీరేశలింగముపంతులుగారును గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారును ఈకవి నియోగి యనియే వ్రాసిరి కాని అందులకుందగిన యాధారములఁ జూపరైరి. గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారు ఈకవిగోత్రమును నిర్ణయించుచో 'కవులంబంకజగర్భసన్నిభుల' అనుపద్యమునంగల 'మానన్నయభట్టు' అనుమాటను ఆధారించుకొని, భారద్వాజసగోత్రుఁడని చెప్పినారు. ఇట్లు 'మా' యని బంధుత్వము కలిపికొనుటకు గోత్రమేనా ముఖ్యకారణము ? తెగ ఏలకారాదో తెలియరాకున్నది. సరస్వతీపత్రికాధిపతులు తాము వ్రాసిన శృంగారశాకుంతలపీఠికలో నీకవి వైదికియనియే సయుక్తికముగఁ జెప్పినారు.

కం. వీరేశలింగముపంతులుగారును గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారును ఈకవి నివాసస్థానము దెల్పినారు కారు. సరస్వతీపత్రికాధిపతులు చిత్రగుంటకు సమీపముననుండు సోమరాజుపల్లిలో తత్ప్రాంతగ్రామములో యీకవి నివాసస్థాన

మని యీగ్రంథమునుండియే 'లవణాబ్ధివేలా' యనుపద్యమునే ఉదహరించిరి. పిల్లలమఱ్ఱి యనుగ్రామము నైజాముసంస్థానమందుఁ గలదనియు నీకవి గృహనామము పిల్లలమఱ్ఱి యగుటచే నీకవి నైజాముదేశస్థుఁడుకాని నెల్లూరు ప్రాంతమువాఁడు కాఁడని యిటీవల ఒకవాదము లేచినది. గృహనామమును గ్రామనామమును కాకతాళీయముగా సరిపడినంతమాత్రాన ఆగృహనామముగలవారెల్లరు అందే జనించి యుందురనుట ఎంతవరకు విశ్వసనీయమో ఎఱుఁగము.

మహాకవి శ్రీనాథుఁడు ఈకవితోడఁ దాను నైషధమును ఆంధ్రీకరించినట్లు చెప్పెనఁట. వీరభద్రయ్య "అయ్యా, 'గమికర్మీకృతనైకనీవృతః' అనువాక్యమును ఆంధ్రీకరించితి వెట్లు" అని యడిగెనఁట అంత శ్రీనాథకవి 'గమికర్మీకృతనైకనీవృతుఁడనై' యని యాంధ్రీకరించితి ననెనఁట. 'నై' యొకటియేగదా నీయాంధ్రీకరణము అని పినవీరభద్రుఁడు ఆక్షేపింపఁగా శ్రీనాథునికి శృంగభంగమాయెనని శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారు వ్రాసిరి.

శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారు వ్రాసినట్లు పినవీరభద్రుఁడు శ్రీనాథుని నాక్షేపించెననుట సందేహాస్పదము. నైషధమునందలి పద్యములంబోలిన పద్యములు ఈశాకుంతలంబునం గానంబడుచున్నవి. దిక్ప్రదర్శనంబుగఁ గొన్నింటిం జూపెద.

శృం. శా.	శృం. నై.
ప్ర. ౧౦	ప్ర. ౭
ప్ర. ౩౯	ప్ర. ౩౫

ఇంతియకాదు. పినవీరభద్రుఁడు తనకు కవుల యెల్లరినేర్పును గలదని చెప్పికొనినపద్యమందు 'శ్రీనాథభట్టభాషానిగుంభంబుల పరిమళంబులఁగూడఁబఱచనేర్చు' అని శ్రీనాథకవినిగూర్చి చెప్పుటచే నీకవికి శ్రీనాథునియందుఁ గలగౌరవము చాటుచున్నదేకాని శ్రీనాథకవిని అపహసించినట్లు తోఁచదు.

ఈకవి కాళిదాసు శాకుంతలమునే మాతృకగాఁ గొని రచించినవాఁడుగాఁడు. అట్లే భారతకథను తనగ్రంథమునకు మాతృకగా గొనినవాఁడు గాఁడు. అటనుండియు నిటనుండియుఁ గథాంశములను గ్రహించి తనకు హృదయంగమమని తోఁచిన మార్పులను గావించుచు గ్రంథమును నిర్వహించినాఁడు. చూడుఁడు, భారతమున శకుంతలయే తనవృత్తాంతము చెప్పికొనినది. అభిజ్ఞానశాకుంతలమున ప్రియంవదా అనసూయలు శకుంతలావృత్తాంతమును జెప్పెదురు. ఇందు కణ్వమునీంద్రుని యంతేవాసి శకుంతలావృత్తాంతమును జెప్పెను. భారతమున ప్రియంవదా అనసూయల ప్రస్తావన

యే లేదు. శాకుంతలనాటకమున ఆదినుండి శకుంతల దుష్యంతునికడకుఁ బోవుటకై బయలువెడలి ఆశ్రమోపాంతము చేరునంతవరకు వెంటనంటివచ్చి మరలిరి. ఇందు దుష్యంతుని యాస్థానికి సైతము ప్రియంవదా అనసూయలు పోయి దుష్యంతునితో సంభాషింతురు. భారతమున అంగుళీయకశాపవృత్తాంతములుగానరావు. నాటకమునఁ గలవు. అంగుళీయకము మాత్రము శకుంతలవ్రేలినుండి జారిపడి పోయి దుష్యంతునికి బెస్తవానిమూలకముగాఁ జిక్కెను. ఇందు ఆ ప్రస్తావనలునుగలవుగాని శకుంతలవ్రేలి యందే యుంగరముండును. కావుననే కవి యిట్లు చెప్పికొనియున్నాఁడు. 'భారత ప్రోక్తకథ మూలకారణముగ కాళిదాసుని నాటకక్రమము కొంత తానకోక్తికి అభి నవశ్రీవహింప' అని

'అహో మేసొభాగ్యం' 'కోహంరండే' ఇత్యాదిగాఁ గాళిదాసమహాకవింగూర్చి చెప్పెడికథను అనుగుణముగా నీకవియు 'పౌసగన్వేఁగృతి చెప్పఁగా' 'వాణీనారాణీ' యని చెప్పికొనియున్నాఁడు. ఈకవి కవనము అతిమనోజ్ఞమై పాఠకులకు హృదయ రంజకముగానున్నదనుట అతిశయోక్తిగాదు. కవిత్వము లక్షణవంతమైన దనుటకు లాక్షణికులు పలువురు నీకవిగ్రంథములనుండి పద్యములను తమలక్షణములకు లక్ష్య ములుగా గ్రహియించుటయే నిదర్శనము.

ఈకవి అభిజ్ఞానశాకుంతలమునుండి కొన్నిశ్లోకములు ఆంధ్రీకరించినాఁడు.

వానిమాధుర్యమును వర్ణించుటకంటె వానిని చదువరులకే వదలుట మంచిదని తలచి కొన్నింటికి గమకములం జూపెదను.

శృం. శా.	అ. శా.
ప్ర. పూనిచురా.	ప్ర. యాసృష్టిః.
ద్వి. దిరిసెనపువ్వు.	ప్ర. ఇదంకిలా.
సందియమేల.	అసంశయం.
వనితజందన.	చలాపాంగం.
కొనకొని.	ద్వి. అనాహ.

తండయార్పేట.
చెన్నపట్టణము.

ఇట్లు,
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

శ్రీ ర స్తు.

శకుంతలాపరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీవత్సాంకుఁడు భక్తవత్సలుఁడు లక్ష్మీప్రాణనాథుండు రా
జీమూతాభుండు సమస్తభూతభువనక్షేమంకరానేకరూ
పావిర్భావుఁడు వాసుదేవుఁ డనుకంపావాసుఁడై దానవి
ద్యావిఖ్యాతుని మంత్రివెన్నని నితాంతశ్రీయుతుం జేయుతన్. 1

సీ. పూని చరాచరంబు భరించునొకమూర్తి యుదుపుఁ దృష్ణాఖేద మొక్కమూర్తి
యారగించు మనోజ్ఞ మగుహుతంబొకమూర్తి యొసఁగుఁ జైతన్యంబునొక్కమూర్తి
యాదిత్యులకుఁ ద్రోవయైపొల్చు నొకమూర్తి యుడుగణంబుల నేలు నొక్కమూర్తి
విశ్వంబుచీఁకటి విరియించు నొకమూర్తి హోత యై దీపించు నొక్కమూర్తి
తే. యరయ నెవ్వనియందు నయ్యష్టమూర్తి, యిష్టఫలదాత కరుణాసమేతుఁ డగుచు
వెలయఁ జిల్లర నాగయవెన్నమంత్రిఁ, జిరతరైశ్వర్యసంపన్నుఁ జేయుఁగాత. 2

శా. చేయు న్విశ్వము నెవ్వఁ డంచితకళాశిల్పం బనల్పంబుగా
వ్రాయుం బ్రాణులఫాలపట్టికల నెవ్వం డద్వావర్ణంబు లా
మ్నాయవ్రాతము లూర్పు లెవ్వని[1]కి నయ్యబ్జాతగర్భుండు దీ
ర్ఘాయుష్మంతునిఁ జేయు నాగవిభువెన్నామాత్యచూడామణిన్. 3

మ. జననీస్తన్యముఁ గ్రోలుచుం జరణ[2]కంజాతంబునం గింకిణీ
స్వన మింపారఁగఁ దల్లిమేన మృదులస్పర్శంబుగాఁ దొండ మ
ల్లన యాడించుచుఁ జొక్కు విఘ్నపతి యుల్లాసంబుతో మంత్రివె
న్ననికి న్మన్నన సొంపు మీఱ నొసఁగు న్భద్రంబు లెల్లప్పుడున్. 4

సీ. పగడంపుఁ జిగురుజొంపము సొంపు విహసింపు కడు నొప్పుఁగుఱుచకెంజడలవాఁడు
విదియచందురుతోడ వీడుజోడాడెడు రమణీయదంష్ట్రాంకురములవాఁడు
సీధుపానక్రీడఁ జెంగల్వపూఁజాయఁ దొంగలించెడు కన్నుదోయివాఁడు

---

1 కి నానాళీక; కగున్ దత్స్వర్ణగర్భుండు. 2 సంచారంబునన్,

క్రొత్తనీలాలరంగునకు నించుక మించి మెఱుఁగారు నల్లని [1]మేనివాఁడు
తే. పృథివి కవతంసమణి యైనబిట్రగుంట, దానకంబుగ నవతారమైనవాఁడు
భైరవస్వామి సకలసంపదల నొసఁగి, మనుచుఁ జిల్లరవెన్నయామాత్యవరుని. 5

ఉ. మెచ్చగువిచ్చుదమ్మిపువుమేడలలోన నిధానదేవత
ల్వచ్చి కటాక్షసంజ్ఞకుఁ గెలంకులఁ గొల్వఁగ నోలగంబు సాం
పచ్చగనుండు చంద్రముఖి యాదిమలక్ష్మి వసించుఁ గావుత
న్మచ్చిగ వెన్నయప్రభుని మందిరరాజమునందు నిచ్చలున్. 6

మ. పొసఁగ న్నేఁ గృతిఁ జెప్పఁగాఁ బరిమళంబు ల్చాల కొక్కొక్కచోఁ
గొస రొక్కించుక గల్గెనేనియును సంకోచంబు గావుండ నా
రసి యచ్చోటికి నిచ్చుఁగాత పరిపూర్ణం బొంద వాగ్దేవి యిం
పెసలారం దనవిభ్రమశ్రవణకల్హారోదయామోదముల్. 7

శా. అర్థి న్నామక మానసాబ్జమున నధ్యాసీనుఁ గావించి సం
ప్రార్థింతు న్యతిసార్వభౌముఁ బరమబ్రహ్మానుసంధాత నా
నార్థాలంకృతబంధురశ్రుతిరహస్యజ్ఞాత శ్రీభారతీ
తీర్థశ్రీచరణంబు నుల్లసితము న్శ్రీప్రేయసీవల్లభున్. 8

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబుఁ గావించి. 9

సీ. వల్మీకసంభవ వ్యాసమౌనీంద్రులవాణి కంజలిబంధపాణి యొసఁగి
భట్టబాణమయూరభట్టారకుల మంజుభాషావిశేషంబుఁ బ్రస్తుతించి
భవభూతిశివభద్రబంధురభారతీహేలావిలాసంబు నిచ్చగించి
మాఘభారవులనిరాఘాటచాటుసరస్వతీపుణ్యగౌరవముఁ దలఁచి
తే. ల్లల్లటుని గాళిదాసు సోమిల్లకునిని, భామహుని దండి వామను భాసు హర్షు
హర్షసంపూర్ణహృదయుఁడనై కవిత్వ, సమధికస్ఫూర్తికై భక్తి సంస్తుతించి.

క. ఇట్టుల మగుమతి భారత, ఘట్టమునకు నడవయచ్చుఁ గట్టిన కవితా
పట్టాభిషిక్తు నన్నయ, భట్టోపాధ్యాయుఁ దలఁచి పరమప్రీతిన్. 11

గీ. ఉభయకవిమిత్రు నత్యంతశుభచరిత్రు, భానుసమతేజుఁ గొమ్మయప్రభుతనూజు
సుకృతవిభ్రాజిఁ దిక్కనసోమయాజిఁ, బ్రణుతబహుదేశకవిరాజిఁ బ్రస్తుతించి.

వ. ఒక్క ప్రబంధంబు రచియింపఁ బూనియున్నంత. 13

సీ. సకలభూపాలకాస్థానసౌధంబుల వర్ణింతు రేమంత్రి వాగ్విభూతి
సంతానసురధేను చింతామణులపెంపు దట్టించు నేమంత్రి దానమహిమ

---

1. మేనువాఁడు.

యాశాంతదంతిదంతాఘాటములమీఁద విహరించు నేమంత్రివిమలకీర్తి
సుకవిగాయకబహుస్తుతిఘోషణంబున నలరు నేమంత్రి గేహాంగణంబు
తే. వాఁడు కౌండిన్యగోత్రాభివర్ధనుండు, మదవదరిసైన్యపతిమానమర్దనుండు
నాగయామాత్యతనయుండు నయవిశేష, విజితసురమంత్రి చిల్లరవెన్నమంత్రి. 14

వ. ఆమంత్రిమందారంబు ప్రొక్కనాఁడు పురాణేతిహాసప్రసంగంబుల వినోదించుచుఁ దన
మనంబున. 15

శా. నల్లిల్లుం గుడియు న్వనంబును నిధానంబుం దటాకంబు రం
జిల్లుం గొండొకకాల మేగ నవి విచ్ఛేదంబునుంబొందు నే
పొల్లుం బోనిది కీర్తికిం గృతియహో భూమండలిం దానికిం
దెల్లం బిప్పుడు రామభారతకథాదీనప్రబంధావళుల్. 16

సీ. వల్మీకసంభవువాక్యసంపన్నత దశరథాధీశనందనునికీర్తి
సాత్యవతేయువాచావిలాసంబునఁ గౌంతేయపంచకాగ్రణిప్రశస్తి
చిత్తపవచనరాజినిబంధనంబున దారమహాపురాధ్యక్షుమహిమ
కాళిదాసవచోవిశాలతాప్రౌఢతవిక్రమాదిత్యభూవిభునిచరిత
తే. మఱియుఁ దత్తత్కవీంద్రసముగ్రవాగ్వి, భూతిఁ దెలుపుచున్నది పూర్వరాజ
శీల దానాదిచర్యావిశేషములను, గీర్తిసదనంబు కృతియ తర్కింప ధరణి. 17

క. ఆచంద్రతారకంబుగ, భూచక్రమునందుఁ గీర్తిఁ బోషింపఁగఁ దా
రోచిష్ణు వగుప్రబంధము, వైచిత్రి యొనర్చు సుకవివరుఁడు గలిగినన్. 18

సీ. నన్నపార్యుఁడు ప్రబంధప్రౌఢవాసనా సంపత్తి సొంపు పుట్టింప నేర్చుఁ
దిక్కనయజ్వవాగ్భక్తికామోదంబు చెలువు కర్ణముల వాసింప నేర్చు
నాచిరాజుని సోము వాచామహత్త్వంబు సౌరభంబులు వెదచల్ల నేర్చు
శ్రీనాథభట్టు భాషానిగుంభంబుల పరిమళంబుల గూడఁబఱచ నేర్చు
తే. మహితగుణశాలి పిల్లలమఱ్ఱివీర, నార్యుఁ డాయింటఁ బైతామహంబగుచును
వెలయుచున్నది నేఁడు కవిత్వలక్ష్మి, యఖిలసత్కవినికరంబు నాదరింప. 19

క. ఆసుకవిచేత శివభజ, నాసక్తునిచేతఁ గళ్యపాన్వయుచేతన్
భాసురనవకవితాల, క్ష్మీసదనునిచేత వలయుఁ గృతిఁ జెప్పింపన్. 20

మ. అని సాధ్వీమణి నాగమాంబకును విద్యాభారతీజాని గా
దనకుం బుత్త్రుని వీరభద్రపదపద్మధ్యానశుద్ధాంతరం
గుని నన్నుం బిలిపించి లోనఁ దనకోర్కు ల్సందడింపంగ మ
న్నన దైవాఱఁగ గారవించి పలికెన్ గంభీరవాక్ప్రౌఢిమన్. 21

సీ. రచియించినాఁడవు రమణీయవాగ్రీతి నవ[1]రసదర్పణం బభినవముగఁ (?)
బలికినాఁడవు తేటపడఁజేసి నారదీయము సత్కవిశ్రేణి యాదరింపఁ
జెప్పినాఁడవు శేముషీవిశేషంబున మాఘమాహాత్మ్యంబు మంజుఫణితిఁ
గావించినాఁడవు ఘనబుద్ధి మానసోల్లాససారము సముల్లసిత శయ్య
తే. భారతీతీర్థయతిసార్వభౌమగురుకృ, పాతిశయలబ్ధకవితావిభూతి గలిగి
గౌరవముఁ గాంచినాఁడవు కవులచేత, విపులచాటూక్తి నిర్నిద్ర వీరభద్ర. 22

గీ. కలదు చాలంగఁ బ్రేమ నీవలన నాకు, వేడ్కనడిగెదఁ గవులెల్ల వేడ్కపడఁగ
షట్సహస్రకులోద్భవసచివులందు, సుకృతిగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి. 23

శా. ప్రఖ్యాతంబన మిశ్రబంధ మన నుత్పాద్యం బనంగాఁ ద్రిధా
వ్యాఖ్యాతం బగువస్తువందు మఱి యధ్యాహారముం జేయఁగాఁ
బ్రఖ్యాతం [2]బితివృత్తమైన కృతిచెప్ప న్వక్తకు న్శ్రోతకు
న్విఖ్యాతిం గలిగించుఁ బుణ్య[3]మహిమ న్విశ్వంభరామండలిన్. 24

క. శృంగారము ముఖ్యంబగు, నంగియు నంగములుఁ దలఁప [4]నష్టరసములు
న్సాంగ మగు నేనిఁ డంకము, బంగారముతోడి యొఱ ప్రబంధము పొందున్. 25

గీ. కథప్రసిద్ధియు మిగుల శృంగారవతియుఁ, బరిగణింపంగ శ్రీమహాభారతమునఁ
గథితయైన శకుంతలాఖ్యానభంగి, నని ప్రబంధంబుఁ జేయు ప్రఖ్యాతినొంద. 26

సీ. [5]సరపువ్వులుగ మాలకరి పెక్కు తెఱఁగుల విరుల నెత్తులుగఁ గావించినట్లు
కర్పూరకస్తూరికావస్తువితతిచే శ్రీఖండచర్చ వాసించినట్లు
ఒడికంబుగా గందవొడికి నానానూన పరిమళంబులు గూడఁబఱచినట్లు
సరఘులు వివిధపుష్పమరందలవములు గొనివచ్చి తేనియఁ గూర్చినట్లు
తే. భారతప్రోక్తకథ మూలకారణముగఁ, గాళిదాసుని నాటకక్రమము గొంత
తావకోక్తికి నభినవశ్రీ వహింపఁ, గూర్మిఁ గృతిసేయు నాను శాకుంతలంబు. 27

వ. అని సవినయంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలంబు జాంబూనదపాత్రంబున నర్పించి
ప్రార్థించినఁ దద్వచనప్రకారంబున మిశ్రబంధంబుగా శాకుంతలం బనుప్రబం
ధంబు బంధురప్రీతిం జెప్పఁబూనితి నేతత్ప్రారంభంబునకు మంగళాచారంబుగాఁ
గృతినాయకుని వంశావతారం బభివర్ణించెద. 28

క. ఖండేందుధరసమాను న, ఖండతపోరాజ్యసమధిగతపీఠస్థుం
గౌండిన్యుఁ జెప్పఁదగుముని, మండలమకుటావతంసమాణిక్యంబున్. 29

---

1 రతా (తౌర). 2 బది. 3 గరిమ. 4 నవ్య. 5 సరవిప్పూల్గల.

శా. తద్వంశాంబుధిఁ గల్గె మేడనసుధాధాముండు భూమండలి
న్విద్వత్సన్నుతశీలి యాచకసురోర్వీజంబు దిక్పాలయో
షిద్వక్షోరుహహారమౌక్తికమణిశ్రేణీలసత్కీర్తి జం
బూద్వీపావనిపాలమంత్రివిభవాంభోజాటవీచంద్రుఁడై.

ఉ. భూనుతవైభవస్ఫురణఁ బొల్పు వహించిన సోమరాజుప
ల్లీనగరామరావతికి లేఖపమంత్రియుఁ బోలె నీతివి
ద్యానిపుణత్వ మొప్పఁగఁ బ్రధానులలో నుతికెక్కె భామినీ
మీనపతాకమూర్తి యగు మేడన రాజులు గారవింపఁగన్. 31

సీ. లవణాబ్ధివేలాహేలాకాంచి యగునంధ్రధరణిమండలికి ముత్యాలజల్లి
సంగ్రామపార్థరాజన్యరాజ్యశ్రీకిఁ బెంపుమీఱిన జగజంపువెల్లి
దాతలు సముదంచిత ప్రసూనములుగాఁ గామితార్థము లిచ్చు కల్పవల్లి
యఱువదినాల్గువిద్యలకు నపూర్వఘంటాపథం బైన పట్టణమతల్లి
తే. పంటనృపకౌస్తుభములకుఁ బాలవెల్లి, కదనజయలక్ష్మి తొలుచూలుగన్నతల్లి
విపులభుజగర్వదర్పితవిమతరాజ, రాజిహృద్భల్లి ధరసోమరాజుపల్లి. 32

క. ఆనగరము పైతామహ, మైన నిజస్థానముగ సముంచితలక్ష్మిం
దానొంది మంత్రి మేడన, జానుగభజియించె సప్తసంతానము[1]లన్. 33

క. ఆమేడనమంత్రికి సా, ధ్వీమణి మాచాంబకున్ శ్రుతిత్రయముగతి
న్రామత్రయంబు పోలిక, నాముష్యాయణులు గలిగి రనుపమతేజుల్. 34

వ. అందు. 35

శా. దుగ్ధాంబోధిగభీరరూపజితచేతోజాతు సద్వృత్తనిభా
రుద్ధాముం గరుణాభిరాము ధృతిమేరుక్ష్మాధరంబు న్సుధా
దిగ్ధస్వాంతు నితాంతదానసురపృథ్వీజాతము న్బాంధవ
స్నిగ్ధుం జిల్లర యొబ్బయప్రభుమణిం జెప్పందగుం బెంపునన్. 36

శా. ఆయొబ్బయ్యకుఁ గూర్మితమ్ముఁ డగు వెన్నాఖ్యుండు ప్రఖ్యాతిగా
మ్రోయించె న్నృపహూదేశభూవరసభామూర్ధంబులం దుల్లస
త్తాయంకాలనటన్మహానటజటాసంఘాట[2]ధాటీవళ
త్తోయస్ఫాలనఫక్కికానఘయశస్తుత్తుంభనిర్ఘోషమున్. 37

వ. తదనుసంభవుండు. 38

---

1 లన్. 2 వాటీ.

సీ. గౌతమమునినాథుచేత నొప్పరి మేను వికృతి నొందనినాఁడు వేల్పుఱేఁడుఁ
బెండ్లిలో గిరిజాన్యబింబంబుఁ జూచుచోఁ దాల్మి వీఁడనినాఁడు తమ్మిచూలి
కలశపయోరాశి చిలుకుకవ్వపుఁ గమ్మకుంది కబ్బనినాఁడు మందరంబుఁ
గాళికావిభుని డాకాలితాటింపులఁ గములఁబొరనినాఁడు కుముదహితుఁడు
తే. భోగధీధైర్యకాంతులఁ బోల్పఁబోలుఁ, గాని నాఁటికి నేఁడీడు గారనంగ
వెలసె వెన్నయయనుజుండు వినయధనుఁడు, త్యాగశిబిరాజు చిల్లరనాగరాజు. 39

క. ఆనాగసచివధీమణి, శ్రీనాయకుఁ డిందిరను వరించినకరణి
స్నానవతీతిలకముఁ బ్రౌ, ఢీనుతగతిఁ బోతమాంబ వివహం బయ్యెన్. 40

ఉ. ఆపురుషావతంసమున కా[1]సుచరిత్రకు నుద్భవించి రు
ద్దీపితకీర్తి వెన్నయయు ధీనిధి మేడనయు న్సమస్తవి
ద్యాపరమేష్ఠి యాదెనయు ధార్మికుఁ డెఱ్ఱనయు న్సుధానుస
ల్లాపుఁడు వీరభద్రుఁడును లాలితనీతికళాధురంధరుల్. 41

వ. ఇట్లు సముంచితదానసంచితకల్పతరుపంచకంబగు నాయమాత్యకుమారపంచకంబునందు

మ. కులపాథోనిధిపూర్ణచంద్రముఁడు దిక్కుంభీనహేలాకట
స్థలనీరంధ్రమదప్రవాహలహరీచక్రాంగసత్కీర్తిసం
దలిరాట్కుండలపూజనారతుఁడఖండశ్రీసమన్వితుఁడై
వెలసెం జిల్లర వెన్నమంత్రి సకలోర్వీచక్రవాళంబునన్. 43

క. వెన్నయ కూరిమితమ్ముఁడు, సన్నుతచరితుఁడు సమస్తసజనసమ్మతుఁ డ
త్యున్నతవాచావైభవ, పన్నగపతి మేడమంత్రి ప్రస్తుతి కెక్కెన్. 44

ఉ. మేడన పేర్మి నొందెఁ బుడమి న్నయసంపద దేవమంత్రితో
నీడన యాచకావళి కభీష్టపుటీగులకల్పశాఖికిం
జోడన ధీజనస్తుతవచోవిభవంబున శేషచక్రివాఁ
దోడన సాటిగా నతనితోఁ బెఱమంత్రులు జాడు బేడనన్. 45

శా. ఉన్నారెన్నిక కెందఱే సచివులత్యుచ్చైదరు ల్చాలసం
పన్నుల్సావలఁ గింకచానుల గణింపంబోరు వాగ్వైఖరు
ల్మిన్నల్మోసివెలుంగుసత్కవిజను ల్మేడయ్య వర్ణింతురా
వెన్నామాత్యు ననుంగుఁదమ్ముని జగద్విఖ్యాతచారిత్రునిన్. 46

క. ఆతనియనుజన్ముండ[2]గు, నాతఁడు బుధవిబుధతరువు నలినదళాక్షీ
నూతనమదనుం డాదెన, భూతలము యశఃపటీరమున వాసించెన్. 47

---

[1] సుచరిత్రునకుద్భ. 2 ధు, నాతన.

ఉ. ఆదినృపప్రధాను లెనయాదురుగాని సుధీగుణంబుల
మ్మేదిని నేటివారి నుపమింప సమానులుగారు ధర్మస
మ్మోదికి సత్కళానివహమోహనవేదికి లోకహృన్ముదు
త్పాదికి మిత్రభృత్యహితబంధువినోదికి మంత్రియాదికిన్. 48

సీ. కులసమాగతధర్మగుణరక్షణమున సీతాకాంతు రెండవతమ్మునికిని
నవికారనవమోహనాకారమునఁ బురందరసూతి రెండవతమ్మునికిని
సన్నుతాక్రాంతవిశ్రాణనంబునఁ బరేతస్వామి రెండవతమ్మునికిని
సుకృతసంధుక్షణాశోభితామలబుద్ధి దశకంఠు రెండవతమ్మునికిని
తే. ధరణి వెన్నయ్య రెండవతమ్మునికిని, సాటియనవచ్చు నవ[1]విలసద్గుణముల
నఖిలబంధుజనంబుల నాదరింప, సన్నుతివహించు నాదెన సచివవరుఁడు. 49

వ. తదనుసంభవుండు. 50

సీ. జలజసంభవుఁడు ప్రజ్ఞావిశేషంబున నిర్జరాచార్యుండు నీతిగరిమ
వాతాశనస్వామి వాచానిరూఢత ధర్మనందనుఁడు సత్య[2]ప్రశస్తి
జహ్నుకన్యాసూతి సచ్చరిత్రంబున శైలారి శంభుపూజనము కలిమి
జామదగ్న్యుఁడు ప్రతిజ్ఞాపాలనంబున సౌమిత్రి భ్రాతృవత్సలతపేర్మి
తే. వంశవనవాటి చైత్రుఁ డన్వయపయోధి, చందురుఁడు గోత్రజలజకాసారతిగ్మ
కరుఁడు కులనందనారామకల్పతరువు, మహితగుణశాలి యెఱ్ఱనామాత్యమౌళి. 51

గీ. యెఱ్ఱనామాత్యు ననుజన్ముఁ డహిపభూష, ణాంఘ్రిపంకేరుహభ్రమరాయమాన
మానసుఁడు మానధనుఁ డసమానగుణుఁడు, వీరభద్రుండు వితరణ విబుధతరువు 52

ఉ. ఈజగ మెల్లనుం బొగడు నెప్పుడు నెన్నికచేసి నిత్యవి
భ్రాజితనీతిమార్గబలభద్రుని జాతకృపాసముద్రునిం
బూజితరుద్రుని న్వివిధపుష్పశరాసనకేలిభద్రుని
న్రాజితదానసంపదమరుద్రుని జిల్లరవీరభద్రునిన్. (?) 53

వ. ఇట్లు విశిష్టమాతాపితృజన్యులు నభినంద్యసౌజన్యులు నగువీరలయందు. 54

సీ. కూర్చుండువయసునఁ గూర్చుండ నేర్చెను ననుదినత్యాగసింహాసనమునఁ
గొంకక నడ నేర్చుకొనుచుండి నడనేర్చెఁ దప్పక వేదోక్తధర్మసరణి
మాటలాడఁగ నేర్చు నాఁటనుండియు నేర్చెఁ బలుకంగ హితసత్యభాషణములు
చదువంగ వ్రాయంగ [3]సరవిడి నేర్చియు నేర్చెను గార్యంబు నిర్వహింప
తే. వినయమున కాకరంబు వివేకమునకు, సీమ జన్మస్థలంబు దాక్షిణ్యమునకు
నాలవాలంబు విద్యల కరయ మూర్తి, మరుఁడు చిల్లరవెన్నయామాత్యవరుఁడు 55

---

1 లీల. 2 ప్రసిద్ధి. 3 సరవి నేర్చిననాఁడె.

చ. అతఁడు వివాహమయ్యె సముదంచితవైభవమొప్పఁగాఁ బతి
వ్రత యగు భైరమాంబయును వర్ణితనిర్మలవాగ్విలాస వా
క్పతియగు సూరమంత్రియును భాగ్యఫలంబునఁ గన్న యన్నక
క్షితి ననసూయతోడ సరిసేయఁగవచ్చు సద్గుణాన్వితన్.

సీ. మాంగళ్యశృంగార మంగీకరించి వర్తించుచోఁ బార్వతీదేవిగుణ
నఖిలార్థులకును నిష్టార్థంబు లిచ్చి సంభావించుచో రమాదేవిగుఁ
హితమిత్రోక్తులచేత నెదిరికిఁ బ్రీతి నొందించుచో భారతీదేవిగుఁ
బరమపాతివ్రత్యపరతమై పతిభక్తి గావించుచో శచీదేవిగుణము
తే. వరుస నేనోము నోఁచి యొప్పరసెఁగాక, సతుల కిట్టిగుణంబుల
యనఁగఁబొగడొందెనుతబంధుజనకదంబ, యాస్యజితపూర్ణశశిబి

శా. శ్రీవత్సాన్వయసింధుజాత యగులక్ష్మిం బ్రీతి నన్నాంబికం
దేవింగా వరియించి యాపరమసాధ్వీమౌళిరత్నంబుతో
శ్రీవత్సాంకుఁడు వోలె వెన్నన ఘనశ్రీమంతుఁడై సత్కృతు
ల్గావించె న్నిజబంధుమిత్రతతికిం గార్హస్థ్య మొప్పారఁగన్.

సీ. రక్షించె బంధువర్గముఁ బ్రమోదం బంద నర్థుల కిచ్చె నిష్టార్థస
గట్టించె ఘనతటాకంబు లంబుధులుగా ధర్మకాననములు తఱు
స్థిరసమున్నతి సంప్రతిష్ఠించె నల్లిండ్లు వరనిధానంబులు త్వరఘ
నన్నసత్రము లెసరైనచో సాగించె నోలిఁ జేయించె దేవోత్సవ
తే. సప్తసంతానవతిఁ జేసె జలధినేమిఁ, జేసె ధర్మంబు లెన్నేనిఁ జే
జేయుచున్నాఁడుసుకృతంబులాయతముగ, మనుజమాత్రుండె వెన్న

మ. వెలయుం జిల్లర వెన్నయప్రభుఁడు దా వేదోక్తసంసిద్ధి వే
ళ్లఁ బ్రాసాదపుఁబంచవర్ణమునఁ గాలగ్రీవుఁ బూజింపఁగా
నలవాటై మఱి యుండెఁబుంగవు తదీయశ్రీనివాసంబునం
బలుకుం బంజరశారికాశుకములు న్పంచాక్షరీమంత్రమున్.

చ. విడువక సోమవారములు వెన్నన సేయఁగ వత్సలత్వ మే
ర్పడఁ దనుదాన వచ్చి నిజభక్తముఖంబుల నారగింపఁగాఁ
దడఁబడి 1పొక గంధములతావులు పూనిన షడ్రసంబులం
గడుగఁబడెం గళస్థవిషకల్మషమర్ధశశాంకమౌళికిన్.

సీ. విలసితంబైనకావలివెన్నమారాధ్యమణిదత్త యగుశైవమంత్ర
సమధికస్ఫూర్తితో శాశ్వతైశ్వర్యబీజంబైన శంభుపూజాఫల

1 పోవ.

ప్రథమాశ్వాసము.

ప్రమథాధిపతిఁ గూర్చి భక్తితోఁ గావించు సోమవారవ్రతసుకృతగరిమ
యన్నమాంబిక కంధరాంతరంబునఁ జాల శోభిల్లు మంగళసూత్రలక్ష్మి
తే. సకలసౌభాగ్యములకును సాధనములుఁ, గారణంబులుఁ దగుబోధకములుఁ
సచివసంఘంబులోనఁ బ్రశస్తిఁగాంచె, విశ్వనుతకీర్తి చిల్లరవెన్నమంత్రి.

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏతాదృశగుణగణ వి, ఖ్యాతునకును నిత్యఘనదయాన్వితునకుఁ
శ్రీతపదానందునకును, బోతాంబాగర్భజలధిపూర్ణేందునకుఁ.

క. శరనిధిగాంభీర్యునకును, బరహితకార్యునకుఁ దుహినపర్వతకన్యా
వరపదపంకజపూజా, కరికాలునకును నిరస్తకలికాలునకుఁ.

క. బాలామదనునకు రమా, హేలాసదనునకు బంధుహితజనరక్షా
శీలాయతమతికిని నిఖి, లేలాజనవినుతసురమహీధరధృతికిఁ.

క. కౌండిన్యగోత్రునకు ను, ద్దండాహితసచివమతిలతాదాత్రునకుం
బండితచింతామణికిఁ బ్ర, చండవచోవిభవవిష్ణుశయ్యాఫణికిఁ.

క. అన్నాంబికాసమంచిత, హృన్నలినాదిత్యునకు మహీదివిజానీ
కౌన్నత్యునకును జిల్లర, వెన్నామాత్యునకు సత్కవిస్తుత్యునకుఁ.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియు నభీష్టఫలసిద్ధియుం గా నాశీర్వదించి నా
చూనిన శాకుంతలకావ్యకథాలతాలవాలం బగు పురీలలామంబు.

సీ. పద్మరాగోపలప్రాకారరుచిజాలగండూషితవ్యోమమండలంబు
పాతాళజలఝరీపర్యస్తకల్లోలసుకుమారపరిఘోపశోభితంబు
శక్రనీలశిలావిశాలగోపురరోచిరసమయజనితమిథ్యాతమంబు
కనకగోపానసీఖచితముక్తాఫల[1]రాజివిలగ్నతారాగణంబు
తే. రాజసదనాగ్రదేశవిరాజమాన, తోరణాలీనమణిగణద్యుతివితాన
విఘ్నలక్ష్మీవిలంబిత విలసదింద్ర, చాపరుచిచాపలము హస్తినాపురంబు.

ఉ. ఆపురి నున్నతస్ఫటికసౌధ్యవిభాపటలంబు నింగి ను
ద్దీపితమై చెలంగ నిది దివ్యతరంగిణి యుత్తరించెఁ దా
నీపయిత్రోవనంచు బయలీఁదుచుఁ గోయఁదలంతు రగ్రసం
స్థాపితహేమకుంభములు తామరలంచు వియచ్చరాంగనల్.

మ. దివిఁ బ్రాకారము ముట్టియుండఁగఁ దదుద్దేశంబునం గోటతోఁ
దవులుం జక్రము నిక్కమంచుఁ బురిమీఁదన్రాక పార్శ్వంబులం

1 రాజీవ.

[1]గపఘంద్రోవ ననూరుయత్నమున దాఁగానొటఁగాఁబోలుఁబో
రవి తేరుత్తరదక్షిణాయనములం బ్రాపించి దీపించుటల్. 71

శా. ప్రాసాదోపరి నాట్యశాలికలపైఁ బద్మాననల్ నృత్తనా
భ్యాసక్రీడ లొనర్పఁ [2]దద్భ్రిమిరయవ్యాయామజంబైన ని
శ్వాసామోదముఁ బ్రోదిసేయు నికటస్వర్వాహినీకూలకు
ల్యాసంవర్ధితకేసరప్రసవమధ్యాసారసౌరభ్యముల్. 72

చ. మెలఁతుక లప్పురి న్నిడుద మేడలఁ గ్రీడలు సల్పుచుండి మిం
చులు జళిపించు కన్గవలసోరణగండ్లను జూడ నీడగుం
దెలుపును నల్పుఁగూడ నెడఁ ద్రెవ్వనిచూపులఁ గైరవంబులుం
గలువలు దోరణావళులు గట్టినయోజలరాజవీథులన్. 73

క. పురికోటరత్నదీప్తుల, నరుణములై చుక్కలుండ నంగారకునిం
బరికించి యందుఁ దెలియక, కరము విచారింతు రెంత[3]కార్తాంతికులున్. 74

క. పరిఘుజలంబులు మొదలను, సురనదినీరాడుపరికె చుట్టుననుండం
బురికోట లగ్గపట్టఁగ, నరిది వితర్కింప వాసవాదులకైనన్. 75

చ. శ్రుతి గవుడొందినం గమలసూతికినైనను దీర్చిచెప్పనే
రతురు పురాణశాస్త్రములు ప్రొద్దున నిండ్లను గీరశారికా
తతులు పరీక్షలీ విని ముదంబును బొందుదు రింద్రపట్టముం
గ్రతువులు వేయొనర్చినను గైకొన రప్పురి విప్రసత్తముల్. 76

ఉ. మందరగోత్రధీరు లభిమానధను ల్పరభేదివచ్చినం
గ్రిందుపడంగ నేరనియరిందము లంచితనిత్యభోగసం
క్రందను లార్తరక్షణపరాయణు లంబుజలోచనాశుక
స్యందను లర్థిలోకహరిచందను లాపురిరాజనందనుల్. 77

ఉ. వెచ్చము పెట్టుమన్నఁ బదివేలకు నుద్దరు లొల్ల రర్థము
లెచ్చిన శేషు నౌదలల దివ్యమణు ల్వెలెనన్న విల్వలన్
హెచ్చును గుందు నాడుకొన కిత్తురు లాభముఁ గోర కెన్నఁగా
నెచ్చటఁ గోటికిం బడగ యెత్తనివైశ్యులు గల్గ రప్పురిన్. 78

క. సంగరము లేక యుండిన, సింగంబులఁ బులుల సమదసింధురములనే
కాంగిఁ దొడరి పడవైతురు, పొంగునఁ దమ కుబుసుపోక పురి వీరభటుల్. 79

---

1 గవడుం, గవుడుం (చూ 76 ప.) 2 దద్భ్రిమర. 3 కార్తాంతికులన్.

శా. పక్షంబుల్మును శాలిహోత్రుఁడు శపింపం బోయినం బోవనీ
శిక్షానైపుణి నర్కి తేజుల నధిక్షేపింపఁగాఁ జాలిన
ట్లక్షీణత్వర నింగినైన గతిసేయంజాలు నుచ్చైశ్శ్రవ
స్సాక్షాత్కారము లప్పురిం దురగముల్ ఝుంపాకళాసంపదన్. 80

మ. గణనాతీతములై సురేంద్రుఁ డెఱక ల్ఖండింప వజ్రాయుధ
ప్రణరక్తం బన బిందువు ల్పొడమగా వర్తిల్లు జాతవ్యధా
క్వణనంబై పటుబృంహితంబులు చెలంగ న్సామ్య మొందింపఁ బ
ట్టణమార్గంబునఁ బడ్డ పెద్ద నడగొండ ల్పోలె శుండాలముల్. 81

సీ. హరినీలరుచుల నీలాలకంబులు గావు చిత్తజు మధుపశింజినులు గాని
క్రొన్నెలవంకలాగుల భ్రూలతలు గావు విషమాస్త్రు తియ్యని విండ్లు గాని
యలసంబులైన వాలారుఁ జూపులు గావు రతిరాజు మోహనాస్త్రములు గాని
బంధురస్థితిఁ బొల్చు కంధరంబులు గావు కందర్పు విజయశంఖములు గాని
తే. నలినదళలోచనలు గారు నడుమ నేర్చు, కంతునవశస్త్రిశాలలు గాని యనఁగ
నంగకంబుల సౌభాగ్య మతిశయిల్ల, వారసతు లొప్పుదురు పురవరమునందు. 82

చ. వెలకుఁ దగం బ్రసూనములు వేఁడుచు మార్వరికింప సెత్తులం
గలసి చిగుళ్లు వెట్టి యడకట్టిన క్రొవ్విరిమొల్లపూవు లె
త్తులు దశనాధరద్యుతులఁ దోఁచినఁ జైకొనరీవిగా విటు
ల్వెలువగ వారిచిత్తములు విల్తురు తత్పురి పుష్పలావికల్. 83

మ. సరసుల్ చొచ్చి సరోజకోటరకుటీసంవర్తికా చారు కే
సరగుచ్ఛంబులు గ్రొచ్చి బాహ్యవనపుష్పశ్రేణి నిర్యన్మధూ
త్కారముం దెచ్చి తదీయ సౌరభము లుద్గారింపుచు న్సంతత
స్మరసంజీవనమై చరించుఁ గలయ న్మందానిలుం డప్పురిన్. 84

గీ. శశవిషాణంబు గగనపుష్పంబు నైన, వణిజు లిండులలో విలువంగఁ గలవు
హంసగమనల మధ్యంబునందుఁ దక్క, లేమి యేవస్తువులయందు లేదు పురిని. 85

వ. ఇత్తెఱంగున సమస్తవస్తువిస్తృతిఁ బ్రస్తుతివహించి పయఃపారావారంబు ననుకరించుచు సర్వతోముఖదర్శనీయంబును సదాగతిసంచారసమంచిత బహులహరీమనోహరంబును సంతతానంతభోగలీలాలాలితపురుషోత్తమోపేతంబును సమున్నతలక్ష్మీజనకంబునునై యమరావతియునుంబోలె శతమఖపవిత్రాయమానంబును నలకాపురంబునుంబోలెఁ బుణ్యజనాకీర్ణంబును మధురాపురంబునుంబోలె నుగ్రసే

సాభిరక్షితంబును నంతరిక్షపదంబునుంబోలె ననువర్తితమిత్రరాజసంబాధంబును
బరమేశ్వరువామభాగంబునుం బోలె సర్వమంగళాలంకృతంబును మేరుమహీధ
రంబునుంబోలెఁ గల్యాణమహిమాస్పదంబును మహాకవి ప్రబంధంబునుంబోలె
నుత్తమశ్లోకబంధురంబును రత్నాకరం బయ్యును గుట్టిమప్రదేశసుగమంబై ముక్తా
మయం బయ్యును భూరిక్షయోపేతంబై ప్రకటితపర్జన్యవైభవోదారం బయ్యును
జిరప్రభాభాసురంబై మంగళాచారమహితం బయ్యును సౌమ్యపరిచారికాధిష్ఠితం
బై యారూఢపాతివ్రత్యంబు క్రీడాకందుకంబులయందును బరిచితస్నేహనాశంబు
రత్నదీపంబులయందును నీరసత్వంబు సముద్రంబులయందును హ్రాసదోషంబు పద్మ
రాగాదిమణులయందును యతినిబంధంబు పద్యంబులయందును దారిద్ర్యంబు
విద్రుమాధరామధ్యంబులయందును బదచ్ఛేదంబు వాక్యంబులయందునుగాని దన
యందుఁ గలుగదనునొప్పు నప్పురంబు కప్పురంపుఁ దాళువాళించు సన్న సున్నం
బుచేఁత లేఁత వెన్నెల నెమ్మించు గ్రొమ్మించులుం గలమేడలును విరాజితంబు
లగువాడలును రేయెండను మాఱుమండు పదాఱువన్నెబంగారుముద్దవరుస నద్దు
కొనవైచి యద్దంబులమీఁదు వలె నుండ నున్నఁజేసి విన్ననువున మెఱుంగువెట్టి
నంద్రొక్కిన జిక్కఁ జీరువారుచుం దళతళ వెలుంగు వేదులును విలసితంబు
లగు వీథులును బూర్వంబునం బార్వతి యొఱంగిన తెఱంగ గ్గిరికన్యచేతం బాణపుత్రి
నేర్చినరీతి నారక్షోరాజి రాజనందనచేత ద్వారవతీగోపికాపికవాణు లభ్యసించిన
బుద్ధిశుద్ధదేశినృత్తంబులు విశేషంబులు భిత్తిభాగంబులం జిత్తరువులం జిత్తరంజ
కంబులగుచుఁ బ్రత్యక్షభంగి నంగీకరించు విలాసలీలలను విలసిల్లు నాట్యశాలలును
నాక్కవీఁక నాకసంబెక్క విశ్వకర్మ నిర్మించిన తాపురంబులఁ బోలుచు గోపురం
బులమీఁదికి రాఁ బో సుసరంబులుగాఁ గట్టినం గారుకొను మేచిన మేచకద్యు
తులు పుక్కిలించు శక్రోపలసోపానంబు లన సాదనంబు లగుప్రాసాదంబులును
నుదంచచ్చంచరీక చక్రహంసక్రౌంచజలపక్షికులకలకలంబులం గొలకొలమను కొ
లంకులనలంకరించు పంకరుహకుముదకువలయకల్హారషండంబులం దండతండంబు లగు
తావులం గదంబించు బావులును జిత్తంబు లుబ్బ గబ్బితనంబున విత్తంబు లొడ్డి
నెత్తంబు లాడి యోడినధనంబు లాడినంగాని పెట్ట మనుదిట్టమాటలం బుట్టిన
జగడంబులు విగడంబులై యుద్ధపతత్తంబు లగుపంతంబులఁ గుంతంబులం గొని
వచ్చు జూదరిదట్టంబుల హెచ్చుగురచ్చకొట్టంబులును గలిగి వినోదంబులకు వా
కరంబును విశ్రామంబులకు సీమయును విక్రమంబునకు నెలవును విజయంబునకుఁ దా
నకంబును విద్యలకు నుపాధ్యాయయును వితరణంబులకు సదనంబును విభవంబులకుఁ
బ్రభవస్థానంబును విలసనంబులకు వినిమయంబును నైన యప్పురి కధీశ్వరుండు.

సీ. విశ్వసన్నుతశాశ్వతైశ్వర్యపర్యాయకుటిలకుండలి రాజకుండలుండు
దిగిభశుండాకాండదీర్ఘబాహాదండమానితాఖిలమహీమండలుండు
జనసన్నుతానన్యసామ్రాజ్యవైభవశ్లాఘాకలితపాకశాసనుండు
కులశిలోచ్చయసానుకోణస్థలన్యస్తశస్త్రవిక్రమజయశాసనుండు

తే. భాసమాన మనీషాంబుజాసనుండు, సకలదేశావనీపాలమకుటనూత్న
రత్నరారజ్యదంఘ్రినీరజయుగుండు, శంబరారాతినిభుఁడు దుష్యంతవిభుఁడు. 87

మ. రజనీనాథకులావతంసుఁ డసిధారాదారితారాతిరా
డ్గజకుంభప్రణమార్గనిర్గళితముక్తారక్తహారుండు స
ద్ద్విజసంతర్పణకేలిలోలుఁ డఖిలద్వీపావనీపాల ది
గ్విజయాన్వీతుఁడు పాపభీతుఁడు మహావీరుం డుదారుం డిలన్. 88

మ. ప్రజలెల్లం జయవెట్ట ధర్మమహిమం బాలించె వీరారిభూ
భుజుల న్వేల్పులఁ జేసి యధ్వరములం బ్రోచెం బదాంభోజన
మ్రజనాధీశులఁ గాచి నిల్పె నిజసామ్రాజ్యంబుల న్సర్వసా
ధుజనస్తుత్యుఁడు సత్యకీర్తి యగు నాదుష్యంతుఁ డత్యున్నతిన్. 89

సీ. నిచ్చెనఁ జేసె దోర్నిసితాసి కేరాజు దివి కేఁగు సమదపృథ్వీభుజులకుఁ
గల్పవృక్షముఁ జేసెఁ గరకాండ మేరాజు భూచక్రమునఁగల యాచకులకు
గేహాబ్జములు చేసెఁ గ్రేఁగన్ను లేరాజు చెలఁగి సంక్రీడింప సింధుసుతకుఁ
బూఁటకాపుగఁ జేసె భుజశక్తి నేరాజు ఫణిరాజు మోచు భూభరముఁ దీర్ప

తే. ననుచు వర్ణింపఁ దగదె శీతాంశువంశ, రాజహంసంబు దానధారాప్రవాహ
జలపరిక్షాళితాఖిల కలుషనికరు, సంచితాశ్రాంతకృపుని దుష్యంతనృపుని. 90

ఉ. ఆజననాథయూథమణియం దుదయంబును బొంది దిగ్జయ
వ్యాజమునం బ్రతాపనలినాప్తుఁడు కీర్తివిధుండు రాఁ దదు
ద్వేజితులౌటఁ గాదె పరివేషమిషంబున నాత్మగుప్తికై
యోజ నమర్చికొండ్రు రవియుం గమలారియు నింగి వప్రముల్. 91

సీ. ఆలానదండంబు హేలాహవాహూతరిపురాజధరణీకరేణువునకు
మానదండము మహామనుజేశగర్వాబ్ధిగంభీరతాపరీక్షావిధికిని
నాళదండము సమున్నతజయశ్రీవధూసముచితక్రీడాబ్జసౌధమునకు
నాధారదండంబు హరిణాంకకులకుభృజ్జనశుభ్రకీర్తిధ్వజంబునకును

తే. యష్టిదండంబు వృద్ధశేషాహిపతికి, మూలదండంబు సైన్యసముద్రతతికి
కాలదండంబు శాత్రవక్ష్మాపగతికి, బాహుదండంబుఁ జెప్పఁ దత్పార్థివునకు. 92

చ. జగమున రెండుతత్త్వములు శాస్త్రులు చెప్పుదు రందులోపలన్
జగడము కాని యొక్కరయినం బొడఁగానరు వానిరెంటిలో
సగుణముఁ బట్టి నిర్గుణము శత్రువధూగళసీమలం జను
ల్వొగడఁగఁ జూపు నవ్విభుఁ డపూర్వముగా ఘనశాస్త్రపద్ధతిన్. 93

ఉ. పాయక శిష్టలోకపరిపాలనముం బహుదుష్టశిక్షయుం
జేయుచు రాజ్య మవ్విభుఁడు సేయఁగ దారు నిజప్రయోజనం
బేయెడలేక యున్న ధరియింతు రుదంచితలాంఛనార్థమై
తోయజనాభుఁడు న్రవిసుతుండు సుదర్శనకాలదండముల్. 94

సీ. చెఱుపనేరఁడు విశ్వసించియుండినవాని నభిలషింపఁగ నేరఁ డన్యవనిత
నిందింపనేరఁడు నీచశత్రుగణంబు బొంకనేరఁడు హాస్యమునకుఁ బలికి
విడువనేరడు చెడ్డవిటునిఁ జేపట్టినఁ గడపనేరం డర్థిగణము వాంఛ
నడుగువెట్టఁగనేరఁ డపయశం బగుత్రోవఁ జనఁగనేరం డార్తజనము విడిచి
తే. రైదు పదిసేయనేరఁ డాహవముఖమునఁ, గ్రించునందును నేరఁడు గీడొనర్ప
ననుచు నేరము లెన్నుదు రవనిజనులు, విపులయశుఁ డైన దుష్యంతవిభునివలన. 95

వ. ఆరాజపరమేశ్వరుం డొక్కనాఁడు శుకతుండరోచిరుద్దామవిద్రుమస్తంభసంభార
సమున్నతంబును హాటకమణివిటంకాలంకార విశ్రుతనిశ్రేణికాపదగమ్యమానచం
ద్రశాలోపకంఠంబును గంఠేకాలకంఠమేచకరుచికచాకచిక్రీడాచతుర సితేతరపట్ట
పటలప్రాలంబముక్తాఫలవితానతారకితవియత్సీమంబును నత్యంతసమున్నతిమదుపరి
నిశాతశాతమన్యవశిలాశలాకానీలనీలచ్ఛర్ది విలగ్న వినూత్నరత్న కేసరస్తబకనిబిడ
బిసకనకకుముదారవిందసౌగంధికసందర్శితకపటగగనపుష్పంబును నభిరామదూర్వా
దళ దామకోమలప్రభాపటలగర్వసర్వస్వపశ్యతోహరహరిదుపలభిత్తికాంతరజితరూ
పవాతాయనంబును వలక్షకిరణచ్ఛవిచ్ఛటావిస్ఫుట స్ఫటికపాషాణఫలకసోపాన
మార్గనిర్గమప్రవేశద్వారవిద్యోతమానవిపులతపనీయకవాటాలంకృతంబును నభ్రంక
షశిరోభవనశిఖరస్థాపిత శాతకుంభకుంభకాంతిగండూషితనభోమండలంబును [1]ద్ర
య్యంతరాస్తీర్ణవిచిత్రరత్నకుథాసనవిన్యాసంబుల శోభిల్లుసభాసౌధంబుననమూల్య
రత్నకీలనజాజ్వల్యమానకల్యాణభద్రపీఠాంతరంబున నాసీనుండై యొక్కమంజువా
ణి వింజామరంబును నొక్క[2]జోటి పీటికాపేటికయు నొక్కబాలయాలవట్టంబును

1 రమ్యాంత. 2 (బోఁటి);

నొక్క కరటిగమన [1]సురఁటియు నొక్క తేఁజిగురాఁకుబోణి కాళంజియు నొక్క చందనగంధి గందవొడి బరిణయు నొక్క పుండరీకనయన యగరుధూపధూమకరండంబును నొక్క కన్య పన్నీరుతోడి కప్పురంపుగిండియు నొక్క భృంగాలక బంగారుసంగెడయు ధరియించి డగ్గఱి కొలిచియుండఁ బాండ్యపల్లవపాణి యాటలాడ భోటకరహాటకళింగాంగవంగబంగాళచోళ నేపాళకా[2]ది భూపాలక కుమారవర్గంబుం దగిన నెలవులం బలసి సేవింప హితపురోహితామాత్యబంధుమిత్రభృత్యపాఠక పీఠమర్దవిదూషకాదులు భజింప సుధర్మాంతరంబున నోలగంబైన దేవేంద్రుండునుం బోలె సాంద్రవైభవంబునం గొలువుకూర్చున్న యవసరంబున. 96

ఉ. జుంజురుపల్ల వెండ్రుకల జొంపములుం గల మస్తకంబులుం
గెంజిగురాకుఁ గెంపుఁ దులకింపెడు వట్రువకన్నులుం జర
త్కుంజరచర్మపట్టములకు న్సరిపచ్చు బెరళ్ల మేనులు
న్మంజులుగొల్వఁ గొందఱు సముద్ధతి వచ్చి పుళిందవల్లభుల్. 97

సీ. కాననేత్తువుల ముత్తములైన ముత్యాలు ముదిరిపండిన మంచి వెదురుఁబ్రాలు
దినములోఁ గ్రొత్త[3]యొత్తిన కఱ్ఱజవ్వాది ముష్కలు మురియని [4]మొరళిపప్పుఁ
జంద్రికారుచిఁబోల్చు చమరవాలంబులుఁ బొందుగాఁ గాఁచిన [5]పూతిపదువు
అలఁతి దంతంపుఁ గాములు పీలిసురఁటులు సోదించి పడిచిన జుంటితేనె

తే. కమ్మఁబిల్లులపిల్లలు కారుకోళ్లు, కన్నుదెఱవని కస్తురిగమిశిశువులు
పులులకూనలు భల్లూకపోతకములు, నాడిగాఁ దెచ్చి పతి కుపాయనము లిచ్చి.

వ. ప్రణామంబు లొనర్చి కేలుదోయులు ఫాలంబులం జేర్చుకొని వినయవినమితస్కంధులై క్రిందిచూపుల నిఱ్ఱతౌరలు వారం గనుంగొనుచున్న వారల నవలోకించి చిత్తంబు మృగయాయత్తం బగుటయు నృపోత్తముం డిట్లనియె. 99

క. దలముగ క్రొవ్విననృగములు, గలిగి సమీపమున నేఱుఁ గాలువ[6]యే దేఁ
గలిగి తఱచైన తరువులు, గలిగిన పేరడవి యెచటఁ గలదు గణింపన్. 100

క. నావుడు వారలు విభుతో, దేవర వేఁటాడవలసితే విచ్చేయం
గావలయును యమునాతటి, నీవరసీమంతికావనీవనమునకున్. 101

క. రోమము వెఱికిన నెత్తురు, నామములేఁ దోడలు చమురునం జేసినయ
ట్లామ గవిసియుండును నా, [7]నామృగయూథంబు లవ్వనంబునఁ గలయన్. 102

గీ. ఊళ్లకూళ్లు సమీపమై యునికిఁ జేసి, లేశమైనను గొరనాఁగ లేమిఁ జేసి
యచటికొర్నెలఁ బసికి మేయంగఁ గలిమి, నగరి కీలార మున్నది నరవరేణ్య. 103

1 (సుర+అంటు) శ. ర. 2 రి?. 3 యొత్తిన 4 మొకరిపప్పు. 5 పూతిపఱవు.
6 యుం (లేక) యొం. 7 మృగ.

ఉ. జల్లెడ పాటువడ్డ యవసంబులు మేసి సమీపసీమలం
జల్లని నీరు ద్రావి సుఖసంగతి దాపులు గ్రేపు లాఁగఁ గాఁ
బొల్లగఁ జేరి గోవృషభము ల్మది కింపులు సేయ నుండియుం
బల్లిక బెబ్బులుల్ దిరుగ సాధ్వసమందును మందధేనువుల్. 104

ఉ. సాయక పుంఖితంబు లగుచాపములం ధరియించి యుక్కునం
బాయక రేయునుం బగలుఁ బాలెము వెట్టి మెకంబుఁ గన్నచో
నేయుచు బొంచి రాఁ దెఱపి యీక చరించుచునున్న మంద క
త్యాయతవర్ణసత్వ నినదావళి హావళి మాన దెప్పుడున్. 105

గీ. కోలఁ బదినైదుగుది గ్రుచ్చి కొనఁగ నేయ, వచ్చు మృగముల నెమకంగవలన దచట
పసికి నయ్యెడు కీడు వాపంగఁగలదు, వేడుకను నిమ్ముగాఁగ వేఁటాడఁగలదు. 106

వ. అవల దేవరచిత్తంబు కొలఁది యనిన గోరక్షణంబుకొఱకును దుష్టమృగశిక్షణంబు వలన సుకృతంబుగా మృగయాసౌఖ్యంబు సిద్ధించె దేవర ప్రసాదంబు జాదులుం బలె నయ్యెనని-యమాత్యుల యనుమతంబునం గొలువువిచ్చి యందఱ సముచిత ప్రకారంబుల వీడుకొలిపి వేత్రహస్తులం బిలిపించి పట్టణంబున మృగయావిహార సన్నాహంబునకుం జాటించిన: 107

సీ. పులిమల్లఁ బడవిపోతులరాజు గరుడుండు గాలివేగంబు పందేలపసిఁడి
విష్ణుప్రసాదంబు వేఁడిగుండులుపఁబది పచ్చిమిరియము వెట్టిపుచ్చకాయ
వేఁటమాణిక్యంబు విరవాది సొడబల్సి పెట్టుఁగాఁడు పకారి పిడుగుతునుక
జిగురుండు చిత్రాంగి శ్రీరాముబాణంబు పులియందు కస్తూరి బొడ్డుమల్లె

తే. యనఁగ మఱియును బెక్కు తోయముల పేళ్లు, దారకులు దేర వచ్చె నుద్దండవృత్తి
వేఁటకుక్కలు మృగరాజవిగ్రహములు, వటుకనాథుని వాహ్యాళివాహనములు.

మ. శబరు ల్పట్టెడత్రాళ్లఁబట్టి తిగువం జండోద్ధతిం గిట్టి వ
ట్టిబయల్ ద్రవ్వుచు విడ్వరాహముల గుండె ల్వ్రయ్య నాకాశముం
గబళింపం జనునోజ మోర లెగయంగా నెత్తి గర్జిల్లఁ గాఁ
బ్రబలెం గుర్కురకంఠనాళకుహరీభౌభౌమహారావముల్ 109

గీ. మృగయు లంతటఁ దెచ్చిరి లగుడు గిడ్డు, జాలె జఁకబ్బైకణుజు వేసడము బైరి
కురుజు లోరణ మను డేగ కోఁలము సాళు, వములఁ బిలుపుకు వేఁటకు వచ్చువాని.

సీ. బంగారు మెరవడి పల్లనంబులతోడఁ గెంబట్టు కీలుపక్కెరలతోడ
ముఖసమర్పితహాటకఖలీనములతోడఁ గాంచన గ్రైవేయకములతోడ
సుమకట్టిముడిచిన చామరంబులతోడఁ దాఁపఁబెట్టిన యడిదములతోడ
కనకఘంటలయురుగజ్జెపేరులతోడఁ గర్ణకీలిత దీర్ఘకళలతోడఁ

తే. జిత్రమున ప్రాయఁగారాని చెలువుతోడ, నొప్పి యుచ్చైశ్శ్రవముతోడియుద్దులనఁగ
వాహకులు దేఱ వచ్చె గుర్వారలీల, వసుమతీనాయకుని పూజవారువములు 111

సీ. [1]వలనంబు పుట్టించి వంకంబు లొలయించి డిల్లాయి ప్రకటించి తేపమాపి
వరసంబు నొందించి [2]పల్లంబు కలిపెంచి నిగుడంబు సమకొల్పి నెఱను నెఱపి
లలిగూర్చి లలిదేర్చి లాగిచ్చి ఖండాలముల నోజనట్టించి ఖలువుదెచ్చి
లవణిసంకోచంబులకుఁ దెచ్చి హవణితో రససిద్ధి నడయించి రాగెలందు

తే. నాలుతౌనకములను గృత్యమ్ములేదు, నరువదేనాసనంబుల నెఱిఁగి హరుల
నెక్కు రసికులు వచ్చిరి హెచ్చునగరి, రాగరవుతులు సమరానురాగమతులు. 112

సీ. జడలల్లి ముడిచి పాగడఁ జొళ్ళెములు దీర్చి తలముళ్లు బలువుగా నెలవుకొల్పి
మృగముచేరఁగవచ్చు మొగసిరిచూర్ణంపుఁ దిలకంబు లలికసీమల ఘటించి
వాకట్టుపదినికె చేకట్టుమండలు కరకాండమధ్యభాగములఁ దొడిగి
కుఱుచగాఁ గట్టిన కరకదట్టీదిండు నంతరమ్మునఁ బిడియాలుదోపి

తే. పందిపోట్లును దడవిండ్లుఁ బొఱవాతి, యమ్ములును జిల్లకోలలు నడిదములును
వలఁతియీటెలు ధరియించి వచ్చి రంగ, రక్షకులు తాతతరముల ప్రాఁతవారు. 113

క. అరిగెలు నిష్ఠురబాహా, పరిఘులు ధరియించి నగరిపాలురు నేతెం
చిరి శిఖిపటుజిహ్వోపమ, కరవాలద్యుతులు గగనకాలిమఁ గడుగన్. 114

శా. సింగంపుంబొది వచ్చుచందమున వచ్చెం బోయకాలారి యు
త్తుంగశ్యామలదేహసంజనితకాంతు ల్వీరలక్ష్మీనవా
పాంగచ్ఛాయలతోడఁ బెల్లొదవి మ్రోయ న్వేల్ల[3]దుద్యద్భుజా
సంగత్వంగదభంగభంగురఘనజ్యావల్లరీఝల్లరుల్. 115

గీ. ఉరులు జిగురుగండె దెరలును బోనులు, వారుహారెనలును వనులుగనులు
[4]మిళ్లువలలు పేట్లు గోళ్లు దీమంబులు, నాదిగాఁగఁ దెచ్చి రాటవికులు. 116

వ. మఱియును మూలభృత్యబలంబును సామంత[5]కుమారవర్గంబును నర్హప్రకారంబుల సముచితాలంకారులు సాయుధులు సవాహనులునై చనుదెంచి రప్పు డప్పుడమిఱేఁడు వేఁటకుం దగిన శృంగారం బంగీకరించి గతివిజితమరుత్తురంగంబు లగుతురంగంబులం బూనిన యరదం బెక్కి యిరువంకల న్మంగలిం బింగలిం జతురంగబలంబులు గొలువ శంఖకాహళవేణువీణామృదంగంబులు చెలంగ నెడలేక సందడిం గ్రిందుకొన నమందవైభవంబునం బురందరవైభవుండు పురంబు వెడలి వృద్ధహయంబు మీఁద విదూషకుం డగుమాండవ్యుండు దోడరాఁ గొంతద వ్వరిగి యొక్క చిక్కని

1. వరసంబు. 2 వల్లంబు. 3 న్వ్యాలుద్య. 4 మళ్ల - పేళ్ల. 5 మంత్రి.

ప్రదేశంబున రథవేగంబుఁ దెలియువేడుక సారథింజూచి నిమ్నోన్నతంబులు
గాక యిచ్చట సమతలంబై యున్నయది నీహయంబుల రయంబుఁ జూపుమనవుఁడు
నతండు యుగ్యంబులపగ్గంబులు వదల్చి యదల్చిన. 117

సీ. కనుదృష్టి నెయ్యది మినుమినుక్కనుచుండు ఘనతవ్రేల్మిడిలోనఁ గానఁబడఁగ
నెడద్రెవ్వియుండు నెయ్యదియేని నఱకాడ నదికినచందాన నన్వయింప
నెయ్యది విలువంక యైయుండుఁ బదమున నదిసమరేకతో నందమంద
దూరాన నెయ్యది తోఁచు నాలోకింప నదిపార్శ్వమున లేక యవులఁ జనఁగ
తే. శ్రవణములు నిక్క నిష్కంపచామరాగ్ర,ముగ నిరాయతపూర్వాంగములఁ దనర్చి
ఘనఖురోద్ధూతరేణువు గడవఁబాఱె,నిగిడె[1]భువి తేరిహయములు మృగజయములు.

వ. అయ్యవసరంబున. 119

గీ. కుక్కలలయకయుండంగఁ గొంచుపచ్చు,మంది యొకకొంతదిక్కనాస్యందనంబుఁ
గూడి రారాక వడిచెడి కొంతదిక్క, ననిలగతి నేగురథ మెవ్వఁ డంటఁగలఁడు.

క. సారథిఁ గనుఁగొని యపుడా, క్ష్మారమణుఁడు రథము దవ్వుగా వచ్చెఁ బరీ
వారము గూడదు రా నె, వ్వారలు గల రిచట నిలుపవలయు ననుటయుఁ౯. 121

వ. అతండును నృపాలకానుశాసనంబునం దేజుల నేఁగనీక వాగెలు గుదియించి వీఁపు
లునిమిరి నిలుపుటయు సకలజనంబులుం గూడుకొని యుల్లసితయానంబున మెల్లన
చని మంద చేరంజన నయ్యవసరంబున విజయకాహళారావంబు లాలకించి బిరుద
ధ్వజవితానంబు లవలోకించియుఁ దమరాజురాకఁ దెలిసి నిసర్గభీరువులగు నాభీరు
వులు భీతచేతస్కులై నవీనం బగుహయ్యంగవీనంబుఁ గానుక తెచ్చి ప్రణామంబు
లాచరించి కరంబులు శిరంబునం బెట్టుకొని తిర్యగాలోలంబు లగుచూపులం గద్గ
దకంఠు లగుచుఁ బ్రస్ఖలిత వినయవాక్యంబుల నిట్లని విన్నవించిరి. 122

సీ. దూరంబువచ్చినవా[2]రిట సైన్యంబు ప్రజలెల్లఁ జాల దూపట్టి రారు
నీరపట్టుగొని దీర్ఘనిశ్వాసములతోడ వరరథ్యములు వేఁ్రల వైచెఁ జెవులు
వేఁటకుక్కలు డస్సి వివృతాస్యముల నిల్చి వగరించుచున్నవి దగలుదొట్టి
శిథిలపక్షముల నక్షియుగంబులన్మోడ్చి శ్రమనొందె డేగలు సాళువములు
తే. తిమురు మధ్యాహ్నమయ్యెను దేవ యిచట, నేఁడుకా[3]లిలాఁగి మామందపాఁడిచూచి
గోరసముఁ బాయసంబులు నారగించి, నిగ్రహంబైన మమ్ము మన్నింపవలయు. 123

గీ. అనుచు విన్నపమొనరించు నవసరమున, హయము డిగ్గిమాండవ్యుఁడు రయముతోడ
నవనిపాలునిరథము డాయంగవచ్చి, చేయి పుడిసిలిపట్టి యాశీర్వదించి. 124

---

1 విభు. 2 రౌట. 3 కాల్మాఁగి.

ఉ. ఒల్లమిచేసి వీరలకు నుత్తరమీకు నృపాలపెర్వెలుం
జల్లులునమ్ముకొన్నయవి చాలఁగ నున్నవి చిత్రధాన్యము
ల్కొల్లలు త్రవ్వితండములు కుప్పలు నేతులు పాలువెన్నలుం
గొల్లలకేమియూఁడె మనకు న్మతి కూడొకపూఁట వెట్టినన్. 125

క. కానికకప్పము వెట్టరు, మానముదప్పఁదని క్రొవ్వి మనుబోతులసం
తానమువలె నున్నారీ, కాననమున రాచసొమ్ము గతముగఁ గొనుచున్. 126

వ. అదియట్లుండె నింక నొక్కవిన్నపం బవధరింపుము. 127

సీ. వేఁట వోయెడువారలు విప్రుమాట, కలుగుదురు పాడప్రవ్వనకలిగినట్లు
విన్నవింపక నాలుక మిన్నకుండ, దేచినీమేలుగోరెడు హితుఁడఁ గాన. 128

క. పాయసముం గలలోభూ, నాయక భోజనము సేయునరులకు నెంతే
శ్రేయస్కరమని స్వప్నా, ధ్యాయంబునఁ జెప్ప విందుఁ దజ్జ్ఞుల చేతన్. 129

గీ. భోజనము సేయుమనఁగఁ దాంబూలగంధ, పుష్పములు గొమ్మనఁగఁ ద్రోసిపోఁజనదు
ఇంపుతోడుత నంగీకరింపవలయుఁ, గార్యఫలసిద్ధి కవియాదికారణములు. 130

క. ఇలు వెడలి మానవుఁడు తన, తలఁచినతావునకుఁ జేరుఁదాఁకను నేయం
కిలిలేక యెక్కతీరుపు, వలయును శాకునికవరుల వచనవిశేషమునన్. 131

సీ. హర్మ్యంబువెడల వాయసము చేరువఁ దీర్చె వృషభం బెదుర అంకెవేసి నిలిచె
వాడలో శునకంబు వచ్చెను దక్షిణంబుదపూర్ణకుంభంబు లెదురు పడియె
గవని వెలుపల బెరికయుఁబోతు వలగొనె వలయెక్కసూపెఁ జేవలంతిఁ జెమరు
పరువునేలను వచ్చెఁబాల [1]పయ్యెరవంక కుడినుండి యొడమకు నడిచెనక్క

తే. నీవువేఁటకు విచ్చేయునెడ నృపాల, పంబి పెండ్లికి నగుశకునంబులయ్యె
నేఁడు గొల్లలమాట మన్నించి నిలిచి, మృగయకరుగుట మిక్కిలిమేలు తెపు.

క. నావిష్ణుః పృథివీపతి, నావిష్ణుం డనఁగ నీవ నరవరదైవం
బీవారగింపకుండిన, నీపల్లవులకు శుభంబు లేలాకలుగున్. 133

వ. వీరలం గృతార్థులం జేయం గృపగల దేని యారగింపవలయు నది యన్నిదినంబులం
గోలెఁ గన్నయదిలేదు దండుగదర్శనంబులు గొనందలంపయ్యేనేని ముంద బఁజాగి
విచ్చేయు మనిన గొల్లలుల్లంబునం దల్లడిల్లి యాబ్రాహ్మణుండు పలికినది
యథార్థంబు మాయర్థప్రాణంబులు నీసొమ్ము వలసి నట్లు చేసికొమ్మనినమాండవ్య
ద్రిమ్మరిమాటలకు [2]దిగులుసొచ్చినగోపాలకుల భూపాలకుండు మృదువచనంబుల

1. పయ్యెద. 2 సొబగువిచ్చిన.

నుపచరించి సైన్యంబు సముచితక్రమంబున విడియించి కనకకుంభ కలితంబై
కనుపట్టు గొల్లెనలం గృతావాసుండై. 134

సీ. పెనుపారు కడియంపుఁ బిండివంటలతోడఁ గమ్మనిసద్యోఘృతమ్ముతోడఁ
గనరువోకుండఁ గాచిన యానవాలతోఁ గడిసేయవచ్చు మీఁగడలతోడఁ
బెక్కులాగులఁ గదంబించు జున్నులతోడఁ జేరి దాఁకొన్నక్రొంబెరుఁగుతోడఁ
బిడిచినఁ జమురు గాఱెడు మాంసములతోడఁ దేటతియ్యని జుంటితేనెతోడఁ

తే. బాయసాహారములతోడ [1]ప్రేయులొసఁగ, నఖిలసేనాప్రజలతోడ నారగించి
సంతసంబంది పటకుటీరాంతరమున, జనవిభుండు భజించె నిశాసుఖంబు. 135

శా. కౌండిన్యాన్వయసింధుచంద్ర [2]వినుతక్ష్మాపాలకామాత్యవే
దండానీకమృగేంద్ర చంద్రవదనాతారుణ్య కందర్ప శ్రీ
ఖండక్షోదవిపాండునిర్మలయశోగంగాజలక్షాళితా
జాండాఘోరకలంక శంకరనివాసాహార్యధైర్యోన్నతా. 136

క. సురసురభి కల్పభూరుహ, తరణిజశిబిఖచరదేవతామణిరజనీ
కరకాలబలాహకసఖ, కరపద్మ సమస్త విబుధకవినుతసద్మా. 137

మా. జనహిత సుచరిత్రా సజ్జనాబ్జాతమిత్రా, జనితనృపపవిత్రా సత్కవిస్తోత్రపాత్రా
వనరుహదళనేత్రా వంశమాకంపచైత్రా, యనుపమశుభగాత్రా యన్నమాంబాకళత్రా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుశ్రీచరణకరుణాలబ్ధ సిద్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయామాత్యపుత్ర యారాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన శాకుంతలశృంగారకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శకుంతలాపరిణయము

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీసదన సదారాధిత
వాసుకికేయూర వంశవర్ధన వినయా
వాసపయోజాసనక
న్యాసఖకీర్తిప్రసన్న నాగయవెన్నా! 1

వ. ఇత్తెఱంగున దుష్యంతమహీకాంతుండు సంతోషంబున ఘోషంబున నారాత్రి నిలిచి మఱునాఁడు సూర్యోదయం బగుటయుఁ గల్యకరణీయంబులుం దీర్చి లావరుల నేర్చి కదలి. 2

చ. మెకములఁ బట్టఁ గట్టి వలమీఱి చనం జననీక యాఁగి [1]తెం
కికిఁ జనఁజేయ బోనునకుఁ గీర్కొలుపం బయి వచ్చె నేని ద
ప్పక పొడువంగ నేర్పు ఘనబాహుబలంబును గల్గి [2]నేటు వేఁ
టకు నెఱనాదు లైన సుభటప్రకరంబులు మోఁకల నేఁగఁగన్. 3

క. ముదమును మదమును మనమున, గుదిగొన గోష్ఠంబుఁ గడచి కొండొకచని య
ల్లదె యిదె కాంతారం బన, నెదురం జూపట్టుదాఁక నేఁగఁగ నచటన్. 4

సీ. ఛాయామృగంబుల త్రేయ గర్జిల్లఁ బ్రచండమై పొడము భేరుండరవము
భేరుండనినదకంపితములై పాఱెడు శరభసంతతి సాధ్వసస్వనంబు
శరభనినాదవిత్రస్తంబులై గమనించు కంఠీరవనిక్వణంబుఁ
గంఠీరవారవస్ఖలితంబులై చను భీతవన్యకరీంద్రబృంహితంబు
తే. మక్కళింపఁ దదీయకల్మాషభీష, ణోగ్రఘోషంబునను సత్త్వయూథవివిధ
సత్త్వరధ్వానములు బహుజాతపక్షి, కలకలంబులు వినవచ్చెఁ గర్ణములకు. 5

క. ఆరావములఁ గృతాంతో, కారము లై వేఁటకుక్క కదుపులు పెలుచం
దాఁకులు పట్టి తిగువం, గా రయమున మృగయులకు [3]మొగంబుల కెగయన్. 6

గీ. సంతసం బందు నృపతియాస్యంబుఁ జూచి, తిమురుకుక్కల బెడిదంపుఁ దెంపుఁ జూచి
మృగయువర్గంబు గర్వంపుఁ బోగరు జూచి, యుల్లమునఁ జాలమాండవ్యుఁ [4]డులుకుపుట్టె.

వ. వనంబుఁ జేరవచ్చితిమి, మృగంబులు గాన వచ్చుచున్నయవి, యీవచ్చినవారిలోన నెవ్వరిని విచారించినం గాతరత్వంబు లేదు. పోతరంబు బహుళం బైయున్నది. ఏను

---

1 డెంకికి. 2 నేఁటి. 3 మృగంబుల. 4 పలుగు.

[1]బేదబ్రాహ్మణుండ నివ్వనమృగంబుల నవలోకించిన శరభస్వామి తలంపునంబడి పుట్టినశరభంబులును వైకుంఠకంఠీరవంబు మీఁది యుత్కంఠ నావిర్భవించి నసింగంబులును జాంబవంతుం డల్ల పనిసేయునప్పు డుప్పతిల్లిన భల్లూకంబులు నాగ్రహంబున వ్యాఘ్రరక్షోభర్త లాక్షారుణాక్షుంబుల నధిక్షేపించి చేయునిక్షుచాపవ్యాపారంబున నుదయించిన పులులును గుంభిదానవునకు సంభవం బైన యిభంబులును గృతాంతునిలాయంబులులాయంబు సంతతిం బ్రబలినకారెనుపోతులును సుహానా వరాహంబుపై మోహంబున సమూహంబైన పందులును గాని యేతన్మాత్రంబులు గావు నాసం బోవుటబుద్ధి గాదు కాదని సుగుడ నుద్యోగించిన మందకును దూరంబుగా వెచ్చితిమి [2]నడగఁడు నడతెగె మానిసి మట్టిచిట్టాడని యీచిట్టడవి నెట్లు చననేర్తు నొకయుపాయాంతరంబున దోడు[3]వెట్టించుకొనియెదం గాక యని యల్లనల్లన భూవల్లభుం జేరం జని యిట్లనియె. 8

సీ. కర్మకాండం బెఱుంగని పామరుండుఁ గార్యాదిఁ జేకొని వినాయకుని గొల్చు
వేఁటమైఁ దమి విఘ్నవిభుఁ బ్రార్థనము సేయకయ వచ్చినారము గమనవేళ
శరభశార్దూలాది చండసత్వంబుల మర్దించుకొఱకునై మనదురాక
మృగములు మనచేతఁ దగులువడంగ నందుల భీతి ప్రజలకుఁ గలుగకుండ
తే. గజముఖుని నేను బ్రార్థింతు వ్రజములోనఁ, బాలకును నేతి కుండ్రాలప్రాలకచటి
గొల్లలకుఁ జెప్ప నన్నుఁ దోడ్కొని చనంగ, నంగజాలల ననుపు ధరాధినాథ. 9

క. సేమంబు పూని మృగజయ, కామన సంకల్పపూర్వకముగా జపముఁ
హోమముఁ జేయుచు నుండెద, సామజవదనునకుఁ దత్ప్రసాదము కలిమిఁ. 10

సీ. చిక్కఁజీరుగఁ గూల్చు సింహపోతకములఁ బోలి తొప్పఱలాడు గ్రోలుపులుల
విలయంబు నొందించు విపినంబుపందుల వెరఁజి వెంపఱలాడు హరిణములను
విఱువుకంఠాస్థుల నుఱికి చివ్వంగుల మొత్తిమోదరలాడు మత్తకరులఁ
గూల్పు మర్వరఁ [4]దన్నికొన పున్నుఁబోతుల వ్రచ్చినందఱలాడు వాహరిపులఁ
తే. జంపివసియాడు శశములగుంపు కుఱికి, చించి చెండాడు కణుజులఁ జేతికొలఁది
వెదకి వేఁటాడు దుష్టుల మెదలనీక, చండవిక్రమచాప దుష్యంతభూప. 11

క. అనుటయు మాండవ్యునిమన, మునఁగలిగిన భీతిఁ దెలిసి భూపాలుఁడి
ట్లను బ్రాహ్మణమిత్త్రునిఁ బా,ఱుని నేనిన్నకట యేమఱుదునే యెచటఁ. 12

వ. నీవు నావెంట నంటుకొని యొంటిపడక తోడునీడయుం బోలె నేనెమ్ము ప్రమాదంబు
గాకుండఁ బ్రమోదంబుగా వేఁటవేడుకచూపి కుసుమంబునుం బోలెఁ [5]గందకుండ

---

1 వేద. 2 నడవయు నెడతెగె. 3 చనియెదంగాక. 4 తన్నుకొన. 5 గసుగంద

నిన్నుం దెచ్చెదనని భుజంబప్పళించి మృగయువర్గంబునుం దానును నిరర్గళ ప్రచారంబుల డాయనేఁగి [1]ప్రోగువారించి దాపులమేపుల జువ్వులమొవ్వుల రేఁగుల గోఁగుల రేలల జాలల నొద్దుల మద్దుల గురుగుల విరుగుల పెమ్ముల జమ్ముల నేరేళ్ల మారేళ్లఁ గలువుల బలువులఁ గొడిసెల నొడిసెల నందుగుల నిందుగులఁ గలుగొట్లఁ గొట్లఁ బంచ్చారుల నారులఁ బ్రేంకణంబుల గణంబులఁ గొండమావిళ్ల వావిళ్ల తాండ్లమాండ్ల జంద్రుల సుంద్రుల వెలఁగల మొలగల బీరల గారల వేములఁ బ్రేముల, మఱియునుం బెదబిచ్చి పినబిచ్చి నల్లింద నెల్లింద యిప్ప కప్పు మద్ది గద్ద గోరు గోరంట వెలమ యులిమిరి మూఁగ వేఁగిస మొదలుగాఁ బెక్కుతెఱంగుల మ్రాఁకులు మూఁకలు గొని యిసుము జల్లించిచల్లిన రాలనిదట్టంబునం బొడకట్టులేక పరిక్రీడమాన క్రోడసింహ సైరిభశరభశార్దూలచమరురురుకురంగాది జంతుఘోషంబులును గంకకలవింక కడింజర ఖంజరీట కపోతశిఖావళ శుకపికానేకపక్షికులకలకలంబులను ఝుంఝూపవన ఝంపాసంపాతకంపమాన కల్పాంతకాలజలధి ననుకరించు నరణ్యంబుఁ బ్రవేశించి వలయువంకలం గాలువలలు [2]నుసులు బోనులు దీమంబులుం జిగురుంగండెలువెట్టి వేయించి సారమేయంబుల విడిపించిన. 13

సీ. గళనాళములఁ ద్రుంచెఁ గారుపోతులఁ గొన్ని తోలాడెఁ గొన్నిశార్దూలములను
ఎలుఁగులఁగొన్ని మేనుల నఖంబుల వ్రచ్చె జమరీమృగంబులఁ జంపెఁ గొన్ని
కొఱప్రాణములఁజేసి కూల్చెదుప్పులఁగొన్ని చెండె మన్నులఁ గొన్ని గుండెలవియఁ
గఱచెఁ బందులఁ గొన్ని కంధరాంతరములు కొండగొఱియలమన్నిగొనియెఁ గొన్ని
తే. చటులగతిఁ గొన్ని కణుజులసంహరించె, వెంటఁబడి కొన్నిశశముల విత్తు[3]మాల్చెఁ
గొన్నిజింకలపేర్వులు గ్రుచ్చివైచెఁ, గుక్కలాటవికంబుల నుక్కుమిగిలి. 14

సీ. కడిమిమైఁ బిడియానఁ బొడిచి యొక్కఁడు కొఱప్రాణంబుతోఁ బులిఁబట్టితెచ్చెఁ
భల్లాన నిర్గతప్రాణంబుగావించి లావున నొకఁడేకలంబుఁ దెచ్చె
నసిధారమెడద్రెవ్వ నడిచి కొమ్ములతోన నొకఁడు కార్పోతుమస్తకముఁ దెచ్చె
[4]బాణాభిహతిఁగూలఁబడవేసి యొకఁడు కాననదంతితొండంబు నఱికితెచ్చెఁ
తే. గుఱుచకుంతానబెనుమోరగ్రుచ్చియెత్తి, యెలుఁగునొక్కఁడు కాల్వట్టియీడ్చితెచ్చె
శేపమైఁజిల్లకోలనాటించి యొక్కఁ, [5]డెద్దుఁగొనివచ్చెఁ గరిపురాధీశుకడకు. 15

చ. అవి గనుఁగొంచు నెంతయుఁ బ్రహర్షమునొందుచుఁ దానులీలఁగా
నవిరళశక్తిఁ గాంచనసమంచితపుంఖశిలీముఖంబులం

---

1 పోఁగు. 2 తెరలు. 3 మూన్చె. 4 బాణనిహతి. 5 డేఁదు.

గవయవరాహదంతి రురుకాసరపఙ్క్తులఁ గూలనేయుచుం
గవిసి తదీయకంఠములు ఖడ్గముఖంబునఁ ద్రెవ్వనేయుచుఙ్. 16

క. వనచరులనుజూచుచు నటఁ, జన జనపతి కాంచె నొక్క చక్కనియిఱ్ఱి
న్మునిపతిపెంపుడుబిఱ్ఱిని, వనమునఁ జరియించువేళ వలపులకుఱ్ఱిఙ్. 17

క. హరిణము నెఱిఁగని పుంఖిత, శరుఁడై వెంబడిన యరిగె జనపతికడిమి
న్వరయజ్ఞమృగము వెంబడి, నరిగెడు సాక్షాత్పినాకహస్తుఁడు పోలెఙ్. 18

చ. విలుఁగొని వెంటవెంటఁ బృథివీపతిరా శరపాతభీతిఁదా
మలఁగి మలంగి కన్గొనుచు మార్గము క్రేవకు నడ్డగించుచు
న్నిలుచుచుఁ గొంతకొంత గమనించుచు నర్ధముమేసి మేసి ద
ర్భలు విభృతాస్యపార్శ్వముల రాలఁగ మింటికిఁ జౌకళించుచుఙ్. 19

సీ. శాలాంతరంబు మోసంబైన విడివడి యరుదెంచు గాడ్పువాహనమృగంబొ
శశముతో నొంటక జగతిపై వచ్చిన చంద్రునిలోనిలాంఛనమృగంబొ
వీరభద్రుని కృపావీక్షణంబునఁ బునర్నవమై చరించుజన్నపుమృగంబొ
పార్వతీకన్యక [1]ప్రార్థింపవిడిచిన యురగేంద్రకంకణుకరమృగంబొ
తే. యనఁగ మాయామృగమువోలె నామృగంబు, ధరణిపతిబాణనిహతికిఁ దగులువడక
నదులు నగములు ఘనకాననములు గడచి, చటులగతినేగె మాలినీతటమునకును.

క. ఏతెరువున నరిగె మృగం, బాతెరువున నదులు వనము లద్రులనక ధా
త్రీతలపతి సైన్యసమా, న్వీతుండై యరిగె మాలినీనదిదాఁకఙ్. 21

గీ. అచటమృగమును బోలేక యలసినిలిచె, నా నెలవు నాశ్రమాంతిక మగుటఁజేసి
స్థలవిశేషం బదెట్టిదో ధరణిపతికి, హరిణపతిమీఁద నెంతయుఁ గరుణపుట్టె. 22

వ. ఇత్తెఱంగునం దురంగంబుమీఁదఁ దురంగాంకకులీనుండు కృపాతరంగితాంతరం
గుండై యేయకయుండం దత్తరంగిణీతటంబున. 23

సీ. కడఁగిసంక్రీడించు నడవియేనుంగుల గండస్థలుల దానగంధములను
జెంచులరాచకెంజిగురాకుఁబోఁడుల శిరసుల జవ్వాదిపరిమళముల
విచ్చినవెత్తమ్మివిరులఁ దుమ్మెదలాడఁ జాటినపూఁదేనె సౌరభములఁ
గూలద్రుమంబుల గాలితాఁకునరాలి వచ్చినయలరు క్రొవ్వాసనలను
తే. శబలితం బగునయ్యేటిసలిలకణము, లల్ల నల్లనఁ గొనుచు మందానిలుండు
చల్లఁగావీచి వనపథశ్రాంతిఁ దీర్చ, నది గనుంగొనువేడుకఁ గదలికదలి. 24

---

1 ప్రార్థించి.

మ. ఒకచో మత్తమరాళనృత్తనినదం బొండొక్కచోఁ జక్రవా
కకుటుంబస్మరకేళిజాతకలనిక్వాణంబు వే ఱొక్కచో
వికచాంభోజమరందసన్మధుమదావేశభ్రమద్భృంగగా
నకలాపధ్వని మానసంబునకు నానందంబు సంధింపఁగన్. 25

క. కంజకుముదోత్పలచ్యుత, కింజల్కపరాగపటలకీలిత మగుచు
న్మంజుసరోవరదేవత, మాంజిష్ఠముగట్టుకొనిన మాడ్కిం దనరున్. 26

మ. చలదిందీవరచారునేత్ర సముదంచచ్చంచరీకాలకం
జలజాతాననఁ గంబుకంఠి బిసహస్తం జక్రవాకస్తనిం
బులినశ్రోణి మరాళరాజగమన న్భూభజాని గాంచె న్నట
జ్జలకల్లోలపరంపరానినదవాచాశాలిని న్నాలినిన్. 27

వ. కాంచి వితతపరిశ్రాంతుండును సంతోషితస్వాంతుండును నై బెదరి బెదరి తన
వదనంబుఁ గనుంగొనుచుం గదలకున్నయిఱ్ఱిగున్న వీక్షించుచున్న యవసరంబున.

సీ. దీర్ఘదీర్ఘంబు లై తిరిగట్టి మడమలు గడచి తూలాడుకెంజడలతోడ
వింజామరము విచ్చి వ్రేలవైచినమాడ్కి డాలొందు నరపగడ్డంబుతోడ
ఫాలబాహూదరపార్శ్వదేశంబులఁ గొమరారు భూతిపుండ్రములతోడఁ
బోళెంబు విడిచి కప్పుకొనివచ్చిన క్రొత్తమణుఁగుఁజమూరుచర్మంబుతోడఁ

తే. బ్రహ్మతేజోధికులరైన బ్రహ్మచారు, లిద్ద ఱిరుపంక నలమి రా నెలమితోడ
నగ్నిశిఖవోలి యును జల్లనైనకాంతి, యడర నొకవృద్ధముని వచ్చె నధిపుకడకు.

వ. వచ్చి వెడవెడ దీవించి కృతాంజలి యైయున్న రాజునుం గూర్చుండుమనక తాను
నాసీనుండుం గాక నిలిచి హరిణంబు నంగుళిముఖంబునం జూపి. 30

క. ఆశ్రమసారంగం బిది, యాశ్రితమందార దీని నలయించితి నీ
విశ్రామమునకు నిది మా, కశ్రాంతముఁ బ్రాణమిత్రమ్మై చరియించున్. 31

ఉ. ఏమనిచెప్ప నప్పు డటులీనినమైఁ దడియాఱలేదు దా
నీమహితాశ్రమంబునకు నేసరవిం బడితప్పివచ్చెనో
ప్రేమముఁ జేసి యంగుళులఁ బెట్టినదర్భలు మేయుచుండఁగా
నోమనఁ బాపగోలెఁ గృప నోమితి నీమృగరాజడింభమున్. 32

క. తనతల్లులు మునిపత్నులు, తనతండ్రులు మునిజనములు తనసహజన్మల్
మునికన్యలుగా గారవ, మునఁ బెరిఁగి వనౌకసులకు ముద్దులు గురియున్. 33

వ. ఇది యొకనాఁ డాహారవిహారార్థం బరిగి కాననంబులం గసవు మేయుచుఁ దాపసజ
నంబు వేర నెవ్వరుం గనుంగొనినం గనుచూపుమేరన మేఁత చాలించి డాయవచ్చి
యొరసికొనుచు సౌహృదోత్కంఠం గంఠం బెత్తి కండూయనంబుఁ జేయించుకొను
మమ్ము సమ్ముఖంబున నాలోకించుచుండియు బెంకుపడి యోలంబునం దలవ్రాల
వైచుకొని మిన్నకున్న యది యొచ్చెల యెంత నొచ్చెనో కదా యని డగ్గఱి కపో
లంబులు పుడికి గళంబు దువ్వి యంగంబులు నిమిరి సారంగంబు నుపలాలించుచుఁ
గృపాతరంగిణీతరంగంబు లగునపాంగంబుల మృగంబు వీక్షించు మునిపుంగవుంగని
నృపపుంగవుండు కలంగిన యంతరంగంబున. 34

క. నొచ్చెనొ వీరల హృదయము, లిచ్చట నామీఁద నలిగి యేమనిశాపం
బిచ్చెదరో కదా నాలుక, వెచ్చన మునులకును గినుక వేగమ వచ్చున్. 35

సీ. భృగుని నూసరవెల్లి వగు మని యొకఁడగ్గె సగరుల నొకఁడు భస్మముగఁ జూచె
శీతాంశు నొకఁడు నాశిలుచుండఁ గోపించె భానుని నొకఁడుర్విఁ బడ నదల్చె
నబ్ధులేడును నొకఁ డాపోశనము గొనె నగభేది నొకఁ డేపముగ శపించె
జంకించి యొకఁ డగ్ని సర్వభక్షుఁ జేసె నహుషుని నొకఁ డంపె నహులఁ గలయ

తే. గోత్రరిపులక్ష్మి మున్నిటఁ గూల్చె నొకఁడు
మునులమనసులు నొప్పించి మొక్కపోయి
బైసి దొలఁగిన హా రెంత లేసి వార
లితరజనముల గణుతింప నెంతవారు. 36

చ. దిరిసెనపూవుకంటెను మతింపఁగ మెత్తన చాలఁ జిత్తముల్
కెరల యుగాంతవాయుసఖకీలలకంటెను వేఁడి నాలుకల్
దొరసినఁ గూలఁద్రోయుదురు దొంతులతోడి దిగీశరాజ్యముల్
కరుణ వహించిరే మునులు కట్టుదు రల్పుల బ్రహ్మపట్టముల్. 37

గీ. కుడిచి కూర్చుండి యురక యున్నఁడును లేని, వేఁట యే నేల వచ్చితి విపినమునకు
వత్తుఁ గాకేమి దుష్టసత్త్వములఁ జంపి, యేల తనియక వచ్చితి నిట్టిబడిని. 38

వ. విధికృతం బెట్లు కానున్నదో కాక యని యాకులితచిత్తుండై యానృపోత్తముండు
తాపసోత్తముపదంబులకు ముదం బొదవం బ్రణామంబు చేసి కరకంజంబు లంజలి
బంధంబు గావించి యంటియంటి మంజులోక్తులఁ దపస్వికుంజర యేను దుర్వ్య
సనంబున మృగయావిహారంబునకు గడంగినది లేదు. సింహశరభసైరిభద్వీపిద్వీపాదిదు
ష్టమృగంబులు గోష్ఠంబులకు నేదిష్ఠగ్రామంబులకు నరిష్టంబు సేయుచున్న యవి యని

భిల్లపల్లవజనంబు లెఱింగించిన వాని మర్దించుటకునై నిర్దయశార్దూలసమ్మర్దంబును
మదభరోత్కంఠకంఠీరవారావభైరవంబును శరభసైరిభధ్వానభయదంబును బ్రచం
డవేదండప్రకాండబృంహితాకాండజలదగర్జానూర్జితంబును సముల్లసద్భల్లూకహుం
కారనిక్వణకలితంబును నుద్ధతస్తబ్ధరోమోద్దామనిర్ఘృణదీర్ఘఘుర్ఘురనిర్ఘోషభీషణంబు
ను దుర్వహదర్వీకరభీకరంబును నైన యరణ్యంబున వేఁటలాడుచు వచ్చి యిది
యాశ్రమమృగంబౌట యెఱుంగక కురంగలించి యుండ వన్యమృగంబకానిర్ణయిం
చి వేఁటాడి యలయించితి నీయజ్ఞానంబు సహింపవలయు నని నం బరమజ్ఞానియగు
మునీంద్రుండు నరేంద్రునాలోకించి. 39

క. జననాథ దుష్టమృగము, ర్దన మొనరింపంగ నీవరణ్యంబునకుం
జనుదెంచు టంతరవలో, కనముల నెఱుఁగుదుము నీకుఁ గలుషముగలదే. 40

గీ. దీని నాశ్రమమృగమని తెలియ [1]కీవు, వచ్చితెఱుఁగుదు మవనీశ వలదుభయము
వైరిమర్దనుఁడవు వంశవర్ధనుఁడవు, కీర్తిఘనుఁడవు నీకొకకీడుగలదె. 41

ఉ. సర్వజనైకపూజ్యుఁడవు సత్యయుతుండవు నీవు మామకా
శీర్వచనంబునం గను ప్రసిద్ధు నపూర్వసుపర్వనాయకాం
తర్వసుఁ డైననీయనుఁగుఁదాతఁ బురూరవుఁ బోలువాని నీ
యుర్వరఁ జక్రవర్తిపద మొందుసుపుత్రుని సచ్చరిత్రునిన్. 42

క. ఈమాలినీతరంగిణి, సీమముగా నింతనుండి క్షితినాయక ని
స్సీమ తపోనిధికణ్వమ, హాముని తప ముండు నాశ్రమాటవి యిచటన్. 43

సీ. మునులు నిత్యస్నానములు దీర్చి యొడలక కాసారముల కంచ గదియవెఱచు
మౌనిజనం బనుష్ఠానంబుఁ దీర్పక మృగశాబకము దర్భ మేయవెఱచు
సంయమీంద్రులు శివార్చనలు చెల్లింపక ప్రసవంబునకుఁ దేఁటి ముసరవెఱచుఁ
బారికాంక్షులు ఫలాహారతృప్తులు గాక కీరంబు పంటికిఁ జేరవెఱచుఁ
తే. దపసిజనములు నుతిమంత్రజపము లుడిగి, వచ్చియుండక పికశిఖావళులాది
గా వనంబునఁ గల విహంగమకులంబు, తత్తరము నొంది నోరువా యెత్తవెఱచు.

సీ. వృద్ధసింహమునకు విహరింపఁ దోఁడంబు కై దండగా నిచ్చుగంధగజము
పులిక్రొత్తయీనిన పొదరింటిలోనికిఁ బురిటాలితగవుఁగొంపోవుహరిణి
శరభంబు కొనగోళ్ల శిరము దువ్వఁగఁ జొక్కి కనుమోడ్చుసుఖనిద్ర గండకంబు
సింహకిశోరంబు చేరవచ్చిన వింతలేక చన్నిచ్చు బాలెంతకరిణి

---

1 లే.

తే. యెలుకతోడుతఁ జెరలాడు నెనసిపిల్లి, నెమ్మిపురివిచ్చి నిలిచి పింఛమ్మునీడ
భుజగకన్యక నాడించుఁ [1]బూరిణపులి, యనఘకణ్వమునీంద్రు పుణ్యాశ్రమమున.

మ. పవనాండాహుతిగంధము ల్గొనుచుఁ బైపైవచ్చె నాసాపుటీ
వివరప్రీతిగ నాస్వదింపుము చతుర్వేదోక్తమంత్రధ్వనుల్
కవియం బారెడు యజ్ఞవాటముల నాకర్ణింపు వీక్షింపవ
చ్చెవి యద్వీథికి హోమధూమలతిక ల్జీమూతజీవాతువుల్. 46

వ. సంయమీంద్రులు నరేంద్ర నీవిచటికి వచ్చుట తమదివ్యజ్ఞానంబున నెఱింగియున్న వారు నీవెఱుంగమిఁ జేసికొని పోవక యాయురైశ్వర్యాభివృద్ధికరంబును గలుషకర్శనంబును నగు తాపసదర్శనంబుఁ జేసి పొమ్మని యమ్మునివరుండు నిజేచ్ఛం జనియె. నృపవరుండును నచటనుండి యరదంబెక్కి చనుట యుచితంబు గామిం జేసి తేరు మాలినీతీరంబున నునిచి శరాసనాదిసాధనంబులు సారథిచేతి కిచ్చి తేవనంబునం బరమపావనం బగుతపోవనంబు సొచ్చి. 47

సీ. శుకగర్భకోటరచ్యుతములై నివ్వరిప్రా లిక్కిందఁ జెదరినపాదపములుఁ
దలలకు గారకాయలు నూఱ నందులఁ జమురంటి [2]మెఱయుపాషాణతతులు
నిబిడవల్కలశిఖానిష్యందరేఖల [3]జాఱులుగల జలాశయపదములుఁ
దమమేను లొరసికొంచు మనుష్యు లరిగిన భయమునఁ జంచలింపని మృగములుఁ

తే. గలిగి యన్యోన్యమైత్రి నక్కడఁ జరించు, పులుఁగుకూనలు జింకపిల్లలు మృగేంద్ర
పోతకంబులు నాల్క్రేపులును గదుపుఁ, గట్టికొని కూడియాడ నక్కజముఁ జెంది.

శా. వేదాధ్యాపకులైన రాచిలుకలన్ వేదాంతమీమాంసలన్
వాదం బిమ్ములఁ జేయు శారికలఁ దత్త్వం బింపు [4]జారుండుఁగా
నాదేశించుపురాణముల్ చదువు చక్రాంగంబులన్ సామముల్
స్వాదంబొందఁ బినాకిఁ బాడు నళులన్ వందారుఁడై చూచుచున్. 49

చ. చనునెడ నంతలోఁ గుడిబుజం బదరంగఁ దొణంగినన్ మనం
బునఁ గడుఁ జోద్య మందుచుఁ దపోవన మిచ్చట దీనికిన్ ఫలం
బొనర మనోజ్ఞమూర్తి యగుయుగ్మలిఁ గౌఁగిలిఁ జేర్చఁగావలెన్
గొనకొని యీశ్వరుండ యెఱుఁగుం గనరా దిది మానుషంబునన్. 50

మ. అని నాత్మేనుపదంబు లేఁగు నెడఁ గర్ణానందసంధాయులై
వినఁగా వచ్చెఁ బ్రియంవదా నిగిడిరావే యంచు రారాఁగదే
యనసూయా యని వృక్షసేచనము సేయం జాలఁ బ్రొద్దెక్కెఁ గా
యని యాక్షేపము సేయు నొక్కతనుమధ్యామంజులాలాపముల్. 51

---

1 బూని. 2 మెఱచు. 3 జాదులు. 4 జూటుండు.

క. ఆమాట లాలకించుచు, భూమీశుఁడు కొన్నిచరణములు చని యడరన్
గామునిదీపములనఁ జను, వామాక్షుల ముగురఁ జూచి వారలలోనన్. 52

శా. చంచత్పల్లవకోమలాంగుళికర న్సంపూర్ణచంద్రానన
న్యంచచ్చందనగంధి గంధగజయానం జక్రవాక స్తని
గించిన్మధ్యఁ దటిల్లతావిలసితాంగిం బద్మపత్రాక్షి వీ
క్షించెన్ రాజు శకుంతల న్మధుకరశ్రేణీలసత్కుంతలన్. 53

సీ. దర్పకురాజ్యంబు దలచూప నెత్తిన బంగారుటనఁటికంబము లనంగ
రతిమన్మథులు విహారమునకై చేతులఁ బట్టియాడెడి నిష్కపం క్లనంగ
రేయి వెన్నెలనాఁటి రేయెండ యుదయింపఁ బెదరు చకోరంపుఁబిల్ల లనఁగ
శృంగారసరసిరాజీవకాననమున విచ్చినకనకారవింద మనఁగ
తే. నూరుయుగమును జనుదోయియొప్పువిప్పు, కన్నుఁగవనెమ్మొగంబునుత్కంఠఁ బెనుప
గౌతుకముఁ జేసె మేదినీకాంతునుదికి, విపులలావణ్య[1]పరసీమ తపసిలేమ. 54

వ. అప్పు డప్పుడమిఱేఁడు విస్మయాయత్తం బగుచిత్తంబునఁ దపస్విపుత్రకాళిని నవ
లోకించి తనమనంబున. 55

సీ. సురకన్య గాఁబోలు సురకన్యయయ్యెనే కీవిమై ఱెప్ప లాడించు టెట్లు
పుత్తడి గాఁబోలుఁ బుత్తడి యయ్యెనే హంసీగతుల నడయాడు టెట్లు
వనలక్ష్మి గాఁబోలు వనలక్ష్మి యయ్యెనే కటివల్కలంబులఁ గట్టు టెట్లు
రతిదేవి గాఁబోలు రతిదేవి యయ్యెనే పలరాజుఁ బెడఁబాసి వచ్చు టెట్లు
తే. కన్నుఁగవ యార్చుటను సురకన్య కాదు, నడచియాడెడుఁగానఁ బుత్తడియుఁ గాదు
లలిఁదపశ్చిహ్నమున వనలక్ష్మి కాదు, ప్రసవశరముక్తమైనది రతియుఁ గాదు. 56

వ. మానవమానవతియ కావలయుఁ గాక దేవకామిని యయ్యెనేని నన్ను నవలోకించి
యంతర్ధానంబునొందుఁ గాకుండెనేని నన్యోన్యసల్లాపంబు లుజ్జగించి యూరకుండు
రు కావున నొక్కదిక్కున మఱుఁగుపడి యుండి యవలోకింపవలయు నని సమీప
వటవిటపిమూలంబునం దాఁగి కనుంగొనుచుండె నయ్యవసరంబున. 57

క. బిందెలు కరములఁ గొని యర, విందాస్యలు జలముదెచ్చి వేడుకతో నం
దందతరుసేచనంబును, సందడి గొని చేయుచును ససంభ్రమలీలన్. 58

క. అనసూయ నిగిడిచన న, ప్యనసూయాం గడచి వడిఁ బ్రియంవద చన న
య్యనసూయఁ బ్రియంవద మును, కొని వేగిరపాటుతో శకుంతల చనఁగన్. 59

1 తర.

సీ. అరుణపల్లవములు హస్తాంగుళంబులు గెంజాయఁ దమలోన శ్రేణిసేయ
వెలిమంచుమొగ్గలు విమలదంతంబులు చెలువంబుఁ దమలోనఁ గలసివెలయఁ
బరువంపుగుత్తులుఁ బ్రన్ననిపాలిండ్లు మన్వంబుఁ దమలోన మార్చికొనఁగఁ
జిందుతేనియలును జెమటచిత్తడియును గ్రొత్తావి తమలోన బిత్తరింప
తే. లలితపుష్పితజంగమలతిక పోలె, వల్లికావృక్షముల యాలవాలములకు
జలముపోయుశకుంతలచంద్రవదన, చారుతరవైభవముఁ జూచి జనవిభుండు. 60

చ. దిరిసెనపువ్వుకంటెఁ గణుతింపఁగ మెత్తన మేనుదీఁగె యీ
తరుణికి నిట్టికోమలి లతాతరుసేచనమాచరింపఁగాఁ
గరుణ యొకింత లేక కడఁగట్టె మునీంద్రుఁడు మాటలేటికిన్
సరవియెఱుంగలే కకట జాదులువేఁచర మంగలంబునన్. 61

గీ. చందనంబునఁ బుష్పంబుఁ గుందనమునఁ, బరిమళం బిక్షులతికనుఫలమువోలె
రతిమనోహరమైన యీయతివమేన, నరయఁ గనుఁగొంటిఁ గాని యీయౌవనంబు.

వ. ఈలతాతన్వి తపస్వినీచిహ్నంబులు పూని యున్నను నెరవుదోచుచు శరీరకాంతి సౌందర్యసౌభాగ్యంబువలన రాజసంబును బ్రతాపంబును గర్వంబును తేపయు నించుకించుక ప్రకాశించుచున్నయవి మానికన్యాకలితం బగుబ్రహ్మతేజోవిశేషంబు లేశంబును గానరాకున్న[1]దదియట్లుండె. 63

ఉ. సందియమేల యీవికచసారసలోచన రాజపుత్రి నా
డెందము మానికన్యలబడిం జన నేరదు నిక్కువంబ యే
చందమునందు సంశయవిచారపదం బగునట్టివస్తుసీ
మం దమచిత్తవృత్తులు ప్రమాణము లుత్తములైనవారికిన్. 64

ఉ. పౌరవవంశసంభవుల పావనచిత్తవిధంబు లన్యకాం
తారతికిం బ్రమోదభరితంబులు కావు ప్రకంపమొంది యీ
ధారుణి సంచలించినను దామరచూలి వరంబు దప్పినన్
వారిధులింకినన్ మఱిదివాకరచంద్రులు తప్పఁ గ్రుంకినన్. 65

క. కానీ సంశయ మెల్లను, [2]మానుం బరిపాటి వీరిమాటలవలనన్
లోనున్నరాగి వెలుపలఁ, గానంగావచ్చు పూఁతకడియముభంగిన్. 66

గీ. వీనులకుఁ బండువులుగాఁగ వీరిమాట, లాలకించెదఁ గాకని యధిపుఁడుండె
నంత నొకతేఁటివచ్చి శకుంతలాము, ఖాంబుజమునందు ముసరిన నలఁతనొంది. 67

క. కరమునఁ బలుమఱు నా మధు, కరము నదల్ప నదినెమ్మొగము విడువమికిం

1 దున్నయది 2 మానీపరిపాటి

గరము వడంకుచు రజనీ, కరముఖి యనసూయఁ జూచి కడుదీనతతోన్. 68

ఉ. ఈయలిపోత మేనెఱుఁగ నెక్కడనుండియొ వచ్చి మోముపై
రాయిడి చేయుచున్నది కరంబులఁ జోపినఁ బోవ దన్న నో
తోయజనేత్ర నేనెఱుఁగుదున్ విరవాదికి నీరువోయఁగా
నాయెడనుండి వచ్చె భవదాననగంధము నాస్వదింపఁగన్. 69

మ. శ్రీవణేందీవరముం భజించె నదియుం బ్రస్థానము క్తంబుగా
భవదక్షిన్ వసియించె నక్షిముకుళింపం దేఁటి నెమ్మోముపైఁ
దవిలెన్ దానిఁ దొరంగఁ జోఁపుటకు హస్తంబెత్తి వారించె దో
నవు నంభోరుహసామ్యదోషము వయస్యా లేదె నీచేతికిన్. 70

గీ. కమలరుచి నీముఖాక్షి హస్తములు చూచి, పద్మినీభ్రాంతినీయళి వాసిపోవ
దదిరెఱుఁగునీవెఱుంగుదువనినవిభుఁడు, తెఱవమోమున[1]భ్రమరించు తేఁటిఁ జూచి.

మ. వనితం జంచదపాంగఁ జేసి కనుఁగ్రేవన్ ముట్టుచుం జేరి మం
తనముం జెప్పెడు భంగి నొయ్యఁ జెవిచెంతన్ మ్రోయుచున్ మెల్ల మె
ల్లన మోవిన్ రతిసౌఖ్యసంపదలు గొల్లల్గొంటి ధన్యుండ వీ
వనఘా తుమ్మెద నేను వెల్వడితిఁ దత్త్వాన్వేషముం జేయుచున్. 72

వ. విమలసుధాకరకులీనుండ నేను శంకాకలంకితచిత్తుండనై యుండ మలీమసమధుపకు
లీనుండ వీవు నిశ్శంకం గొంకక పంకజముఖిం జవిఁగొంటివి చండాతిభర్తపుణ్యుం
డును విశ్వంభరాభర్త యపుణ్యుండును నయ్యెంగదా యనుచు నాచంచరీకంబు
నాక్షేపించుచు నాడుపల్లవాధరులసల్లాపంబులు [2]చెవులకుఁ జల్లఁగా వినుచు నుల్లం
బున భూవల్లభుండు చప్పుడుసేయకుండె నప్పుడు శకుంతల విస్రస్త[3]కుంతలయు
విధ్వస్తధైర్యయు విన్యస్తసాధ్వసయునై యనసూయాప్రియంవదల నవలోకించి.

గీ. ఏనుమీచెలి నింతేల యొరవుసేయ, వింతవారైన మొఱయాలకింతు రకట
ప్రాణసములరు కావరే ప్రాణమెత్తి, మమతవిడువక మాన్పరే మధుపబాధ. 74

క. నేఁ జనినచోటికెల్లను, దాఁ జనుదెంచుచును మరలఁ దనుఁ జోఁపంగా
మీఁజేతులెల్ల గిజిగిజి, గాఁ జేసెను మొగిలిముండ్లు గాఁడినభంగిన్. 75

గీ. వివర మొనరింప బొందులు వేఱుగాని, ప్రాణమొక్కటి మనకుఁ బద్మాక్షులార
పాపరే నాకు నీయాతిబాధ యనిన, జిట్టకాలకు వారలచ్చెలువతోడ. 76

ఉ. ఇంతి తపస్వికన్యకల మేమసమర్థల మీతిబాధ భూ
కాంతుఁడు మాన్పు ధాత్రి ప్రజఁ గావను బ్రోవను గర్త కాన దు

---

1 భ్రమియించు. 2 చెవులం. 3 కేశయు.

ష్యంతున కేమిచెప్పెదము సాధుజనార్తిహరుం డతండు దు
ర్దాంతుని నియ్యలిం గెడపి తామరపూఁజెఱసాలఁ బెట్టెడున్. 77

వ. రాజుసన్నిధికింబోయెద మని నగవులకు రెండుమూఁడుపదంబు లరిగిన ననసూయా ప్రియంవదలు వెంట నాక్రోశంబు సేయుచు శకుంతలయుం గదలె నయ్యవసరంబున భూపాలుఁ డప్పల్లవాధరలం గనుంగొని లీలావ్యాజంబున నీరాజవదన లాశ్రమసదనంబునకుం జనకుండ నెఱింగించుకొన నిది యవసరం బని మ్రానిచాటువిడచి జవనిక వాయందట్టినం [1]బొడసూపు బహురూపి తెఱంగున మఱుంగుపడియున్న తానన్నలినవి[2]లోచనలకుం గోచరుండై నిలిచి వెఱవకుం డోడకుండు తపస్వికన్యలకుమీకు నాకులం బొనర్చిన దుశ్చరిత్రుఁ డెవ్వండు వానినాజ్ఞాపించెదననిన సుధామధురంబు లగు నతనివాక్యంబు [3]లాకర్ణించి కనుంగొను నెడ. 78

సీ. కస్తూరి వ్రాసినకరణి మీసలు నల్లదొగడురేకు జనించు మొగము మెఱయఁ
గ్రొత్తమ్మి సోగ రేకులమీఁదఁ దుమ్మెద లున్నలాగునఁ బెద్దకన్ను లమర
నాజానుదీర్ఘంబు లైనబాహులపెంపు శేషభోగాకృతిఁ జెలువ మొందఁ
బిడికిలింపఁగవచ్చు నడిమియొప్పిదముతో నురము విస్తారంబు సిరివహింప

తే. నాననము పూర్ణచంద్రు పెం పపహసింప, గగనమునుండి వేడ్కనకాండమిలకు
నదరిపాటుగడిగిన జయంతుఁ డనఁగఁ, జాలనద్భుత మొసఁగె దుష్యంతమూర్తి.

వ. ఇట్లుపొడచూపిన నృపాలచంద్రు నాకారతేజోవిశేషంబులు భావించి జయంతుండో, కంతుండో, నలకూబరుండో యిచ్చటికి వచ్చుట కెయ్యదికారణంబకో యని యద్భుతంబును భయంబును మనంబునం బెనంగఁ గొండొకవడి గనుంగొని నరుండకా నిశ్చయించి యతని కులనామధేయంబు తెలిసికొనవలెనని యనసూయాప్రియంవదలు రాజువదనారవిందం బాలోకించి. 80

ఉ. ఎక్కడివాఁడ వన్న జగతీశ్వరలక్షణలక్షితంబు నీ
చక్కనిమేను దీర్ఘభుజశాఖలుఁ దేజముఁ జర్చ సేయఁగా
నిక్కడికొంటివచ్చుటకు నెయ్యదికారణ[4]మంతవట్టు నీ
నిక్కముఁ జెప్పుమన్న ధరణీపతి సత్యచరిత్రుఁ డాత్మలోన్. 81

క. వారక యసత్యవచనము, నారకహేతువనఁగను [5]వినంబడెడుం బు
ణ్యారణ్యములోపల ముని, దారికలకుఁ బొంకనేల ధర్మచ్యుతిగన్. 82

వ. అని విచారించి వారలతో నేను దుష్యంతుండఁ గాంతారంబున దుష్టమృగంబుల మర్దించుటకై వేఁట వచ్చి మాలినీతీరంబునం బరివారంబు నిలిపి కణ్వమహామునిన్న

1 బొడకట్టు. 2 లోచనగోచరుండై. 3 లాలకించి. 4 మింత. 5 వినంబడునీ.

మస్కరించి పోవుతలంపున వచ్చి యిచ్చట నొక్కకలువకంటి యొంటి నాక్రోశింప
మీయార్తనాదంబు విని యరుగుదెంచునప్పటికి మీసరససల్లాపంబులై యున్న యవి
యని యల్లనల్లన శకుంతలం గనుంగొనుచుండ నచ్చట. 83

శా. ఆకాంతాతిలకంబు చన్నుఁగవపై నందంద రోమాంచ మ
స్తోకంబై పొడకట్ట నుత్కలికఁ జేతోభీతి సంధిల్ల నా
త్మాకాంతామణి మంజుభాషణము లాకర్ణించుచుం దోన తా
నాకర్ణించె మనోజచాపగుణసాహంకార ఠంకారముల్. 84

క. భావభవుపుష్పచాప, జ్యావల్లీరవము తన్మయత్వముఁ దెలుపం
దేవేంద్రతనయసన్నిభు, నావిభుఁ గనుఁగొనుచు నుండె ననిమిషదృష్టిన్. 85

చ. కొలఁదికి మీఱు కోర్కుల శకుంతల చూడ నృపాలుఁ డెందము
న్నలుపును దెల్పునైన నలినచ్ఛద లోచనలోచనచ్ఛవు
ల్వలలము లట్లు నాటుకొన సౌరభలోభమున న్మధువ్రతం
బులు దగులంగ నాటుకొనెఁ బుష్పధనుర్ధరుఁ డేయుతూపులున్. 86

క. వాలికలై విరిదమ్ముల, యేలికలై భావభవుని యొలమాపులకుం
బోలికలై యుత్కలికల, మూలికలై యబలఁ దాఁకె మొగి నృపుచూపుల్. 87

ఉ. బాలికచూపులున్ ధరణిపాలుకుచూపులు నొండొకళ్లపైఁ
గీలుకొనం జనంగఁ గనుఁగ్రేవల నవ్వుచు నిల్చి యిద్దఱ
న్వాలిక పుష్పఁదూపు లిరువంకలఁ బాఱఁగ నిక్షుచాపముం
గేల నమర్చి యేయఁ దొడఁగెం బ్రసవాస్త్రుఁడు సవ్యసాచియై. 88

ఆ. కాముఁ డనెడువేఁటకాఁ డేయుచును రాఁగ, నువిద[1]చేతమనెడు [2]నోదమునను
వసుమతీశచిత్తవన్యకరీంద్రంబు, పడియెఁ గాని మగిడి వెడలదయ్యె. 89

వ. ఇత్తెఱంగున లతాంతశరనికరనిర్భిదేళిపస్వాంతుండై యుండె నందు శకుంతలాలికుం
తల తనమనంబున. 90

చ. విరులశరంబునుం జెఱకువిల్లును బూనఁడు గాని వీఁడుగో
మరుఁడు మరాళయానలకు మానవతీవచనంబు పల్లవా
ధరలకుఁ జెల్ల దింక విదితంబుగ నీతనిఁ జూచిరేని నా
తరుణి కితండు గూర్చునది దర్పకునేలదె యింటి బంటుగన్. 91

గీ. యక్షనందను రూపంబు హాస్యకరము, పాకశాసనిరూపంబు బడిసివాటు
విషమబాణుని రూపంబు వినిమయంబు, ధరణినారాజచంద్రు సౌందర్యమునకు. 92

1 చెలువ. 2 నొంధ.

వ. ఇతండు ప్రియుండు గాఁగల భాగ్యవతికన్య యెవ్వతెయొకో యని చింతించుచుఁ గనుంగొనుచున్న యన్నలినలోచనతో ననసూయాప్రియంవదలు రాజు విచ్చేసియున్నవాఁ డెక్కడఁ జూచెద వేల నివ్వెఱపడియున్నదాన వర్ఘ్యపాద్యంబు లొసంగవలయుఁ బర్ణశాల కతిత్వరితమ్మున రమ్మని కరమ్ము పట్టుకొని తోడ్కొనిపోయి యచ్చట సర్వంబును సమీచీనంబు చేయించి భూపాలుపాలికి నొక్కశిష్యుం బుత్తెంచిన 93

క. అంతేవాసియు నాదు, ష్యంతుని గని యధిప యతిథిసత్కారము నీ
కెంతయు భక్తి నొనర్ప శ, కుంతల పుత్తెంచెఁ దోడుకొనిర మ్మనుచున్. 94

గీ. వేగ విచ్చేయు మనిన నా విప్రుతోడ, ననఘు యందు శకుంతల యనఁగ నెవ్వ
తె తపస్విని వ్రత మెద్ది యెట్టిచర్య, యరయ కింతులచేఁ బూజ యనుచితంబు. 95

క. అనవుడు భూపాల తప, స్విని గా దాయింతి భువనసేవ్యుండగు క
ణ్వునికూఁతు రాయమ సై, మునిముఖ్యుఁడు సోమతీర్థమునకుం జనుచున్. 96

వ. అతిథిసత్కారం బొనర్ప నాకన్నియను నియమించిన నంతరాంతరంబు లెఱింగి యార్యులకు సపర్యలు సేయుచుండు ననిన నతనివదనంబు నవలోకించి యూర్ధ్వరేతుండు కణ్వమహామునీంద్రుం డతనికి నపత్యలాభం బెట్లుగలిగె. నది యద్భుతంబు వినవలయు ననిన. 97

క. ఎంతేనియుఁ గలదీవృ, త్తాంతము మీ రలసినార లరుదెండు పథ
శ్రాంతి హరియింపుఁ డనుల, స్వాంత శకుంతల యొనర్చు నాతిథ్యమునన్. 98

క. తడయవల దనిన నేమిట, బడలిక యది లేదు కాశ్యపమునీంద్రునకీ
పడఁతి జనించినక్రమ మే, ర్పడ వినుపింపు మన నతఁడు భాసురఫణితిన్. 99

వ. మధ్యమలోకపాలకుండ వైన నీవచనంబు మాకు నలంఘనీయంబు తత్కథాక్రమంబు యథాక్రమంబునం జెప్పెద దత్తావధానుండవై చిత్తగింపుము. 100

సీ. మునిమనోమోహనముక్తినటీనాట్యరంగంబు లగు హేమశృంగములను
గనకాబ్జకైరవకల్హారసౌరభోద్గారంబు లగు జలాధారములును
క్రీడారతిశ్రాంతకిన్నరీపరిచితస్నేహంబు లగుగుహాగేహములను
గుంజన్మదాలినీమంజులమంజరీపుంజంబు లగులతాకుంజములను

తే. నలరి పెంపొందుఁ బూర్వాపరాంబునిధుల, నడుమ ధరణికి మానదండంబువోలె
దేవతాత్మ ధరాధీశ దిగ్విభూష, పుణ్యనిలయంబు నీహారభూధరంబు. 101

*ఉ. ఎంచి నుతింప శక్యమె యహీశ్వరు నంతటివానికైన ర
త్నాంచితరోచిరుద్గమనిరస్తసమస్తరవీందుజాలముం

---

* ఈపద్యము శ్రీనాథుని హరవిలాసములోఁ గూడ నున్నది.

గాంచనకందరాయవనికాయితవారిధరాంతరాళని
ర్వంచితదేవతామిథునవాంఛితమూలము శీతశైలముల్. 102

గీ. భూధరము లెల్లఁ దనువత్సముగ నొనర్పఁ, బృథునృపాలోపదిష్టయై ప్రియముమీఱ
నఖిలరత్నౌషధులను జన్నవిసి పిదికె, నమరశైలంబు దోగ్ధగా ననవనిసురభి. 103

ఉ. వారని మంచుపైఁ బొదివి వచ్చినపోయినచొప్పు మాసిన
న్భారినఖాగ్రముక్తమయి పొల్పగు ముత్తెపుఁజాలు వెట్టఁగా
దారటు లేగి కాంతురు హతద్విపకేసరివాససీమలన్
ధీరకిరాతులద్రివనవీథుల సింగపువేఁట లాడుచున్. 104

ఉ. మానము దప్పకుండ నసమానదరీముఖరాయమానహే
లానిలపూర్ణరంధ్రనిచయంబయి కీచకరాజి మ్రోయఁగా
నానగరాజు కిన్నరులయంచితగానవినోదవేళలన్
దానొకవాంసికాఁడుపలెఁ దక్కఁగ నాల్కొనఁ జేయుతానముల్. 105

క. ధరణిధరసానుతటములు, పరిమళవంతములు సేయుఁ బాయక యెప్పుడుం
గరికండూయన నిస్సృత, సరళక్షీరప్రసూతసౌరభలహరుల్. 106

ఉ. బింగపుజాలుగా హిమము పేరిన యగ్గిరిత్రోవ దుర్వహో
త్తుంగకటీకుచాలసవతుల్ తురగాస్యలు సంచరించుచో
నంగుళి పార్శ్వభాగముల కార్తియొనర్చినఁగాని యయ్యెడ
జ్జంగలుచాఁచి మందగమనంబున కొండఁగనీ రహాయముల్. 107

సీ. ఏదేవి నఖరోచు లిందురేఖలభంగిఁ బ్రవహించు నోంకారపాదపీఠిఁ
గొమరొందు నేదేవి కుడివంక నర్ధపల్లవితశంకరరూపలలితముద్ర
ఏదేవియందు బ్రహ్మాదులీడని నతా వృత్తిఁ దాల్తురు కల్పవిరమవేళ
జనియించు నేదేవి శాంభవీవిలసన శ్రీశతాంశమున వైరించసృష్టి
తే. కన్నుసన్నల నేదేవి కడఁజరింతు, రఖిలదిక్పాలకుద్ధాంతహారిణయన
లామహాదేవి పుత్త్రికయయ్యెఁ గూర్మి, నెట్టితపమాచరించెనొ హిమనగంబు. 108

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసౌభాగ్యప్రాభవవైభవంబుల జగన్నుతం బగునమ్మహాశైలం
బునుపాంతంబున సర్వర్తుకిసలయప్రసవఫలభరప్రకాండమండితం బగు కాననాంత
రంబునఁ బుండరీకకైరవోత్పలషండసంపన్నం బగు జలజాకరసమీపంబున నొ
క్కచిక్కణసికతాప్రదేశంబున. 109

సీ. పంచాక్షరీమంత్రపరమోపనిషదర్థవాసనాసురభి యెవ్వానిబుద్ధి
శ్రుతిపాఠపూతవాక్ప్రతిముఖస్తుతులచే వదలె నెవ్వఁడు నవస్వర్గసృష్టి
బాహుజుం డయ్యుఁ దపశ్శక్తి నెవ్వాఁడు బ్రహ్మర్షియై యెక్కె బ్రహ్మరథముఁ

బంచె మోడి దినంబు పంచి యిప్పించె నిశ్శంక నెవ్వఁడు హరిశ్చంద్రునకును
తే. నమ్మహాత్ముండు సకలలోకైకవినుతుఁ, డార్వసేయునిశోడి మండ్రాటకాఁడు
నిష్ఠతోద్ధుతనాశ్చర్యనియమవృత్తిఁ, దపమునకునుండె నంబికాధవునిఁగూర్చి. 110
ఉ. పద్మజసంభవుం డతులభాస్కరతేజుఁడు గాధిసూనుఁడ
చ్ఛద్మమతిం దపోనియమసంగతి నొంది సముల్లసన్మన
స్సద్మమునందు నిందుధరశైలసుతాధవు భోగికంకణు
న్బద్మనిశాచరాంతకుఁ గృపానిధి నిల్పి యనన్యచిత్తుఁడై. 111
మ. ఇనముంగందువులం జలంబునను నట్టెండ ల్వేసంగాయు వే
సవులం బంచమహాగ్నిమధ్యమున వర్షావేళల న్వన్యవృ
క్షవితానంబులు లేని బట్టబయల న్నాకాశసుండై యుమా
ధవుఁ జింతించుచు నిల్చి చేసెఁ దపముం దాత్పర్యధైర్యంబునన్. 112
గీ. మానసాంబుజకర్ణికామధ్యమునను, గొన్నిదినములు శశిమౌళిఁ గుదురుకొల్పి
మీఁదిగాడ్పుఁ గ్రిఁగాడ్పుతో మేళవించి, భానుశశిమార్గములు గట్టుపఱపి తగను.
శా. లీలన్మధ్యమనాడి నాజమిలిగాలిం జొన్ప లావెక్కి యు
త్కీలం బై యొగఁబ్రాఁకి చిద్గగనవీథిం జెంది యం దున్న యా
ప్రాలేయద్యుతిమండలంబుఁ గరఁగింపం దత్సుధాసారముల్
మూలం బూర్కొడు పాఁపకన్నె దెలుప న్మూర్ధాభిషేకంబునన్. 114
క. కరువలి దిరిఁగెడు తొల్లిటి, తెరువులు చెడ నంతరరులఁ దెఱపి కనుకనిన్
బరువులు వెట్టెఁడు తమతమ, యిరవులు గోల్పడిరి పడిరి యొట్లనోతారన్. 115
మ. వశమై [1]పశ్చిమనాడియందుఁ బవనద్వంద్వంబు వర్తింపఁగా
దశనాదంబులు సంభవించి మొరయ న్దాన న్సదానందుఁడై
యశనాయానలపీడయు న్మఱియు దైన్యాదైన్యము ల్లేక యా
శశిజూటుండును దాను దానయయి విశ్వామిత్రుఁ డిట్లుండఁగన్. 116
మ. అవనీచక్రము గ్రుంగె నింగి ఘనగర్జాడంబరం బయ్యెఁ జి
క్కువడెం జుక్కలు డుల్లె దిక్కరులు సంక్షోభించెఁ గుంభీనస
ప్రవరుం డుల్కెఁ దలంకె ధాత వగిలెం బ్రహ్మాండభాండంబు బి
ట్టవిసెం నిర్జరరాజధాని వడి నూటాడె న్మహాశైలముల్. 117
వ. ఇట్లు విశ్వాధికుం డగువిశ్వామిత్రుండుతపంబుసేయు భీతుండై పురుహూతుం డెంతయు నంతరాయంబు నొందింప నిలింపచంపకగంధులందు నెవ్వరు గల రొకో యని సమీపంబునం గొలిచియున్న [2]నిర్జరజనంబు నవలోకించి. 118

1 పంచమ. 2 స్త్రీజనంబు.

సీ. కమనీయసురసభాగారమధ్యమునకు దీపించు మాణిక్యదీపమనఁగ
రంభాదిదేవతారంభోరువులకెల్లఁ జారుచూడావతంసంబనంగ
జగములు గెలువంగ సానఁబట్టించిన రతిరాజు నవఖడ్గలతిక యనఁగ
యతులమానసము లుద్ధృతుల నాకర్షించు వరవశ్యమంత్రదేవత యనంగఁ
తే. బంతమాడిన హరినైనఁ బద్మభవుని, నైన హరునైన మోహరసాబ్ధిఁ ద్రోచి
యీఁదు లాడింపనోపెడు నిగురుబోఁడి, మేనకాసతిఁ జూచి సన్మాన [1]మొసఁగి.
వ. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యమందిరం బగు నీచేతం గాని గాధినందనుతపంబు విఘ్నంబు గానేరదు. శీఘ్రంబ చని యమ్మౌనివరుని మరుని యాజ్ఞకు లోనుచేసి రమ్మనిన మహాప్రసాదం బని యక్కొమ్మ పాకశాసను శాసనంబునఁ గౌశికు తపోవనంబు నకువచ్చి వియచ్చరపతియాజ్ఞ నయ్యచ్చరమచ్చెకంటి వెనుకొని. 120
శా. ఏతెంచె న్మధుమాసలక్ష్మి తరుణీహిందోళరాగధ్వను
ల్వేతెంచె న్బటుమీనకేతనముతో విల్లందు పూఁదేరిపైఁ
దోతెంచె న్దలిరాకుఁ గైదువులఁ దోడ్తోఁ దాల్మి లేఁదీఁగల
న్వేతెంచె న్జగదేకవిక్రమకళావీరుండు మారుం డొగిన్. 121
ఉ. వామనదిగ్గజంబు మదవాసనకుం జన కోహటించు ను
ద్దామగతి న్నభోమణిరథంబుహయంబులనూరుఁ డుద్ధతుం
డై మగుడింపఁగా మగుడ కడ్డము దాఁకె ననంగ నుత్తరా
శాముఖవీథి నేగె దివసంబులు దీర్ఘతపల్లవింపఁగన్. 122
గీ. తరణి మధువేళఁ బద్మినీసరసకేళిఁ, దడసె నన వాసరంబులు నిడుపులయ్యెఁ
బాసి విరహంబు సైఁపమిఁ జేసి రథము,దఱిమికొని వచ్చె ననరేలు కుఱుచలయ్యె.
క. భూరుహము లెల్ల నామనిఁ, గారాకులు రాలి చిగురు గలయ నలమి సొం
పారెను మధుమాసమునన, గారంబులు దులిచి క్రొత్త గప్పిన భంగిన్. 124
చ. మలయసమీరమ న్విటుఁడు మచ్చరికంబునఁ బట్టి తీవలం
జెలువులపైఁ బురాణదళచేలములన్ హరియింప లజ్జనోఁ
జలనము నొందఁగా ననుపు జాణఁడు చైత్రుఁడు గప్పెఁ దోనతో
నొలసిన కూర్మి పేర్మి చెడకుండఁగఁ గెంజిగురాకు బట్టలన్. 125
సీ. తళతళమించు కెందలిరుటాకుల నెడనెడ నొయ్యనొయ్యనఁ దొడిమ లెత్తెఁ
దొడిమల నడుమ వాత లొకింత గనవచ్చె రావన నన లంకురంబునొందెఁ
నన లంకురం బంది నవకంబుతోఁ గూడ బలసి లేఁదావుల కలికలయ్యెఁ
గలికలపరిమళంబులు వాకొలుపు మోము లరవిచ్చి మవ్వంపు టలరులయ్యె

1 మెసఁగి.

తే. నలరుగుత్తులు మకరంద [1]మలక నెఱయ, విచ్చి సోడుముట్టింపఁగా వీథికలను
దరుణభావంబు నొందించెఁ దరుల లతల, నభినవంబైన నవవసంతాగమంబు. 126

శా. సంపెంగ ల్పొరువంది క్రొవ్విరులచే శంపాలతాలక్ష్మి నొం
దింపం బావసము ల్ఘనంబులయి పూఁదేనె ల్దువాళించి వ
ర్షింప న్వల్మీరి చల్లి పాంథజనరాజి న్గమ్మగాడ్పు ల్చలిం
పింప న్మాధవుఁ డంబుదాగతి విడంబించె న్విజృంభించుచున్. 127

శా. హేమంతం బనురాజు సేనపఱపన్ హేలాగతిన్ జైత్రుఁడన్
సామంతుం డెదురం దదీయజవరాజత్కీర తుక్షారరిం
ఖామార్గంబుల నించు పాంసువులు నాఁగాఁ బర్వె నారామగుం
జామల్లీలవలీలవంగనవపుష్పశ్రేణికారేణువుల్. 128

ఉ. తేమెర లూఁపఁగా నలరు దేనియ లాని మదించి యింపునన్
సమ్మెద లేమ లాంగతులతో మధురస్ఫుటకోకిలానినా
దమ్మునఁ బాడుచుండెను లతానవడోలల నూఁగి యాడుచుం
గమ్మనివింటిజోదు జయగాథలు పుష్పితభూజవీథులన్. 129

ఉ. ఆపువువింటిజోదు మధుపావళి నారియొనర్చి చక్కఁగా
మోపిడిపట్టి జొమ్మనుచు మోఁగ్రియఁగ మీటుచునున్నవాఁడు మా
కాపని గాదు తొల్తఁ గోఁఱఁగారిఁక చన్నుల నంటఁబట్టుకొం
డోపతులున్ లతాంగులను నోజఁ గరం బెలుఁగించె గోయిలల్. 130

క. నలరాజు దండువెడలఁగ, బలములు నియమించు సైన్యపతు లెదులెదురన్
దలతలఁ దనునెలుఁగులక్రియఁ, గలకల నెలుగించె నల్లకర రాచిలుకల్. 131

సీ. సమవర్తి రాణివాసాలపాలిండ్లపై మృగమదామోదంబు మేఁతవట్టి
దర్వీకరస్త్రీలు తన్నువాచవిచూడ గందంపుఁగొండ చెంగట సుఖించి
దర్దరశైలమధ్యమునఁ గర్పూరంపు తరువాటికలలోనఁ దెరువుదప్పి
తామ్రపర్ణఖ్యాతిఁ దనరారు ముత్యాలయేటి యంబువులలో నీఁదులాడి
తే. విరహిజనములహృదయకోటరములందు, రాఁజు మదనానలము మించ రవులుగొల్పి
గాధిపుత్త్రుండు దపమున్నకాననమున, నల్లనల్లనవీచె మందానిలుండు. 132

వ. ఇత్తెఱంగున సంతోషితసకలజనస్వాంతం బగు వసంతంబు సనుదెంచిన నుల్లసితపల్లవంబును నుదారకోరకంబును నుత్ఫుల్లకుసుమంబును నున్నతస్తబకంబును నుద్గతమకరందంబును నుద్ధూతపరాగంబును నుదంచితఫలంబును నై చైత్రరథమునకుం బ్రత్యాదేశంబును నందనంబునకుం బ్రతిచ్ఛందంబును నగువిశ్వామిత్త్రునాశ్రమపవనం

1 మలికి.

బున మనంబు లలర నలరువిలుకాఁడు సహాయంబుగా విహారవిలాసినులు పుష్పాప
చయంబు సేయుచుండిరి. 133

క. దళదరుణతరుణకిసలయ, విలసత్ఫలభరితవిపినవీథీవిచర
త్కలకంఠశారికాశుక, కులకంఠధ్వనులు చెవులకుఁ జవులొసఁగన్. 134

గీ. వలపు గాడుపు లూర్పులఁ గలసి వెలయ, దుమ్మెదలుఁ గుంతలమ్ములు చౌక్రుకొనఁగ
బువ్వులును నవ్వులునుగూడి పొత్తుగలిగి, విరులు గోయఁదొడంగిరవ్వేళ యందు.

ఉ. ఆసనగంధులైన వదనానిలముల్ పయిఁ బ్రోదిసేయఁగా
గోసినకంటె వేగమునఁ గోసినవృంతమునందుఁ బుట్టఁగాఁ
గోసె మనోజ్ఞమూర్తి యొకకోకిలభాషిణి నిండువేడుకన్
డాసి వయస్యలెల్లఁ బొగడ న్బొగడ [1]న్బొగడ ప్రసూనముల్. 136

క. మవ్వఁపుటలరులు గోసెను, క్రొవ్వాఁడి నఖాంకురములఁ గొమరుదలిర్పన్
బువ్వారుబోఁడి యొక్కతె, నవ్వులు బువ్వులును జడిగొనన్ సురపొన్నన్. 137

సీ. చటుకున నడిచి రసాలంబు నొక్కతె ననిపించి యాప్రసూనములు గోసెఁ
జులుకఁగాఁ దన్ని యశోకంబుఁ[2]బూయించి విద్రుమాధరి యొర్తు విరులు గోసె
నవ్యగీతులఁ బ్రేంకణము వికసింపించి వనిత యొక్కతె ప్రసవములు గోసె
సమదరాగస్థితి సంపెంగవిరియించి చంద్రాస్యయొర్తు పుష్పములు గోసెఁ

తే. గలికిచూపులఁ బరువంబుగా నొనర్చి, తిలకమునఁ బూవు లొక వేల్పుతెఱవగోసె
నిండుఁ గౌఁగిటఁ గొరవిపున్నించి యొక్క, సురతలోదరి యలరుమంజరులు గోసె.

వ. మఱియును బురందరపురారవిందలోచనలును లోచనానందకరంబులగు తరులతాం
తరంబుల లతాంతంబులు దెచ్చి రేణు వడంగకుండఁ గందకుండ మకరందంబు చిం
దకుండఁ దేఁటిగ్రోలకుండ బరాగంబు రాలకుండ మేనకాహస్తంబునకు నిచ్చిన
నాహస్తిరాజగమన యానవీనప్రసూనంబుల ప్రసూనశరదమనమూర్తి యగు
విశ్వామిత్రపాదపద్మంబులకు సమర్పించి దండంబువెట్టిలేచి సమీపంబునం బూచిన
సహకారంబు నీడ నొక్కపాటం బొకంచితంబుగాఁ దరువున నొఱగి యొయ్యా
రంబున నొసలి చిట్టంటుఁ జెమట మాటిమాటికిఁ గొనగోరమీటుచుఁ దుంటవిలు
కాని మోహనశక్తియుం బోలె నున్నయెడ. 139

సీ. తేఁటిమొత్తము నేపుఁ దూఁటుబుచ్చఁగనొప్పు కమనీయనీలాలకములు చూచి
చిగురుటాకుల డాలుఁ జిన్నఁబుచ్చఁగఁజాలు సాంద్రంపుకెంపుహస్తములు చూచి

---

1 బొగడం బ్రసూనముల్. 2 రాయించి.

కరికుంభముల క్రొవ్వుఁ గాకుసేయఁగ నవ్వు దోరంపు సెరి చన్నుదోయిఁ జూచి
చంద్రబింబము పెంపు సనతుగా దనిపింపు మొలకనవ్వుల ముద్దుమోముఁ జూచి
తే.రసములుట్టెడు బింబాధరంబుఁ జూచి, పసిఁడిపొడి రాలు కక్షవైభవముఁజూచి
కమలముల సేలు పాదపద్మములు చూచి,మునికిఁ జక్కిలిగిలిగింత గొనె మనంబు.

శా. ఆతన్వంగిపయిం బ్రియం బొదవ విశ్వామిత్రుఁ డీక్షించుచుం
చేతఃపద్మమునందు నున్న శివునిం జేమోడ్చి ప్రార్థించి తా
నాతారాద్రికిఁ బంపి యచ్చట లతాంతావాససీమ న్దనో
జాతుం బ్రీతుని జేసె దేవగణికాసంభోగసౌఖ్యంబులన్. 141

క. మేనకయుఁ దాను హిమగిరి, తానకముగ జపముఁ దపముఁ దనమదిలోనం
బూనక యొకనాఁడైనను, మానక సుఖియించుచుండె మన్మథకేళిన్. 142

సీ. ప్రసవకార్ముకుఁ డనుపాసకర్ముని చేత సూనాస్త్రుఁ డనెడు దుర్జ్ఞాని చేత
నంబుచరధ్వజుం డను కిరాతుని చేత మన్మథుం డను నసన్మార్గు చేత
శంబరాంతకుఁ డను జాల్మచిత్తుని చేతఁ గందర్పుఁ డను పలుగాకి చేత
నంగసంభవుఁ డను నతినిర్దయుని చేత దర్పకుం డను నాతతాయి చేతఁ
తే. జెడ్డవారలఁ గథలుగాఁ జెప్ప నేల, వేల్పుతేఁ డంప నొకదేవవేశ్యఁ జూచి
తొడరి యజునైన నానలి వ్రాల్దుడునె నోపు, కౌశికుని యంతవాఁడు పోడ్చెఁ గచ్చడంబు.

క. ఈగతి వేలుపుర్రై యెల, నాఁగను దగులుకొని నాఁడునాఁటికిఁ గోర్కు
ల్తీఁగలు సాగఁగ మన్మథ, భోగంబుల మనసు తృప్తిఁ బొందినపిదపన్. 144

క. ఆళీమిళీ దమరీగత, కేళీవనపవనచలితకేసరధూళీ
పాళీముహురనుగతభృం, గాళీగణ్యంబు హిమనగారణ్యంబున్. 145

వ. ప్రవేశించి యచ్చటఁ దపంబునకు నిలిచె మేనకయు నష్టానిసంగంబున నొక్క
కూఁతురుం గని యప్పుడ టుపుట్టిన యప్పురుటిపట్టినల్లనల్లన పట్టుకొనిపోయి మా
లినీనదీసైకతంబున నేకతంబున బద్మపత్రంబులు పొత్తులుగా నమర్చి మెత్త
మెత్తన యునిచి దివంబున కరిగె నిచ్చట. 146

క. అత్తటిని శకుంతంబులు, తత్తనువున కెండ గాలి దాఁకక యుండ
న్మెత్తన యీఁకలఁ బొదువుచు, నెత్తురుఁ గందు పయి నిల్పె నెయ్యముఁ గృపయున్.

ఉ. ఆనది నొక్కనాఁడు ముదమారఁగ శిష్యులుఁ దానుఁ గూడి వి
జ్ఞానధనుండు పుణ్యనిధి సాధువరేణ్యుఁడు కాశ్యపుం డను
స్నానము సేయ నేగి యచటం బొడఁగాంచె శకుంతపక్షుర
క్షానిరుపద్రవస్థితిఁ బొసంగిన కౌశికవీర్యసంభవన్. 148

వ. కాంచి యది విశ్వామిత్రువీర్యంబగుట నార్యజనసేవితుం డగు కణ్వమునీంద్రుండు గాధిపుత్త్రుని మీఁది మైత్త్రియుఁ దల్లితో నంగునిసుంగుమీఁది కారుణ్యంబును బెనఁగొన నావేల్పుం బూఁప నొక్కశిష్యునిచేతికిచ్చి యాశ్రమంబునకుం దెచ్చి శకుంతరక్షితయగుటయుఁ శకుంతలయనునామంబువెట్టి ప్రేమంబునం బెనుపుచున్నవాఁ డన్నప్రదాతయు నభయప్రదాతయు నీయిద్దఱుం గన్యలకు గురువులై రీరెండు దెఱంగులు నమ్మునిపుంగవుని యంద కలిగెఁ గావున నతండు తండ్రియు నయ్యింతి కూఁతురయ్యె నిది శకుంతలావృత్తాంతం బని యాద్యంతంబును నెఱింగించిన మహీకాంతుండు నితాంతసంతోషంబు నొందె నంతట నుష్ణకాంతుండును జరమగిరిశిఖరంబునకు బంధూకపుష్పమంజరియుం బోలెఁ గెంజాయ నలంకరించె. 149

గీ. అపుడు భూపతి విప్రుని నాదరించి, చరమసంధ్యావసర మయ్యె సంయమీంద్ర
కన్యకలు చెప్పి పుత్తేరఁ గాదనంగ,రాదు నడువుము వేగమ పోద మనుచు. 150

శా. శంకాతంతువుఁ ద్రెంచె నీవడుగు దాఁ జక్షుఃప్రియం బొప్పఁగాఁ
గొం కొక్కింతయులేక నిర్భయుఁడనై కోర్కెల్ కొనల్ సాఁగఁగా
నింక న్నాకొకమాటు చూడఁగలిగెన్ హేలాశరత్పూర్ణిమా
పంకేజాహితబింబ చారుముఖబింబ శ్రీకబింబాధరిన్. 151

మ. అని చింతించుచు సంతసించుచు రయంబారంగ సారంగలాం
ఛనవంశాగ్రణి యేఁగుచోఁ జటులవర్షాకాలకాలాంబుద
స్తనితధ్వానపథాధ్వనీనగళగర్తక్రోడనిష్ఠ్యూతని
స్వననిర్భగ్ననితాంతశాంతబహుసత్త్వస్వాంతకాంతారమై. 152

క. శైలద్రుమచరదేణీ, జాలోదరదళనకేళిసమయాతిగళ
త్కీలాలసిక్తదంష్ట్రి, భీలనఖంబగుచు నొక్కబెబ్బులివచ్చెన్. 153

శా. ఆశార్దూలముఁ జూచి భీతహృదయుండై మేను కంపింపఁగా
నాశల్ చూచుచు బ్రాహ్మణుం డపుడు ప్రాయఃప్రాణరక్షార్థమై
యోశార్దూలమృగేంద్రచర్మధర యోయుగ్రాక్ష యోయద్రిజా
ధీశా యీయపమృత్యువుం గడపరావే యంచుఁ గీర్తింపఁగన్. 154

వ. ఆవిప్రవరుని యార్తియు నిర్దయశార్దూలవిస్ఫూర్తియుం గనుంగొని కారుణ్యమూర్తియగు నారాజు భీతచేతస్కుండైనవాని నుపచరించుచు శీఘ్రగమనంబున వచ్చువ్యాఘ్రంబు నడ్డగించునప్పు డది నగరి వేఁటపులి యగుటం దెలిసి మృగయు

లెట్టు దీని నేమతెఱి దీనివలన నీయాశ్రమవనతనుసత్త్వంబులకు నపాయంబు పుట్టిన
మహాపరాధంబు వచ్చుననుచు నమ్మృగరాజుం బట్టుకొన బంధురగమనంబున నిజ
స్కంధావారంబునకుం జనుచుఁ దనమనంబున. 155

క. తాపసశిష్యుని లలితాలాపంబుల నాశకుంతలావృత్తాంతం
బేపారఁగ వినియును నా, క్ష్మాపాలుఁడు సంతసిలక సంశయచింతన్. 156

గీ. కన్య క్షత్త్రియవీర్యజాఁ గాక యేమి, కణ్వుఁ డొకనికి నీఁ గడకట్టె నేని
చెలువ నామీఁదఁ గూరిమి సేయదేని, రెంట దుష్యంతు కోర్కి పూరించు టెట్లు.

చ. కొనకొని తావి మూర్కొనని క్రొవ్విరి యెయ్యెడ వజ్రసూచిఁడా
యనిరతనంబు జిహ్వచవి యానని తేనియ గోరుమోపి గి
ల్లనిచిగురాకు లాలితవిలాసనికేతన మాలతాంగి దా
ననుభవకర్త యేఘనుఁడొ యావిధియత్న మెఱుంగనయ్యెడున్. 158

ఉ. ఆడదు గాని మాట లొకయించుక వీనులొగ్గి నా
యాడినమాట లెల్ల విను నర్మిలితోఁ దను నేను జూచినం
జూడదు గాని యొండుదెసఁ జూచినఁ దానను జూచుచుండు నీ
జాడలు నాపయిం దగులు చందము డెందముఁ జేర్ప నేర్పగన్. 159

ఉ. అచ్చపలాక్షి కన్య విమలాశ్రమవాసిని ప్రేమచిహ్నము
ల్మచ్చిక లేక చేయ దనుమానము గల్గదు సత్యసంతతు
ల్వెచ్చపుఁగూరము ల్పరిఢవింపఁగ నేరదు నేర వబ్జసం
పచ్చటులంబులై మెఱయు పచ్చనిచూపుల క్రేళ్లు చూడఁగన్. 160

మ. చికురంబు ల్నొసలంట నున్నచెమటల్ జెక్కుల్దలిర్పన్ ఘటో
దకభారమ్మునఁ గెంపుహస్తయుగ ముద్ధారింప నంసంబు లిం
చుకజాఱం జనుదోయి యూర్పువడి సంక్షోభించి కంపింపఁదా
నొకకేలం దుఱు మావటించు చెలువం బుల్లంబుఁ గొల్లాడదే. 161

వ. అనుచు నచ్చెలువ చెలువంబు దనమనంబున నునుచుకొని యచ్చోటువాసి మగిడి
చూచుచు నిలుచుచు నివ్వెఱపడుచుఁ బ్రోదువంకఁ గనుంగొనుచుఁ బెద్దసడిం గొండొ
కదవ్వు గమనించుచు నిట్టూర్పు నిగిడించుచు నెట్టకేలకు వేలం బున్నచోటికిఁ దపసి
బోటికి మనం బిచ్చి యేటి కెదురంటినకరణి ధరణీనాయకుండు ప్రవేశించి. 162

చ. తనకు శకుంతలావదనదర్శనయాత్రకు విఘ్నమాచరిం
చిన పులిఁ జంపఁజూచియును బెంపుడు గావున వేఁటకాంద్రమీఁ

ద నెపము వెట్టి యేమఱుట తప్పుగఁ గట్టి యథాపరాధదం
డన మొనరించె నుత్తమజనంబులు చూప రనర్హకోపముల్. 163

గీ. అవనిపతి యివ్విధంబున నరుగుదెంచి, యపరసంధ్యాభివందనం బాచరించి
యుష్ణమును దీర్ఘమును గాఁగ నుస్సురనుచు, సంయమీంద్రకుమారిక సంస్మరించి.

సీ. పిలువవచ్చినఁ జోక నిలిచి యేటికి నింతిపుట్టువుఁ దెలియ దుర్బుద్ధిపుట్టెఁ
బుట్టనీ యతఁ డేల పూర్వాపరంబులు సూచించి విడువక జోలివట్టెఁ
బట్టనీ గమనసంభ్రమవేళ శార్దూల మదరిపాటున నేల యడవిసొచ్చెఁ
జొచ్చిరానీ మాఱుసుద్ది వంపకయుండఁ జనుదెంచె నేటికిఁ జరమసంధ్య

తే. విఘ్నములు పెక్కు లిటుసంభవింపఁ జేసి, తెఱవఁ గని కన్ను లాఁకలిఁదీర్పకుండ
నదయుఁడై విధి కంచము మొదలివాని, లేశమంతయుఁ గృపలేక లేవనెత్తె. 165

క. అని దైవము దూఱుచుఁ దన, మన మెల్లను గొల్లఁగొనిన మానిని తరుసే
చనచర్యలు వలసవిలో, చనముఖభావములు మానసము నలరింపన్. 166

ఉ. మజ్జనభోజనక్రియలు మాని వలాని యరోచికంబునన్
ఖజ్జము గొంతకొంత కసిగాటులుగా భుజియించి యెవ్వరిం
బజ్జనుఁ జేరనీక తనభావములోపల దాఁపురంబుగా
సజ్జనుఁ జేరియుండె నృపచంద్రుఁడు సాంద్రవియోగవేదనన్. 167

క ఆవేళ హస్తినగర, క్ష్మావల్లభుఁ డున్నయెడకుఁ జనవునఁ జేరం
గావచ్చిన మాండవ్యుఁడు, భావము దెలియంగ వలసి పరిహాసోక్తిన్. 168

క. వనమునకు నొంటి యరిగితి, జననాయక యచటమనసు శంకించెనొ యా
మునివరు లేమిపరాభవ, మొనరించిరొ నాకుఁ జెప్పు మున్నవిధంబున్. 169

చ. మనమున జంకు గల్గినను మాన్చెద నేనది మంత్రశక్తిచే
మునుల [1]యవజ్ఞగల్గినను ముందటికి న్ననసీమలోని కా
ననములు గుత్తయిచ్చి జతనంబుగఁ జేసినఁ గందమూలము
ల్దిని యెడువారు గాఁగ నరుదెంచి వశంవదు లౌదు రందఱున్. 170

వ. దీని కింతచింతయేల జగతి యేలం గలిగిన నావంటిసేవకుండు సిద్ధించి యుండ నశక్తుండునుంబోలె నుండుటేటి ప్రాభవం బనిన సాధుజనపోషకుండు విదూషకున కిట్లనియె. 171

గీ. ప్రాణసఖుఁడవు నీకుఁ జెప్పక మదీయ, వృత్తగోపన మెట్లు గావింపనేర్తు
మచ్చనాలుకవాఁడవు మంతనంబుఁ, బొడమనీ కని రసనకు బుద్ధిచెప్పు. 172

---

1 యనుజ్ఞ.

మ. మదనారాతిసమాను గాస్యపమహామానీంద్రు సేవింప స
ప్తదమారం జని యాశ్రమంబువనసీమం గంటి వాల్గంటిఁ దో
యదకేలాంకఁ గంబుకంఠిఁ గరిణీయానం బయోజానన
న్వదసత్సంశయగోచరోదరి సుధాసంబాధబింబాధరిన్. 173

సీ. నింపుఁజందురునకు నెత్తమ్మి వలపును నద్దంపుఁ బొలుపును నబ్బనేని
కరికుంభములకు బంగారుతొర్పులయొప్పు శకటాంగముల విప్పు జరగనేని
యారఁటి కంబములకు గరభంబు నునుడాలుఁ దూణీరముల మేలు దొరకనేని
సరసిజాతములకు [1]జంత్రంబుఁ బెంపును జిగురాకుసొంపును జేరనేని
తే. చపలలోచన మొగముతో [2]సరియవచ్చు, నింతి పాలిండ్లదోయితో నీడువచ్చు
వనితయూరుద్వయంబుతో [3]నెనయవచ్చుఁ, జంద్రముఖిపాదయుగముతో సవతువచ్చు.

వ. అని మఱియు నాపాదశిరోరుహాంతంబు వర్ణించు నుత్కంఠనారాజకంఠీరవుండు
మాండవ్య యొండు తలంపు లేక వినుమని యిట్లనియె. 175

సీ. వెడవిల్తు చిగురాకుగోడుగులు గొనివచ్చి చరణద్వయంబుగా నవదరించి
సంకల్పసంభవు జయకాహళులు దెచ్చి జంఘాయుగంబుగా సంఘటించి
దుగ్ధాబ్ధిమనుమని తూణీరములు దెచ్చి యూరుయుగంబుగా నుపచరించి
శ్రీదేవిసుతు హేమసింహాసనము దెచ్చి జఘనచక్రంబుగా సంతరించి
తే. నీరరుహసూతి శేషాంగ నిర్మితికిని, దగినయది లేక కనకపత్త్రమున నిచటఁ
గడమ కలదని వ్రాయులేఖయును లిపియు, మధ్యమును నాఱునయ్యె నమ్మానవతికి.

సీ. ప్రసవాస్త్రమాయావి పైలవ్రాసిన సుడి బిసరుహాననకు గంభీరనాభి
మోహచూర్ణము వోసి మూసిన బంగారుబరిణె లుత్పలగంధి గురుకుచములు
యౌవనామరభూరుహమున డిగ్గినయూడ లరవిందవదనకుఁ గరయుగంబు
సౌందర్యజలధిలో సంభవించిన పాంచజన్యంబు మీనలోచనగళంబు
తే. వదనమను తామ్రపర్ణిఁ జెల్వంబులైన, విశదమౌక్తికములు శేమ దశనపఙ్క్తి
శంబరారాతి సామ్రాజ్యసౌఖ్యపదవి, యలికులాలక కెంజిగురాకుఁబెదవి. 177

గీ. జవ్వనం బనుతొలుకారు నివ్వటిల్ల, [4]సావితోడను మోహబీజంబు ఒలుక
మానసక్షేత్రములు దున్ను మదనుఁ డనెడు, కర్షకున కింతినాసిక కనకహలము.

క. శ్రీకమలగృహము మోము వి, లోకింపఁగ దీపకళికలు కనుంగవ యా
పైకొడివారిన సన్నపు, రేకలు నా బొమలు సుందరికిఁ జెలువొందున్. 179

---

1 జంత్రంపుఁ. 2 సరికి. 3 నెనకు. 4 సావితోడను—కాలవతోడను.

గీ. మహితకీర్తి శకుంతలామంజువాణిఁ, బోల నష్టాదశద్వీపములనుగలుగ
రనుచు శ్రుతులనుసంజ్ఞలనతివయందుఁ, దొమ్ముదులు రెండు లిఖియించెఁదమ్మిచూలి.

క. బాలేందునిపైఁ దిమిరము, పాళెము వెట్టుకొని వేళఁ బరికించుచుఁ దా
వేలము చేసినపోలిక, బాలిక హరినీలకేశపాశం బమరున్. 181

గీ. చదువు రాజశుకబ్రహ్మచారులకును, దామరసనేత్ర వదన మాధ్యమ నవ్యరాము
కాణలై వచ్చు కోకిలగాయకులకు, నాతికంఠంబు దలఁప సంగీతశాల. 182

ఉ. కన్నులతీరుఁ జక్కని మొగంబు మెఱుంగును జౌకళించు లేఁ
జన్నులమించు నెన్నడుము సంశయలేఖయు మేనియందముం
బెన్నెఱివేణి సొంపు మురిపెంబును దిన్ననిమోవికెంపులున్
వన్నెలుగాని కావు రవణంబులు వన్నియలాఁతాంగికిన్. 183

మ. నవలావణ్యపయోధిఁ జిత్తమనుమంథానాద్రికిం జంద్రికా
పవనాశిం దరిత్రాఁడుగాఁ బెనఁచి యబ్జాతాక్షుగుం [1]డిచ్చినన్
రవలిం గోకిలకీరము [2]ద్దరువ నా రత్నాకరంబందు నా
ద్భవముం బొందిన లక్ష్మికావలయు నాపద్మాక్షి భావింపఁగన్. 184

ఉ. చిత్తరువు న్లిఖించి మఱి జీవము వోసెనొ రూపసంపదం
జిత్తమునం దలంచియు సృజించెనొ రెండును జర్చసేయఁగాఁ
జిత్తరు వందు నాకరణి చెల్వము గల్గ దనన్యచిత్తుఁడై
చిత్తమునం దలంచియ సృజించెఁ బితామహుఁ డాతలోదరిన్. 185

శా. ఆదిం జంద్రుఁడు చంద్రికారుచుల నయ్యబ్జాస్యఁ గల్పించెనో
లేదేఁ గంతుఁడు చెల్వము ల్వెరఁజి యాలీలావతిం జేసెనో
కాదేఁ జైత్రుఁడు తావు లెల్లఁగొని యాకాంత న్విరచించెనో
వేదాభ్యాసజడుం డజుం డెటులఁ గావించుం దదీయాకృతిన్. 186

సీ. పాలమున్నీటిలోపల సంభవించిన జలజాతనయనల చక్కఁదనముఁ
జంచలాలతిలకల జననంబు గాంచిన ధవళలోచనల సౌందర్యలక్ష్మి
నమృతాంశుకళలతుం దావిర్భవించిన నీలవేణుల రామణీయకంబుఁ
బుండరీకు కోదండమునఁ బుట్టు వొదవిన లావణ్యవతుల విలాసరేఖ

తే. నరసఖుని యూరుకాండంబునను సముద్భ, వంబునొందిన యుడురాజవదనచెలువుఁ
గుప్పగాఁ జేసి మునికన్య యొప్పుతోడ, వాసి దలపోయ నారాలు కీసవెలితి. 187

---

1 డించినన్. 2 తరవ.

*శా. ఆవాలుంగనుదోయి యానగుమొగం బాగుబ్బపాలిండ్ల పెం
పావేణీరుచి యాతనూవిలసనం బాయొప్పు నేఁజెప్పినం
గా వారం బగుఁ గాని యయ్యెడ శిరఃకంపంబుతోఁ గూడ శా
హావృత్తింపవె యిక్షుధన్వునకు నయ్యబ్జాక్షి నీక్షించినన్. 188

వ. అని తదీయరేఖావిలాసవిభ్రమంబులు ప్రసంగించుకొనుచు నొండెఱుంగక మహీవిభుం డుండె నంత నిక్కడ నాశ్రమపదంబున శకుంతలయుం దారున వచ్చినవిప్రనిపుణ రాజు తన జన్మప్రకారం బడిగినవిధంబును దదాకర్ణనంబున నిరస్తసంశయుం డై పర్ణశాలాభిముఖుం డై గమనించుటయుఁ దదవసరంబున నకాండంబుగఁ బెద్దపుండరీకంబు వచ్చుటయు నాశార్దూలంబు గోవత్సంబునుంబోలె గొనివచ్చుటయు నాలోనన యపరసంధ్యాసమయంబు రాజశార్దూలంబు సంప్రాప్తం బగుటయుఁ బ్రతివచనంబులకు నెడలేకుండుటయుం జెప్పినఁ దనమనంబున. 189

గీ. నవవరుం దస్మదీయజన్మక్రమంబు, వినుట నాపుణ్యమయ్యె నివ్వనములోని
కెన్నఁడును లేనిశార్దూల మెట్లువచ్చె, నతఁ డరాకుండ నరికట్టె నామృగంబు. 190

క. ఎప్పుడకో యీనిశి చను, నెప్పుడకో తెల్లవాఱు హృదయేశు మొగం
బెప్పుడకో చూచుట నా, కెప్పుడకో భాగ్యలక్ష్మి యెదురగుటనుచున్. 191

మ. చెమటం జెక్కులు తొంగలింప ముఖరాజీవంబు వాడంగ సో
లమున న్నెప్పలువ్రాలఁ గన్నుఁగవ దేల న్మోవి నిట్టూర్పులం
గమలం దల్పముఁ జేరుచు న్విభునిరాకల్గోరుచుం బొద్దు భా
వమునం బుచ్చుచు వర్ధమానవిరహగ్లాని న్మదిం గందుచున్. 192

మ. మలయక్ష్మాధరనిర్గళత్పవనము ల్మండింపఁ గామాగ్ని యం
గలతం గాల్పకయుండఁ గంతుసుమనఃకాండప్రకాండాహతిం
జెలువెల్లం జెడకుండ నవ్విభునురస్సీమంబుతోఁ దార్కొనం
గలలో నైనను గల్గునొక్కొ యని యక్కంజాస్య దీనాస్యయై. 193

శా. ఆచంద్రాన్వయరాజచంద్రముని పొం దాసించి చన్నుంగవం
జూచుం గన్నుల నీరునించుఁ దలయూఁచు న్మేను శయ్యాస్థలిన్
వైచు న్లేచును నవ్వు నుస్సురను బోవం గంటగించున్ ధృతిం
గాముం బ్రొద్దుఁ గనుంగొను న్వెతఁబడుం గామాంధకారార్తయై. 194

వ. ఇవ్విధంబున. 195

* ఈపద్యము నప్పకవి కళాపూర్ణోదయములోనిదని వ్రాసెను.

గీ. అచట విరహాగ్ని రాజును నిచట మదన, బాణవేదన నింతియుఁ బరితపింప
బ్రహ్మకల్పంబువోలె నారాత్రి వేగ, నెట్టకేలకు నంతట నినుఁడు వొడిచె. 196

శా. నాగామాత్యకుమార భూరమణమాన్యశ్రీక శ్రీకంఠచూ
డాగంగాసఖకీర్తి కీర్తితనిరూఢప్రౌఢనిర్నిద్ర వా
చాగుంజాంబుజగర్భ గర్భసుఖితాసౌభాగ్య భాగ్యస్ఫుర
త్త్యాగోద్యత్సురభూజభూజనహితవ్యాపారపారంగతా 197

క. కవితాకల్పకలతికా, నవపుష్పమరందపారణామధుపనిజ
శ్రవణేంద్రియ సకలజగ,ద్భవనతమోదీపకీర్తి భాసురమూర్తీ! 198

పృథ్వి. అమాత్యగుణబంధురా యఖిలబంధుకల్పద్రుమా
సమస్తజనసన్నుతా సమధికప్రభావోన్నతా
అమర్త్యతటినీధరాయతపదారవిందద్వయీ
సమంచితమధువ్రతా సతతపూత సత్యవ్రతా! 199

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుచరణకరుణాలబ్ధసిద్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయామాత్యపుత్ర ఆరాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన శాకుంతలశృంగారకావ్యము నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శకుంతలాపరిణయము

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీకర పతిహితకార్య ని
శాకరసౌందర్య బంధుసత్కవిజనప
ద్మాకరసూర్యపయోర
త్నాకరగాంభీర్య వెన్నయప్రభువర్యా! 1

క. దినవాథుం డుదయించిన, జననాథుం డుచితభంగి సంధ్యావిధు లె
ల్లను దీర్చి యున్న సమయం, బున సేనావిభుఁడు వచ్చి ముకుళితకరుఁడై. 2

గీ. తోఁటకల్లాడఁ బోయిన తోఁడిసమము, నేఁటి వేఁటకు మృగములు గాటమనుచు
వేడ్కతో వచ్చియున్నారు వేఁటకాండ్రు, వేగ విచ్చేయుఁడనినఁ బృథ్వీవిభుండు.

సీ. కొమ్ముల నుదకంబు గోరాడి [1]వేఁచల్లు కలఁచి క్రీడింపనీ కాసరములు
దంష్ట్రాంకురముల ముస్తలు త్రవ్వి భుజియించి [2]సుఖవృత్తినుండనీ సూకరములు
గడుపార మేసి ప్రొద్దున వేసి [3]నీడల నెమరువెట్టుచు నుండనీ మృగములు
నిష్ఠురజ్యాబంధనిర్బంధమునఁ బాసి గవిసెన నుండనీ కార్ముకంబు

తే. పలలుబోసులఁ గాలేయకుంభము మగుడఁ, బట్టణమునకు సకలంబు వెట్టి యనుపు
పనుపు మృగయులఁ దమతమపల్లియలకుఁ, జాలు మృగయావిహారవిశ్రామసుఖము. 4

గీ. ఆశ్రమాంతికమున వేఁట యనుచితంబు, నేము నేఁడును రేపును నిచట నిలిచి
మునుల బొడఁగని వారల ననునయించి, పిదపఁ బురికేగుదెంచు టభ్యుదయకరము.

వ. ఏ నిక్కడ నుండు దివసంబుల నాశ్రమంబులకు రాయిడి గాకుండ మదీయస్యందనంబును సారథియు నీవు మాండవ్యుండును గతిపయాప్తపరిజనంబునుం దక్కఁ దక్కిన శతాంగమాతంగతురంగపదాతివర్గంబు దుర్గంబున కనుపుమనిన నతండును నట్లు కావించె నిట్లు సకలసైన్యంబునుం గరిపురి కనిచి దినరాజోత్తముండు చిత్తంబు శకుంతలాయత్తంబు చేసి ఇత్తమాటల మాండవ్యసేనాపతులతోడ నేమేనిఁ బ్రసంగంబు జరపుచునుండె నయ్యవసరంబున. 6

గీ. వరతపోధను లిద్దఱం దరుగుదెంచి, సవినయంబుగఁ గృతనమస్కారుఁడైన
ధరణిపతిమౌళి మంత్రాక్షతములు వెట్టి, వరుస నాసీనులై మృదువాక్యములను. 7

మ. అతిరాత్రం బను పేరిట న్మఖము సేయం బూని కణ్వాశ్రమం
బు తపస్విప్రభవదంతికంబునకు మమ్ముం బెట్టి పుత్తేరవ

1 వెంచలు. 2 శుభ. 3 మిక్కిలి.

చ్ఛితి మిచ్చోటికి నుల్లసద్విజయలక్ష్మీ శాతి వచ్చోటికిం
గ్రతుసంరక్ష యొనర్ప[1]గానలయు నక్షత్రేశవంశాగ్రణీ. 8

మత్తకోకిల. జంభశాత్రవతుల్య వైభవ చక్రవాళ బహిస్తమ
స్తంభనక్షమ కీర్తివల్లభ దానవాహిత ఘోణిరా
ట్కుంభికుండలిరాజ కచ్ఛపకుంభినీధరబంధుదో
స్తంభ సంభృత భూమిమండల సంగరోరగమండలా. 9

క. బాణాసనబాణతను, త్రాణకృపాణములతో రథస్థుఁడవై నీ
వేణాంకకులజ రాఁదగుఁ, [2]గాణపదుర్జనులుగలరు క్రతువిఘ్నకరుల్. 10

క. [3]అనవుడు నట్లైకాకని, జనపతి యష్మానివరుల సన్మానముతో
ననిచి రణోచితపటుసా, ధనసంపద సొంపుగా రథస్థుం డగుచున్. 11

వ. పచ్చేళిమంబు లగు పనససహకార నాళికేర ఖర్జూర జంబూజంబీర రంభాకపిత్థక
ర్కంధూతిందుకసౌగంధికాది సుగంధ బంధురఫలంబులును నొడిపి ప్రాలు దూసరి
బియ్యంబు నివ్వరివడ్లుగునుకులూదలాదిగాఁగలుగువన్యధాన్యంబులుముడియలంగా
వళ్ళం బెట్టించుకొని కదలి కదలికాచందనస్యందన మరువకాగరుకురవకాశోకపూ
గపున్నాగభూర్జ ఖర్జూరసర్జ కార్జున శిగ్రున్యగ్రోధగుగ్గులు మధూక వ్యాధ
కింశుక శింశుపచూత జంబీరోదుంబరకదంబవంజులకుంజరాశన కరంజభల్లాతకీ సల్ల
కీ చిరిబిల్వ బిల్వప్రముఖవివిధ విటపికోటరక్రోడక్రీడాచిక్రోడ కంకకలవింకకపిం
జలుంజరీటకపోతపారావతశారికాశుకపిక శిఖాతళావళీ ముఖరితం బగు వనంబుం
బ్రవేశించి యతిచపలవిపులకపిలంఘనంబులం గరువలితాఁకులం బాయక రాలుపం
డ్ల నవిసి తొరఁగున నేకవిధ స్వాదురసంబులు పెనువఱదలై పండి పగిలిన కాననే
క్షుదండ ప్రకాండంబులం బర్వ నిర్ముక్తంబు లగు ముక్తాఫలరాసులపైఁ బొరలిచి
[4]పరవందా మ్రపర్ణీస్థలవిశేషంబు నభినయించునభిరామప్రదేశంబులంగనుంగొనుచుం
జనిచని తాపసపరిషదుపనిషదుపబృంహిత బ్రహ్మవిద్యాతర్కఘర్కకాచర్కరితనూత
నశ్రుతిశుభగారవంబులను నిష్ఠానుబద్ధవృద్ధముని[5]పద్యానుసారివిద్యార్థివటుకపటుము
ఖోచ్చరిత వేదనాదంబులుం [6]గర్ణగోచరంబులైన నాకర్ణాంతవిశ్రాంతలోచనుం
డచ్చట నరదంబు డిగ్గి యరిగి. 12

మ. హరిదశ్వాధిక తేజుల న్విమలభస్మాపాండు సర్వాంగుల
న్వరరుద్రాక్ష విభూషితావయవుల న్వ్యాఘ్రాజినాసీనులం
గరుణామూర్తులఁ బుణ్యవంతుల జహత్కందర్పుల న్శాంతులం
బరమబ్రహ్మశిఖామహోపనిషదభ్యాసస్థితస్వాంతులన్. 13

---

1 గావల. 2 గాణప. 3 అనవుండునట్లై. 4 పరువం. 5 పథ్యా. 6 కర్ణగోళగోచర.

సీ. ఫలభోజనులఁ బర్ణభక్షులఁ బంచగవ్యప్రాశనులను జలాశనులను
నీహారభుజుల శాకాహారుల సమీరవాసులఁ ద్రసరేణు పారణులను
సూర్యావలోకనస్తోకులఁ బంచాగ్ని మధ్యవర్తుల సదామానపరులఁ
బంచాక్షరీమంత్రపారాయణులను నిస్థలశివనిర్మలధ్యానరతుల
తే. సంతతబ్రహ్మచర్యుల సంగవర్జి, తుల నకాముల నూర్ధ్వరేతుల వినిర్జి
తేంద్రియుల నిర్మములను నిరీహులను ని, రాశులుల నిత్యముక్తుల నేకసుతుల. 14
సీ. అంధకాసురవైరి యపరావతారుల యక్షేశసఖుని పర్యాయతనుల
సాక్షాత్కరించిన శశిమౌళిమూర్తుల నంబికేశ ప్రతిబింబములను
భావజారాతిలీలావిగ్రహంబుల నిటలలోచనుని మాఱటయొడళ్ళ
నగరాజకోదండు నామాంతరంబులఁ బ్రమథాధిపతిబహిఃప్రాణములను
తే. ఫణికులాధిపధరునను ప్రాసములను, దనుజపట్టనభేదను వినిమయములఁ
బంచబాణారిపట్టము భద్రకరులఁ, గాశ్యపునియాశ్రమస్థానకముమునులను. 15
వ. కాంచి రోమాంచ కంచుకితగాత్రుండును నమందానందనిష్యందసలిలనేత్రుండును
నై యాధాత్రీకళత్రుం డందఱకు వందనం బొనర్చి తాఁ దెచ్చినవన్యఫలధాన్యం
బులు ముందఱం బెట్టి వినయవినమితస్కంధుండై నిలిచిన నామహర్షులు ప్రహ
ష్టులై యారాజర్షభునియెడ నెడములుంగుతేనిమైత్రియుం గరుణయుం జేసి యుచితా
సనంబున నాసీనుం గావించి హస్తపద్మంబులెత్తి యతనివదనపద్మం బవలోకించుచు
నచ్ఛద్మంబు లగుసుధామధురవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి. 16
సీ. స్వస్త్యస్తు శశివంశజలధి కౌస్తుభరత్న, శ్రీరస్తు సమరనిర్జితసపత్న
దీర్ఘాయురస్తు పృథ్వీజనస్తుతశీల కల్యాణమస్తు విక్రమవిశాల
ఐశ్వర్యమస్తు ధర్మానోకహస్కంధ సమధికోన్నతి రస్తు సత్యసంధ
సౌభాగ్యమస్తు సజ్జన చూతవనచైత్ర విశ్వతోవిజయోస్తు వినుతజైత్ర
తే భూవినుతకీర్తి రస్తు సత్పుణ్యగాత్ర, సంపదభివృద్ధిరస్తు విశ్వప్రశస్త
శక్రవిభవోస్తు పూరువంశప్రదీప, జగతి భవతశ్చిరాయ దుష్యంతభూప. 17
క. అని మఱియుఁ బెక్కుఁదెఱఁగుల, మును లభినవవేదమంత్రముల దీవనల
న్మనుమని యాదృఢభూపతి, మనుమని దీవించి సంప్రమదమానసులై. 18
చ. కొనిచని రాన్నృపాలకులకుంజరు నాశ్రితవజ్రపంజరుఁ
ఘనకుశదర్భతంతుపరికల్పిత[1]పంపరపల్లవావళీ
వినుతవిచిత్రతోరణపవిత్ర[2]పథంబునుగా నితాంతపా
వనవిహితాతిపూర్ణశుభవస్తువిశాలకు యజ్ఞశాలకుఁ. 19

1 పిప్పల; వెప్పర. 2 పథంబున కానితాంత.

క. ఆరాజున కిప్పించిరి, నీరాజనములు సువాసినీజనములచే
గౌరవమున నంచితస, త్కారముతో నిచ్చి రచట గంధాక్షతముల్. 20

వ. ఇవ్విధంబున నీవాహముష్టింపచు లగుతాపసు లారాజు సంప్రహృష్టహృదయుం జేసి.

సీ. సవనక్రియాలక్ష్మి [1]సంప్రీతిఁ గ్రీడింప వేదోక్తిఁ గట్టినవేదిఁజూపి
కృష్ణవర్త్మకుఁ డారగింపఁ దెచ్చినయట్టి సమిధాజ్యదర్భసంచయముఁ జూపి
కలుషసంఘమునకుఁ గళిముకొట్టయి యున్న బంధురచిత్రయూపంబుఁజూపి
యజూపురంబునకైన నమరావతికినైనఁ బదముపెట్టఁగఁజాలు పశువుఁజూపి

తే. శుభకరోలూఖలచషాల శూర్పముసల, హరిణచర్మలవిత్రముఖ్యంబులైన
సాధనప్రకరముఁ జూపి సాధునివహ, కలకలితమైన ప్రాగ్వంశకంబుఁ జూపి. 22

వ. నేఁడు మొదలు సప్తరాత్రంబులు సప్తతంతువు నిరంతరాయంబునం గావలయు నంతికమహీధరంబున ఖరతనూజుఁ డను దనుజుండు వర్తించుచుండు నిందులకుం దగినతెఱంగున రక్షణంబువలయు ననిన నక్కుంభినీవల్లభుండు మేఘగంభీరధీరస్వనంబున. 23

క. రక్షోభయమేల సహ, స్రాక్షుఁడు దేవతలఁగూడి యరుదెంచినఁ బ
ద్మాక్షుం డెదిరించిన నిట, లాక్షుఁడు వచ్చినను నిలుతు యాగముఁగాతున్. 24

గీ. క్రతువుఁ జాఁగింపుఁ డేమియుఁ గలఁక లేక, యనుచు మానులవీడ్కొని మనుజవిభుఁడు
నిష్ఠురాధిజ్యకార్ముకాన్వీతుఁ డగుచుఁ, [2]గెలన మఖశాలదెసఁ గనుఁగొనుచునుండె.

శా. ఆతంకం బొకయింత లేక మతులన్ హర్షించి యధ్వర్యులు
ద్గాతల్హోతలు మంత్రతంత్రముల నాంధ్యం బేదియు న్లేక సం
ఘాతంబై క్రతుకర్మము ల్నడప నాఘారాహుతిస్ఫూర్తజీ
మూతశ్యామలధూమరేఖలు నభంబున్ముంచెఁ జంచద్గతిన్. 26

క. ఆపొగలుచూడ మదిలోఁ, గోపాగ్నియుఁ బొగసె ననఁగఁ గుటిలభ్రుకుటీ
వ్యాపారముఁ గ్రతువిభవ, వ్యాపాదప్రౌఢిమంబు నాపాదింపన్. 27

క. ఆకోణపనాయకుకో, పాకరమున్నదటుఁ జూచి యదిమాన్పుటకై
మాకందుఁ డనెడుమంత్రివి, వేకి తదగ్రమున నిలిచి వినయముతోడన్. 28

గీ. మాను తమకంబు నీవేళ దానవేంద్ర, మానవేంద్రుం డనన్యసామాన్యబలుఁడు
సవనరక్షణ[3]సేయ దుష్యంతుఁ డధిప, వచ్చియున్నాఁడు మునితపోవనమునందు.

సీ. చింతాకులత్వంబు చెఱచుఁ దేజోలక్ష్మి సీధుపానప్రీతి సిగ్గుఁ జెఱచుఁ
జెఱచు మిథ్యాదృష్టిశీలతాగరిమంబుఁ బిశునవాచాప్రవృత్తి పెంపుఁ జెఱచుఁ

1 సంక్రీడగావింప. 2 కెలన. 3 సేయు.

జిత్త[1]వైకల్యంబు చెఱచుఁ బ్రజ్ఞాప్రౌఢి పరవధూసంసర్గబైసిఁ జెఱచుఁ
జెఱచుఁ గ్రోధము తపస్స్థిరసమాధిస్థితిఁ గాముకత్వము వివేకంబుఁ జెఱచుఁ
తే. కుటిలమానవుమైత్రి సద్గుణముఁ జెఱచు, నసమవిద్యావివాదంబు[2] యశముఁ జెఱచు
ఫలితకార్యంబు వేగిరపాటు చెఱచుఁ దమక మొప్పదు పనికి నెంతటిఘనునకు 30

వ. దుష్యంతుం డలంతులం బోవువాఁడు కాఁడు, వాఁడితూపుల వేఁడి జూపక మూఁడుకన్నులవాఁడు వచ్చిన మెచ్చుపడండు, వియచ్చరులకుం దోడువచ్చినవేళ నాహవక్రీడ నతని బాహుబలంబును జలంబును శౌర్యంబును దేవయుం జేవయుఁ దెంపును బెంపును [3]నెఱపును నొఱపును గబ్బును నుబ్బును నెఱుంగుదు, జన్నం బేడుదినంబు లున్నయది యదియునుం గాదు నక్తంచరుల మైనమనకు శక్తి యగ్గలంబు దివసంబున జపంబు నష్టంబై యుండు మాపు తదీయవైభవంబుఁ జూపుదమనిన నట్లు కాక యని యెట్టకేలకుఁ గయ్యంబుమీఁది కాఁక యుడిగి యాఁకటం బట్టిన యహియుం బోలె నిశ్వాసంబులు నిగిడించుచు వాసవారాతి నిలువలేక యుద్ధసన్నద్ధుం డగుచు నుండె నంత నిక్కడ నాశ్రమంబున. 31

గీ. ప్రథమసవనక్రియలు సుసంపన్నమైన, మునులు భూపాలుఁ బిలిపించి జనవరేణ్య
యక్షతం బైన భవదీయరక్షణమున, నధ్వరము చాఁగె నంతరాయంబు లేక. 32

చ. అలసితి వెంతయేనియును నాఁకలిగొంటివటంచు దేనెలు
న్ఫలములుఁ దెచ్చియిచ్చి సవనక్రియ మాపటిదాఁకఁ గల్గ ది
చ్చలఁ జని విశ్రమింపు నృపచంద్రమ పొమ్మని యంప నత్తప
స్వులకు నమస్కరించి చనఁ జూచి విచారము చేసె నాత్మలోన్. 33

ఉ. పోవ ననుజ్ఞ యిచ్చిరి తపోధను లిందు శకుంతలా ముఖ
శ్రీవిభవంబు దర్శనము సేయక యేగినఁ గంతుఁడు గ్రుద్ధుఁడై
కోపని యార్చి లేఁజిగురుకుంతముఁ గైకొని యడ్డగించునో
తావులవింట నేయునో లతాంతశరంబుల గుండెఁ గాఁడగన్. 34

సీ. రవులుకొల్పును సన్నఁబావలతో రాఁజెడు కామాగ్ని దక్షిణగంధవహుఁడు
పువుళింజినాదంబు చెవినూది వెఱపింపఁ జూచునో మరునింటి జోగి తేఁటి
పరులతోడుత మాటపలు కాడకుండంగ వాకట్టునో మంత్రవాది చిలుక
తెర వడ్డ కట్టంగ మరునికింకరులకుఁ గూకలు వేయునో కోకిలంబు
తే. భావజునిచేత నొవ్వక పవనుచేతఁ, దూలపోవక యలిచేతఁ దొట్రుపడక
చిలుకచేఁ దాల్మి చెడక కోకిలముచేత, గాసి గాక శకుంతలఁ గనుట మేలు. 35

1 వైక్లబ్యంబు. 2 యశ. 3 నేరుపును నోరుపును.

వ. ఈవేళఁ బర్ణశాల నావిశాలలోచన నిలువక తరుసేచనంబు సేయం బోవు నేను
నచ్చోటికిం జని. 36

సీ. కుంతలమ్ములపేరి కొదమతుమ్మెదలను గ్రాలుగన్నులపేరి గండుమీలఁ
జన్నుగుబ్బలపేరి చక్రవాకంబుల హస్తద్వయముపేరి యబ్జములను
త్రివళిరేఖలపేరి నవవీచికములను నతనాభిపేరి నెన్నడిమి సుడిని
గటిమండలముపేరి ఘనసైకతోన్నతిఁ గోమలాంఘ్రులపేరి కూర్మములను

తే. రుచిరమైన శకుంతలారూపసరసి, నీఁదులాడింపమండిన నెట్లు పాయు
దర్పితానంగశరజాలదావదహన, తప్తమన్మానసమరాళి తాపభరము. 37

ఉ. కూరిమి బోటికత్తియలఁ గూడి శకుంతల మేలమాడి సొం
పారెడు పల్కులందు దరహాసపు చంద్రిక లంకురింపన
య్యారిక లందమంద భుజియింపఁగఁ గల్గుటఁ జేసి యచ్చటం
గోరికలంద లోచనచకోరికలం దనుపారఁ జేసెదన్. 38

క. ఆరామ చెలులతోడుత, నారామక్రీడ మాటలాడికొన సుధా
సారపుఁబల్కులు మఱిఘన, సారపుఁ బల్కులయి చెవులు చల్లంజేయున్. 39

వ. ఆకర్ణించుకొనుచు నొక్కలతాకుంజకుటీరంబు మాటుగొని [1]యనంగవేదనాపనోదం
బు గావించుకొనియెదం గాక యని తొంటితోఁటకుంజని నిగూఢవృత్తి నీక్షించు
నప్పు డంతకమున్న హృజ్జాతభల్లభంజమానమానసయగు శకుంతల నచ్చటికిం గొని
వచ్చి కుముదకువలయసౌగంధికారవిందనిష్యందమకరందబిందుసందోహశబళనంబు
ను నిగుడారు నీకు దొలంకునఁ గల కొలంకు కెలంకునఁ బల్లవసముల్లసితం బగుసహ
కారంబునీడ పువ్వంపుఁదీఁగె యొవరిం బుప్పొడి నొప్పెడి యురఁగుమీఁదఁ గెంపె
సంగు కిసలయంబులఁ బఱపుగానమర్చి యచ్చటికిం గొనివచ్చి. 40

సీ. కడఱేకు లొలిచిన కల్హారదళములఁ దలగడబిల్ల లందముగఁ జేర్చి
మీఁదిబబ్బెడ గీసి మృదువుగాఁ జేసిన విమలమృణాలహారములు వైచి
పూఁదేనెఁ బదనిచ్చి పుప్పొడి మేదించి కలఁగొన మేన జొబ్బిలనలంది
చలువవెట్టిన క్రొత్త జలజపత్రములను దోరమ్ముగాఁ జనుదోయిఁ గట్టి

తే. చరణముల లేఁతచిగురు మోజాలుదొడిగి, కటిభరంబునఁ[2]గురివెలకమరుఁ గట్టి
పొగడలును బొడ్డుమల్లెలుఁ బొన్నవిరులు, బాలనాలుగుదిక్కుల బడిసివైచి. 41

క. అనసూయయును బ్రియంవద, యును గెందలిరాకుసురఁటి యొయ్యనవేళ్ళం
బెనచిన చామరములుగొని, యనువారఁగ విసరఁ దాప మగ్గలమైనన్. 42

---

1 యాలకించుచు ననంగవేదనా. 2 గురువేరకమరుగట్టి.

క. అనసూయ ప్రియంవదతో, మనమీచందమున నిన్న మాపటఁగోలె
న్వనితకు శీతలకృత్యము, లొనరించుచునున్నవార ముడుగని పనిగాన్. 43

గీ. నయ మొకించుకయైనఁ గానంగఁబడదు, చలువమందుల శైత్యంబు సంభవిలక
నినుఁడు గుడిచిన నీరయ్యె నింతి మేన, నంతకంతకు సంతాప మగ్గలించె. 44

క. వెఱఁదికి మన మొనరించెదు, చలువలు రవి మేన నైన శైత్యమునొందుం
బలుసులు వేయును నేటికి, వలిగొని వడఁకాడుచుండు వైశ్వానరుఁడున్. 45

ఉ. వేసర కాచరించెదము వేయుఁ[1] దెఱంగుల శైత్యకృత్యము
ల్వేసవి పశ్చిమానిలము వేఁడిమికన్నను [2]వాఁడి గల్గి తో
డ్తో సముదీర్ణమై యగరు ధూపము పెట్టినఁ దావు[3]లుబ్బు ని
శ్వాససమీరణంబు వడచల్లఁదొడంగఁ గడంగి పైపయిన్. 46

క. చదువుల వినియుండుదు మీ, యదవద విరహప్రకార మని యాపనికి
న్నదతి కలలోన నెఱుఁగదు, కదిసెన్నఁడు వినదు తొల్లికథలం దైనన్. 47

వ. ఇది యేమిమాయయో కదా తాత కాశ్యపమునీంద్రుఁడునుం జేరువ లేఁడు, మనమీ పూఁబోఁడియున్న పోఁడిమియు నగ్గలతవేఁడిమియు నేయుపాయంబులం జక్కఁ జేయుద మెవ్వరికిం జెప్పుద మెక్కడం జొచ్చువార మేదైవంబుం బ్రార్థింత మని యనసూయ కన్నీరునించినం బ్రియంవద యిట్లనియె. 48

చ ఎఱుఁగుదుఁ గొంతకొంత యదియే నెఱిఁగుండియుఁ జెప్ప నేల యం
చెఱుఁగనిదాని బోలెఁ జరియింపుదు నిట్టిరహఃప్రయోజనం
బుఱక తమంతఁ జెప్పుట యయుక్తము నేఁ గనుఁగొన్న చిహ్నము
ల్వేఱక చెప్పెద న్గినుకలేక శకుంతల సమ్మతించినన్. 49

క. అన బొమముడియుం బెట్టుచుఁ, గను [4]గీఁటిన ననుమతంబు గైకొనినదియై
యనసూయ చెప్పుమనుచును, దను నడుగఁగ నా ప్రియంవద గభీరోక్తిన్. 50

శా. నీవు న్నేనును జూడఁగా వనములో నిన్న న్మదాలివ్యథన్
దావ త్రింపఁగ వచ్చి రా జెఱుఁగవా తద్వేళఁ బాలిండ్లపైఁ
బ్రోవుల్వోసినభంగి ముత్పులకము ల్పుంఖానుపుంఖంబుగా
నూవిళ్లూరుచుఁ జూచె భూవిభుని దా నొయ్యారపుం జూపులన్. 51

చ. మనతరళాక్షి సిగ్గుతెరమాటున నుండక దాఁటి దూఁటిపా
టినఁ గదియంగఁ బట్టి యిసిఱింతలచూపులఁ దన్నుఁ జూడఁగా
మనుజవిభుండు ప్రేమగరిమంబునఁ జూచె లతాంగి నయ్యెడన్
జనుమొన నాటె నా నృపతిచంద్రుని చూపులుఁ గంతుతూపులున్. 52

1 విధంబుల. 2 వేఁడి. 3 లుబ్బి. 4 గీఁటున.

క. అప్పటఁ గోలెను లలనకు, నిప్పంటినయట్లు మేన నిగిడెడుఁ దాపం
బిప్పగిది నేను గన్నది, తప్పదు నిక్కంబటంచు దాఁపక చెప్పెన్. 53

క. ఆమాటలు విని నృపతికిఁ, గాముని శరనిహతి సైన గంటులు పూడెం
గామాగ్నియుఁ జల్లాఱెను, గామిని తనమీఁది ప్రేమకలిమియుఁ దెలిసెన్. 54

వ. ఇత్తెఱంగునం బ్రియంవద మృదూక్తులం దత్ప్రకారంబు విరహవికారంబకానిశ్చ
యించి తన్ముఖంబునం దెలియక ప్రయోజనం బోజపడ నేర దని యనసూయాశ
కుంతలం దగ్గఱి కుంతలంబులు దువ్వుచు నుదుటుచుం దొరంగు కన్నీరు కపోలం
బులరాలినం దుడుచుచు మృదుమధురమందమందస్వరంబున 55

గీ. తలఁపు వంచింపుదురు తల్లిదండ్రులకును, జెలులయెడ దాఁచి నిలుపరు చిత్తవిధము
ఇంతి నీకింక నీకింక యెందుమాను, జెప్పు నాతోడ నాతోడఁ దప్పు గాదు. 56

క. నీవు బహిఃప్రాణములము, మాకె యెఱింగింప వింక మఱి యెవ్వరికిం
గోకనదహస్త చెప్పవు, దాకొని మదిలోననున్న తగులు న్నెగులున్. 57

ఉ. లాఁతితనంబు చేసి యబలా యెఱిఁగింపక నిల్వనోపుదే
లేఁతలు గాక గుండె లగలించెడు కోయిలదుండగీల పె
న్మూఁతలు గండుఁ దుమ్మెదల గుంపుల మ్రోఁతలు లోన నీఁతలుం
బోఁతలు సైనయట్టి తలపోఁతలుఁ గంతునివేఁకచేఁతలన్. 58

క. రోగంబువే రెఱుంగక, యేగతి నౌషధము శాంతి కీనోపదు నా
లాగున నీహృదయమునను, రాగము కీ లెఱుఁగ కేవెరవు సేయనగున్. 59

వ. ఏనును బ్రియంవదయు నీకుంబర్యాయదేహంబులము ప్రతిచ్ఛాయలము మాకంటె
నింక నెవ్వరు వశ్యులు వయస్యలుం గలరు నాయాస్యంబు చంద్రాస్య చక్కంజూ
డు నీయాశాస్యంబు నెఱిఁగింపకున్న మమ్మొల్లకుండుట ప్రియంవదప్రాణంబులకుఁ
దప్పినదానవు నీవు ప్రేమవాటించి పెంచినమాలతీలత స్వహస్తంబునం ద్రుంచిన
దాన వని యానలు వెట్టిన నిట్టూర్పు నిగిడ్చి మగిడ్చినలోచనంబు లించుకవిచ్చి నె
చ్చెలివదనంబుఁ జూచి తదీయాంకపీఠంబున వదనపంకజంబు మోపికొని గద్గదకం
ఠనాళయై యుత్కంఠ నీకుం బ్రియంవద చెప్పినది తప్పదని. 60

శా. గంగాగర్భమునందు నేఁటితుదదాఁక న్నాటరాకుండ నుం
డంగాఁ గల్గెను మీమొగంబు లిఁకఁ జూడన్నాకు మోమేది యే
భంగి న్నిల్తు మునీంద్రకన్యకలతోఁ బాటించి మాతండ్రిఁ ద
న్వంగీ యేగతిఁ జేరఁబోదు ననియొయ్య న్వెక్కివెక్కిడ్చినన్. 61

క. కన్నీరుఁ దుడిచి గొజ్జఁగి, క్రొన్నీరున మోము గడిగి కూరిమివెలుఁగ
న్నన్నీరజముఖిఁ గౌఁగిటఁ, జెన్నారఁగఁ జేర్చి యొలమి చెన్నుదలిర్పన్. 62

క. కోమలి మేనకకును వి, శ్వామిత్రమునీంద్రునకును జనియించిన బా
లామణివి నీవు నీకే, లా మునికన్యకలతోఁ గలంకము గలుగున్. 63

ఉ. నీకు విచార మేల మహనీయచరిత్రవు నీమనంబు గం
గాకమనీయపావనము కల్మష మందఁగ నేర దెందు మం
దాకిని నిర్ఝరాకృతి నుదారగతిం జనుదెంచునెల్ల ర
త్నాకరుఁ బొందఁ గాక యహహా చననేర్చునె చౌటకుంటకున్. 64

గీ. చంద్రవంశోద్భవుండు దుష్యంతవిభుఁడు, నీకుఁ బతియౌటకుం దగు నీరజాక్షి
తగుదు వతనికిఁ గౌశికాత్మజవు నీవు, నెట్టి యనుకూలదాంపత్యమిరువురకును. 65

వ. ఆరూఢయౌవని వైన నీకుం దగినవల్లభుండు గలుగ సుమావల్లభుని సేవింపం దాత కణ్వమునీంద్రుండు సోమతీర్థంబునకుం బోయి వ్రతంబుపూని వర్తించుచున్నవాఁ డేతత్కార్యంబు సిద్ధించిన నయ్యార్యచరితుం డుల్లసిలుం గాని పుల్లసిలుండు చింత యుడిగి సంతసంబు నొందుమని పల్కి యనసూయ ప్రియంవదవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 66

గీ. తెస్సచోటనె నిలిచె నీలేమప్రేమ, తాత విని నను మిగుల సంప్రీతినొందు
ధరణిపతిచిత్త మేమిచందంబొ యనిన, నింపుమీఱఁ బ్రియంవద యిట్టులనియె.

క. ఆవిధము నించుకించుక, భావంబునఁ దోఁచె నానృపాలుఁడు నిన్నన్
దావనమునకును వచ్చిన, తేపదొలంగినది పల్లటిలినది చెలువున్. 67

ఉ. తేఁకువ దప్పి తప్పి వడదేఱుకన్నులు మున్నునంటి యా
తూఁకువ లేక మేను గడుఁ దూలియ యున్నది మోముచందమున్
వేఁకువచంద మామగతి విన్ననయైనది మన్మథాస్త్రము
ల్దాఁకినభంగి దోఁచువసుధాపతిఁ గాంచితి యాగశాలలోన్. 69

వ. మృగయావిహారవ్యాయామంబునం గలయలపు సొలపుం గాదు ప్రసవబాణ[1]తపనవ్యథాజాతసంతాపశ్రాంతియ సిద్ధంబు. ఆమూర్ధాభిషిక్తునకు శుద్ధాంతకాంతా జనచింతాభరంబొ శకుంతలాచింతాభరంబొ నేఁట జేపట నెల్లి యొల్లుంట మెల్ల మెల్లనఁ దెలిసికొనియెద నీలోన నిప్పల్లవాధరి ప్రసవభల్లంబుల నుల్లంబు జల్లని యొల్లంబోయి యపాయంబు నొందకుండ నుపాయంబు విచారించుకొనవలయు ననిన నవ్వచనంబులు భూవల్లభుండు విని. 70

1 పతన.

శా. బాలారత్నము కూర్మి నావలన సంపాదించుట ల్వింటిఁ ద
న్మూలంబైన మనోజతాపమును గన్నుల్లారఁ గంటి నీ
వేళన్నేఁ బొడసూపకున్న మఱి దేవిఘ్నంబు గావించునో
యాలస్యాదమృతం విష మ్మనెడు వాక్యంబు ల్నీతిం జెప్పుడున్. 71

క. ఒప్పనిపని కాలస్యము, చెప్పదు రింతియు శుభస్య శీఘ్రం బనఁగా
నిప్పలుకు విచారించిన, నిప్పుడ పొడ చూపవలయు నిభగామినికిన్. 72

వ. ఒక్క యుపాయాంతరంబునం గానుపించెదం గాక యని యొక్కయెలమావికి ఛ
ద్మంబున బిసతంతువాగురం బాగుగా నమర్చి యురివేఁటకాని లాగున శకుంతంబుల
నిరీక్షించుచున్నవాఁడ పోలె శకుంతల యున్న వృక్షవాటి కల్లనల్లన చొచ్చివచ్చుట
యు ననసూయాప్రియంవదలు కనుంగొని రాజు విచ్చేసె నని సంభ్రమంబున నా
సనంబుల డిగ్గినం జూచి సమ్మదభయవినయకలితలజ్జాసముపేయం బగురయంబున.

చ. కిసలయశయ్య డిగ్గి యొకక్రేవ శకుంతల నిల్చియుండఁ ద
త్కుసుమనవాంక మంటుకొని క్రొత్తవిరుల్గనుపట్టె నెంతయు
న్మొసలిసిడంబువాని పువుముల్కులు నాటిన పోటుగంట్లనన్
రసగిరిపేరఁ బడ్డరుధిరంబుల యొడికతండమో యనన్. 74

ఉ. ఆరతి బోఁడి సజ్జచిగురాకులు పైపయినంటియుండఁగాఁ
గీరముఖారుణచ్ఛవిని గెల్చితనర్చినయంగజాతుశ్శ్రం
గారపుఁదోఁటలోనినవకల్పకవల్లియొ యంచు రాజునిం
పారఁగఁ జూచుచుండె మధురోల్లసముగ్ధములైన చూపులన్. 75

క. బాలికఁ జూచుచు ధరణీ, పాలుఁడు పలుకుడిగి ప్రమదభరితుం డయ్యో
న్బాలికయును నాధరణీ, పాలకునెడ లజ్జ మానబంధము నొందెన్. 76

వ. ఇవ్విధంబున శకుంతలాసౌందర్యసందర్శనసౌఖ్యపారవశ్యంబున రాజును లజ్జా
భయరజ్జుబంధంబున మానిగంధగజయానయుఁ జిత్రరూపంబుచెలువునఁ బ్రతిజ్ఞ
చేసికొనినకరణిఁ గనుఁబోఁకవెట్టిన చందంబునమాసినముత్తియంబులవలెనుండ నన
సూయ డాయవచ్చి భూనాయకున కిట్లనియె. 77

గీ. నిన్న నిచ్చట నీయింతి నిన్నుఁజూచి, చూచుటయె తప్పగాఁజూచి నూనబాణుఁ
డింతఁగాఁజూచె విచ్చేసితింతలోనఁ, గ్రంతగాఁ జూచుఁగాకింకఁ గాంతమరుఁడు.

ఉ. జాతకృపావిభూతి మదసామజయానను దేవయాన మీ
తాత వెడల్చి తెచ్చె భయదం బగుకూపములోన నుండఁగా
భూతలనాథ నీవును బ్రభూతదయ న్వెడలింతుఁ గాక నేఁ
డీతరళాయతాక్షిని రతీశుఁడు ద్రోచినతాపకూపమున్. 79

చ. అనిలము రోగముం గఱవు నగ్నియుఁ దోయము దైవికంబులై
చనుఁ బనవారుఁ జోరులును శాత్రవులుం బయివారుఁ జేయు పీ
డనములు మానుషంబు లగుటం బలిసంపని యీద్విపర్గము
న్ననమునఁ గాంచి నేర్పు మయి మాన్పుటయొప్పుఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్. 80

వ. క్షయార్థంబున మారుండు చోరుండు మామానిని మానధనంబు ముచ్చిలి తెచ్చి మీకిచ్చిన చోరుండు భవత్సమీపంబునన యున్నవాఁడు స్త్రీధనంబులు రాజుల కగ్రాహ్యంబు లింతిసొమ్ము మగుడ నిప్పించి యశస్కరుండవై మదనతస్కరుని శిక్షించి విచ్చేయు మనిన మందస్మితవదనారవిందుం డై యయ్యైందువంశసంభవుండు విస్రంభగంభీరంబుగా నిట్లనియె. 81

గీ. మొదల మాధైర్యధనములు ముచ్చిలించి, యించువిలుకాఁడుదొంగ మీయింతికిచ్చె
నేముకోవెలపులుఁగుచేనెఱుఁగుటయును, గుదువమాకిచ్చె మీయింతిహృదయధనము.

క. మాసొమ్ము మాకు నొసఁగిన, మీసొమ్ము న్మీకు మగుడ మీమాసొమ్ము
ల్వాసివడకుండ నూరకఁ, గోసనయేమిటికి మార్చుకొనియెద మొండెన్. 83

గీ. ఇందులో నిష్టమెద్ది మీయిందుముఖికి, నడుగుఁ డెడమాటలకుఁ బ్రొద్దు నిడివిలేదు
సాయమవసానమైనను సవనరక్ష, కొదగవలెఁ గాని యింకెట నుండరాదు. 84

మ. నయశాస్త్రంబులు మీరెఱుంగనివి యెన్నంగల్గ వింతుల్మనః
ప్రియువీక్షింపఁగదా స్వయంవరము కల్పింపంబడె న్మీకుమా
కు యశోహానులులేవు కౌతుకము మీకున్గన్కనింగల్గెనే
నియుఁగావింపుఁడు మాకుఁ గోర్కులు మదిన్నిండార గాంధర్వమున్. 85

వ. వివాహంబులు బ్రాహ్మ్యంబును దైవికంబును గారుడంబును బ్రాజాపత్యంబును రాక్షసంబును నాసురంబును గాంధర్వంబును బైశాచికంబును ననునెనిమిదితెఱంగులం బ్రవర్తిల్లునందు క్షత్త్రియులకు గాంధర్వంబును రాక్షసంబును ముఖ్యంబులనిన నృపముఖ్యుని వాక్యంబులు శకుంతలవయస్యలువిని వినయంబున నిట్లనిరి. 86

చ. జనవర నీవుచెప్పినది సత్యము నీమది దుష్పథంబునం
జనమియు నేమెఱుంగుదుము సర్వవిధిజ్ఞుఁడు కాశ్యపర్షియు
న్మనమునవొందుహర్షము నమర్షమునొందఁడు మాకునీప్రయో
జనముశుభంబె యైననొక సంశయమున్నది మానసంబులన్. 87

వ. అదియెట్టిదనిన. 88

క. వేఁటమయివచ్చి నృపమా, బోఁటికిఁజిట్టంట్లనంటి పోయినపిదపం
దాఁటువడుం గులమునకును, మాటయుఁ గణ్వునకువచ్చు మానులచేతన్. 89

ఉ. మాతరలాక్షిపైఁ గలుగుమన్కున నిక్కున మయ్యెనేని యో
భూతలనాథ యీతలిరుఁబోఁడికి నీవునుఁ బుట్టుపుత్త్రుఁ బ్ర
స్ఫీతిగ యౌవరాజ్యపదపీఠమునన్నిలుపంగ సత్కృపా
న్వీతుఁడవై మనోజ్ఞమహనీయముగా శపథంబు నీఁదగున్. 90

క. అనవుడు నవ్వనితలతో, జనపతి యీపనికి నేలసందేహము నా
ఘనలక్ష్మికిఁ గాశ్యపముని, మనుమని కంటెను మఱొకఁడు మాన్యుఁడుగలఁడే. 91

సీ. నిజముగా నీబోఁటినెలఁతపైఁ గూరిమిగలుగునా యంతరంగంబుసాక్షి
కలహంస కీరకోకిలములుఁగొలువ నోలగమున్న యీవనలక్ష్మిసాక్షి
కుధరకన్యానాథ కోటీరరత్నంబు చంద్రుండు మాకులస్వామిసాక్షి
యలికలోచనమూర్తియైన కాశ్యపమహామౌనీంద్రుపాదపద్మములుసాక్షి
తే. సారసత్యచరిత్రలు మీరుసాక్షి, యీలతాంగికిసుతుఁ డుదయించుపుణ్య
మేనుజేసిననతని నాయేలుసకల, సింధునేమికి యువరాజుఁజేయువాఁడ. 92

వ. అని యివ్విధంబున నవ్విశ్వంభరాభర్త విశ్వాసంబుచేసిన విశ్వామిత్రపుత్త్రిం దెచ్చి గాంధర్వం బమంత్రకంబు గావున నారాజు హస్తంబునకు నారాజవదన కరసరోజంబిచ్చి శచియు శతమన్యుండు శరధికన్యయు శార్ఙ్గపాణియు శైలరాజకన్యయు శశాంకశేఖరుండునుంబోలె శశివదన శకుంతలయు శశికులావతంసంబు దుష్యంతుండును ననుకూలదాంపత్యసౌఖ్యంబు లవిచ్ఛిన్నప్రీతి ననుభవింపుదురుగాక యని యననూయాప్రియంవదలు దీవించి వాసనాప్రసవముకుళంబుల నిరువురిశిరంబులం జల్లి పల్లవతల్పంబునకుఁ గొనిపోవునెడ. 93

సీ. ప్రళయసంధ్యానటత్స్ఫాలితాత్తడమరు[1]కోచ్చండనిర్ఘోషంబు బెండుపఱచి
మందరాచలమహామథనవేళాగుంభదంభోనినాదంబు నపహసించి
గిరిగరుత్ఖండనక్రీడాసమారంభదంభోళిరుదితంబుఁ ద్రస్తరించి
పుష్కలావర్తకాంభోధరోదరగళన్నిర్ఘాతరావంబు నీచపెట్టి
తే. పరుసదిక్కుంజములఁ బ్రతిధ్వనులు చెలఁగ, నాశ్రమారణ్యముల నెల్ల నాక్రమించె
మునులు భీతిల్లఁ గాళికాముఖమహోగ్ర, భూరిసన్నాహసమరభేరీరవంబు. 94

స్రగ్ధర. ఆనిర్ఘోషంబుకంటెన్ [2]హారదురుగతి మున్నాడి యొక్కంత నాత్రి
ధ్వానంబుల్మానిరాజీవదనభవములై వచ్చె నస్మత్తపోర
క్షానిష్ఠాలోలహేలాసమరవిజయదుష్యంతభూపాల రక్షః
కీనాశుల్వచ్చి రుద్యత్క్రియఁ దపసుల రక్షింపు రక్షింపుమంచున్. 95

1 గూ. 2 హరి.

గీ. పిశితభోక్తల నిష్ఠురభేరిరవము, నధికభీతమునీంద్రుల యార్తరవము
గోపకారణ్యరవములు నుదిగొనంగ, నపరరావంబు భూవిభుఁ డాదరించి. 96

సీ. సౌధాగ్రరత్నపంజరముల రంజిల్లు రాజకీరమనోజ్ఞరవముకంటె
భోగినీనఖరాగ్రముల మోహనంబైన నలమానవీణారవంబుకంటెఁ
గలకంఠకంఠములు కలరవంబులఁ గొల్చు రమణీయసంగీతరవముకంటెఁ
జామరగ్రాహిణీజనముల కరరత్నవలయమంజీరరావంబుకంటె

తే. మందిరోద్యానకాసారమధుపచక్ర, వాకకలహంస మధురరవంబుకంటె
నుత్తమక్షత్రకులజులు చిత్తగించి, యాదరింతురు కరుణతో నార్తరవము. 97

వ. ఇత్తెఱంగునఁ గురంగాంకకులమహీభర్త మహర్షుల యార్తరవంబువిని ముహూర్త మాత్రంబునుం దడయక తదీయరక్షార్థంబు రక్షోవరులపై నడువసమకట్టి శకుంతల వదనం బవలోకించునప్పుడు. 98

ఉ. తాఁగదలంగ బాష్పములధారలునుం గదలంగ నింతిదా
నాఁగకయున్న దుఃఖమున మానని యొప్పులనప్పళింపఁగాఁ
దోఁగిన యశ్రువారిఁ గనుదో[1]యిభరంబయి యొప్పెనెట్టఁగాఁ
గ్రాఁగిన సిక్తతోయమగు కాయజుసాయకయుగ్మమో యనన్. 99

క. ఆవేళ శకుంతలతో, నీవేలలతాంగి యింత వెగులు పడంగా
నావేలము సమయింతును, నీవేలం జిటికవేసి నిలిచినమాత్రన్. 100

క. నాలావుకొలఁది వెలుఁగక, బాలా వెఱచెదవు కోణపనికాయముపై
కోలాహలముం జేయుదు, హాలాహలహరుఁడువచ్చి యడ్డంబైనన్. 101

క. అని తేర్చిఁ బ్రియంవదయును, ననసూయయు విభునిజేరి యట్టిట్టనరా
కనిరీక్షింపనతనిమే, లునకుం దమసఖికి వామలోచన మదరన్. 102

గీ. కాంచి మనములఁ గడుఁగౌతుకంబునొంది, యాశకుంతలతోడి నోయబలఁబోఁడి
జయమవశ్యంబు నీనిజస్వామికవును, నగుమొగంబున నను భూనాథుఁజూచి.

ఉ. హస్తినిశాటభంజనుఁడు హైమవతీరమణుండు దేవతా
మస్తకరత్నపుంజరుచిమంజులపాదసరోరుహుండు లో
కస్తవనీయధాముఁడు జగన్నుతుఁ డాత్రిపురాంతకుండు దా
స్వస్తి యొనర్చుఁగాత! విలసత్కరుణామతి దానవాజిలోన్. 104

వ. అని యాశీర్వదించి సమ్మతింప నమ్మహీవరుండు వనబహిరంగణంబునకు సారథియెదురు తెచ్చిన స్యందనంబెక్కి యొక్కరుండును నుక్కుమిగిలి త్రిపురాసురవీరుల పయింజను ఫాలలోచనుండునుంబోలె నాలంబునకు నడచు నెడ. 105

---

1 యరుణం.

సీ. జడలూడియహుళక్కై పడిఁ జిక్కఁజీరుఁగా నవనిపైఁబడి పొరలాడువారు
పదిరైదునంజలపరువెత్తి చనలేక దగదొట్టి పెదవులుదడుపువారుఁ
గంపతోఁకుల జీరుగంటుత్రై వీఁపులఁ జీరలంటగఁ బొదల్దూఱువారు
నెటకుఁబోవఁగలేక యుటజకోణములలో నొఱిగి యూరుపు పుచ్చ వెఱచువారు
తే. లేఁటిఁబోడఁగని వెసబొతళించువారు, సైనమునులను జూచి హస్తాబ్జమెత్తి
వెఱపుడుగుఁ డోడకుఁడు భ్రమవిడువుఁడనుచు, నంచితాలాపములభీతినపనయించి.

క యాగము గొదవడకుండఁగ, సాగింపుఁడు యుష్మదీయసవనానలకుం
డాగతవినీలధూమస, మాగమమున దనుజమశకమండలి మ్రగ్గున్. 107

క. అనితేర్చి యనిలరయమునఁ, దనయరదము నరుగనిచ్చి దౌదవ్వులన
ద్దనుజాలఁ గనుఁగొనిరిపుఖం, డనచండభుజుండు విలుగుణధ్వనిచేయన్. 108

మ. చెలిమిం[1]జేసెఁ దదాహవస్థలమునం జృంభించియాచంద్రమః
కులభూపాలకబాహుదండవిలసత్కోదండటంకారము
న్గలిశారావగభీరభైరవమహాకోపోగ్ర హుంకారము
ల్ప్రళయారంభనటత్కృతాంతపటహప్రత్యగ్రభాంకారముల్. 109

క. ఆరావము దమకుం గ, ర్ణారుంతుదమైన దానవాధిపుఁ డనిపెన్
భూరమణుమీఁద దిక్కరి, సారుల మాకందశరభసైన్యాధిపులన్. 110

ఉ. వారును నేగుదెంచి జనవల్లభుపై మిహిరాంశుతీవ్రకిం
శారుపరంపరల్వఱపఁ జంచలమొంద [2]కవజ్రదీప్తిమ
ద్దారుణబాణయుగ్మముల దారితకంతులఁజేసి వీరల
క్ష్మీరమణీయభూతబలికి న్బలుగొట్టెలఁజేసె నిద్దఱన్. 111

క. మాకందశరభులిద్దఱు, నీకరణిని సమరధరణి నీల్గుటవిని యా
రాకాసిఱేఁడు కుపితయ, మాకారత నగ్నికణము లఱులరాలన్. 112

శా. ఏమేమీ మఖరక్షకు న్మనుజు ధాత్రీశాధముం దెచ్చి సం
గ్రామక్రీడకు నొడ్డిరే మఱచిరో కా కాత్మలం గర్జదం
భోమత్కల్పనిశాటవీరసుభటస్ఫూర్జద్భుజాకార్ముక
జ్యాముక్తాతికఠోరసాయకమహాశంబాళిసంబాధమున్. 113

వ. మాకందశరభులిద్దఱు నష్టనేమితప్పె దర్పకారాతి యేతెంచినఁ జక్రధరుండు విక్ర
మించిన జెచ్చువడని వియచ్చరకోటి సేన లెచ్చటికిం బోయె నని నిర్భిద్రనిర్భి
రోధక్రోధంబున నసురనాథుండు సుభటయూథంబు నాయోధనంబునకుం బను

1 జేసి తదా. 2 కమందదీప్తిమందారిత

ప వారనుం జనియుద్ధృత భేరీభాంకృతులును జటులమదకరిఘటాఘీంకృతులును తురగహేషాహేంకృతులును గుండలితకఠినకోదండజ్యాలతాటంకృతులును బదాతినదనాదసాహంకారహుంకృతులును నజ్జజాండకటాహంబు చిప్పలసందువాపం గోపంబు పెక్కురూపంబులుగఁ గొన్న విధంబున నీరంబు బహుశరీరంబు లెత్తినచాడ్పున మాఱుకంగొని వేఁకనిడమి నాకంగొనక వీఁక నొక్కుఁకువం గరిపురాధీశ్వరుండు దాఁకి నల్లగిరులుంగొను నొడళ్లకాంతులు మొయిళ్లును, విస్ఫూర్జితాట్టహాసంబులు గర్జారవంబులుగ స్యందనప్రభాపుంజంబులు మెఱుంగులుగా నంపవానలు ముంపఁ జలింపక నిలింపపతి సత్వసారుండై యొకవీరుండు విల్లుం దెగఁగొని వాలంపవెల్లువ పెల్లుగాఁ బఱపినం బసని యాశనిరోచిరుద్భల్లంబు లగు మనుజవల్లభుభల్లంబులం గృతాంతపురపథికు లగురథికులును విశ్లథంబులగురథంబులును వికర్తనతనయకింకరహృత్తులగు వీరరాహుత్తులును విగతత్రాణంబు లగుక్షత్త్రబాణంబులును విస్తీర్ణజీర్ణాంగంబులగు మాతంగంబులును విన్యస్తదైన్యంబైన సైన్యంబును విస్రస్తంబును, విధ్వస్తంబును వీటతాటంబును వీరాకుల విదళంబునుం గావించి విలోకించిన. 114

చ. అఖిలజగద్విహారకులహారపరాయణుఁ డుల్లసచ్ఛిఖా
శిఖిసఖఖడ్గపాణి రవిజిహ్వుఁడు విస్ఫురితారిమండలీ
ముఖరులు వీరశేఖరులు ముప్పదికోటులు ముఖ్యనాయకు
ల్సఖులనుబోలె నుండ బలసంపదు పేతుఁ డభీతుఁ డాజులన్. 115

సీ. తురగరింఖాముఖోద్ధూతధూళీపాళి నభ్రగంగానది నడుసు రేఁగ
లసితశస్త్రిజ్యోతు లాశాధినాథుల యిండ్లముందళ్ల నీరెండగాయ
దంతిసంతానదుర్దాంతఘీంకృతులచేఁ జెవులు జుమ్మనుచును జిల్లువోవ
విపుల సైన్యవధోగ్రవిన్యాసరవమున నుర్విప ట్టదలి యుఱ్ఱూఁతలూఁగఁ

తే. గుండలీకృతచారుకోదండదీర్ఘ, నిష్ఠురజ్యారవంబుల నింగి వగుల
విక్రమాభిక్రమంబున నాక్రమించి, రభసమునవచ్చి దుష్యంతవిభునిఁ దాఁకె. 116

ఉ. తాఁకి పరేతరాజవరదత్తము లైన మహోగ్రబాణముల్
ప్రేఁకని వీఁకతోడఁ బృథివీపతిపై నిగిడింప నాతఁ డ
క్కాఁకకు నోర్వలేక యలుకం బిశితాశనభర్తవక్షముం
దాఁకఁగ నేసె శాత్రవవిదారణదారుణవారుణాస్త్రమున్. 117

క. వారుణబాణమునకుఁ బ్రతి, కార మెఱుంగక సురారి గతజీవుండై
ధారుణిఁ బడెఁ బవిధారా, దారితమైపడిన గోత్రధరుచందమునన్. 118

వ. రవిజిహ్వుఁడు వారుణబాణపాతంబునం బ్రేతపతిపురంబునకుం బోయినం గనలి కాళికాముఖుండు క్రోధపాటలముఖుం డగుటయుఁ బాటలవర్ణ మానాశి మర్త్యా శిత్రయం బగ్నిత్రయంబు ననుకరించి లోకత్రయదాహకుడై ప్రచండవేగంబున నేనుంగుపురాధిపు నేననేన సంహరింతునని పంతంబులాడుచు నారాజసింహంబు పయిఁ గదిసిన 119

శా. సంగ్రామంబున కుత్సహించుటయు నాత్మాధిర్థ కల్పాంతవే
ళంగ్రీడించులులాయవాహనునిలీలం గ్రుద్ధుఁడై యుద్ధసీ
మంగ్రోధాగ్నికిఁ జేసె నాహుతులుగా మానాసిమర్త్యాసిపే
శ్లంగ్రూరాకృతిఁగ్రాలు దానవుల ఖేలద్బాణయుగ్మంబునన్. 120

గీ. పార్శ్వ ద్విద్దలు నభ్యాబిమిపాలు నిశిత, బాణయుగమున నిర్గతప్రాణులైనఁ
దూర్ణముగ వచ్చి పాటలవర్ణుఁ డేసె, నవనిపతిమీఁద నైంద్రజాలాశుగంబు. 121

క. ఆయింద్రజాలబాణము, మాయావిధమేమిచెప్ప మహనీయంబై
యాయోధనసీమమహీ, నాయకుకన్నులకు మునివనంబై తోఁచెన్. 122

మ. కకుబంతంబులుముట్టి మ్రోయుచుఁ బరీక్షావేదఘోషంబుఁ దా
నొకచో నధ్వరతంత్రమంత్రనినదం బొండొక్కచో స్వార్థక
ర్త కలాపారవ మొక్కచో లలితమీమాంసానినాదంబు వే
ఱొకచో యుద్ధవిజృంభణం బుడిగి యయ్యుర్వీశ్వరుం డుండఁగన్. 123

క. ఆరాత్రుసమాయాస్థితి, సారథియొతిఁగింపఁ దెలిసి సారాస్త్రమున
న్వారించియొక్కతూపునఁ, బారుండిల గూలనేసెఁ బాటలవర్ణున్. 124

శా. క్రవ్యాదుం బరిమార్చి యెంతయును నుగ్రంపశ్యుఁడై నిల్చి వా
యవ్యాస్త్రం బరివోసి యేయుటయు వాత్యావేగవిస్ఫార్తినా
ర్తివ్యాహారము లుప్పతిల్ల నుడుపీథింగొండ్లియాడించెదై
త్యవ్యాధుల్తెరబొమ్మలట్ల నిగుడం దా[1]నాటకాఁడుంబలెన్. 125

స్రగ్ధర. ఆజన్యంబందు నిర్మై నఖిలదనుజవీరాతి వీరోగ్రసార
ల్రాజన్యాస్త్రాళిచేత వ్రణమునఁ బడిన వ్రాత్రుసాధీశుఁ డేగన్
రాజన్నాసీరవాజివ్రజఖురజరజోరాజి ఘోరాజిభూమి
న్రాజీవాప్తుం గ్రహింప న్రభసమునఁ బయోరాసులన్నంగ్రహింపన్. 126

వ. ఇట్లు సంరంభవిజృంభమాణుండై కాళికాముఖుండు బర్హిర్ముఖవిరోధిదిశాధికముఖంబులం జలింపఁ బంచదశాక్షౌహిణీయుక్తుండై మూర్ధాభిషిక్తునిపయిం గవిసిన నసి ముసలభిండివాలముద్గరతోమరప్రాస శరాసనప్రముఖ నానావిధప్రహరణంబులం

1 వేఁట.

గుప్పించినం దప్పించుకొనుచు నుప్పరవీధికిం దత్తటిల్లతలం గల్పించుపోలికఁ గనకపుం
ఖశిలీముఖంబులు వఱపి యాకసంబునం [1]గనకసంఘంబువోలె నల్లగరులశరంబులు
దట్టంబుగ నేసి యావిహాయసంబునకురాయంచకదుపులెగయుచందంబునం దెల్లపింజె
లక్షంబులేసియు మహానక్రంబు సముద్రక్రోడంబునుంబోలె విక్రమాభిక్రమంబున
నుక్కుమిగిలి యాశక్రారిసేనానక్రాకరంబుఁ జొచ్చి శోధించి కలంచి కలఁగుండు సే
సి మట్టిమల్లాడి వెరఁజి వెంపరలువెట్టి వచ్చిపోయిన తెరువెఱుంగరాక యెక్కడఁ
జూచిన రథమయంబై యేవంకఁ జూచిన దుష్యంతమయంబయ్యును నేనిశాచరుం
జూచిన శరమయంబయ్యు నుండె నట్టి బెట్టిదంపు మోహరంబున. 127

చ. తొడుగుట కానరాక వెసఁదొడన యేయుట కానరాక పై
వెడలుట కానరాక యుడువీథికిఁ బోవుట కానరాక య
య్యుడువిభువంశసంభవుని యుగ్రశరంబుల దైత్యమస్తము
ల్వడుటయు రక్తవాహినులు వాఱుటయుం గనవచ్చె నాజిలోన్. 128

గీ. హస్తిపురరాజశరవాతహతిని ద్రెళ్ళి, రాసులై యుండె సంగ్రామరంగమునను
వరిదిప్రోవులు వేసిన నల్లపేటి, తాటికాయలగతి దైత్యతతుల తలలు. 129

ఉ. అట్టులు ద్రెంచి దానవుల నాహవభూమి విభుండుగూల్చినం
గొఱ్ఱెలఁదెచ్చి జాతరకుఁ గోసినపోలికనుండె మేదముం
జుఱ్ఱుచు మాంసము ల్చవులుచూచుచు భూతములుండె నాజిలో
గఱ్ఱునఁ దేన్చుచుం జయముగాథలు వాడుచు సోలియాడుచున్. 130

వ. ఇవ్విధంబున నుండె నంతట. 131

క. బలమెల్లఁ దెగిన నిజదో, ర్బలముం జలముం బ్రతాపపావకుఁడును ను
జ్జ్వలశస్త్రాస్త్రంబుల నిజ, బలముగ నెదిరించె దనుజపతి నరపతితోన్. 132

శా. నిన్ను న్నించితి సైన్యముల్లొరుగుపోనీ దీననాకేమియు
న్విన్నంబాటు ఘటింపనేరదు సురానీకంబులం బోరుల
న్వెన్నుల్దన్నిన నన్ను మార్కొనెదుచో వీర్యం బవార్యంబుగా
సన్నద్ధుండవుగమ్ము చూపు నిజశస్త్రిప్రౌఢియు న్బ్రౌఢియున్. 133

మ అనినం గొండొక నవ్వి యేల యిటు వీరాలాపముల్ మద్భుజా
ఘనకోదండము కాలదండము భవత్కాయంబు నవ్యంబు భూ
తనికాయంబున కిత్తుఁ బో విడువఁ బాతాళంబు భేదించి చొ
చ్చినఁ జక్రాంకుఁడు తోడువచ్చిన మహాశేషుండు దాపచ్చినన్. 134

---

1 కాకసంఘంబు.

క. అని వీరోక్తులతోడన, యనిసేయఁగడంగె మానవాధిపుఁ డచ్చో
మనుజాధిపదనుజాధిపు, లనువొందిరి రామరావణాకారములన్. 135

శా. ఉల్లంబుల్ రణకౌతుకంబున సముద్యోగించి సామ్యంబులై
యుల్లాసంబులు వీరరేఖలును నుద్యోగింప నొక్కింతలై
భల్లాసారము పెల్లుగా వసుమతీపాలుండు దైత్యుండు నుం
భల్లీలాగతిఁ బేర్చి మార్కొనిరి ప్రాబల్యంబు తుల్యంబుగన్. 136

గీ. దనుజశరములు భూభర్తదునుము నృపుని, శరము లమరారిదునుము నయ్యిరువురకును
జయమునజయంబు నవ్యవస్థంబులయ్యెఁ, దూఁచివేసినగతినుండె దోర్బలములు.

క. ఈకరణిఘనూరణము, స్తోకగతిం జేయుచుండి దోర్బల మెప్పన్
భూకాంతుఁడు నొసలేసెను, భీకరబాణమున నసురపెడతలవెడలన్. 138

మ. సురవిద్వేషి తదస్త్రపాతమున సంక్షోభించి యొక్కమ్మున
న్నరలోకేశు నురోవిభాగము వడి న్నాటించి యాఱమ్ములం
గరముల్వాయకసత్తకమ్మున [1]బరుల్గట్టంగ బెట్టేయనా
ధరణీనాథుఁడు లెక్కసేయక తదుత్సాహంబు దాహంబుగన్. 139

క. అక్షుద్రశితశరంబులఁ, బ్రక్షుభితుంజగుచునేసి ప్రధనక్రీడ
నీక్షింపు మనుచు రాక్షసు, వక్షము జయలక్ష్మికిని గవాక్షము చేసెన్. 140

గీ. ధారుణీపాలుఁ డేచిన దహనతీవ్ర, సమశిలీముఖముల వేఁడిఁ జాలనొచ్చి
దర్పమెడలక విలుగుణధ్వని యొనర్చి, భీకరధ్వని దిక్కులు పెకలనార్చె. 141

సీ. పలలాశివిభుఁడేసె పైశాచబాణంబు భైరవాస్త్రంబు భూపాలుఁడేసె
వ్యాళశస్త్రంబుఁ గాళికాముఖుఁడేసె గరుడభల్లంబేసె నరవరుండు
పావకాంబకము విభావరీచరుఁడేసె శశికులీనుండేసె జలశరంబు
తిమిరప్రదరమేసె దితినందనుఁడు భానుసాయక మిభపురస్వామియేసె

తే. నామహారాజుచేత దివ్యాస్త్రనిచయ, మచటఁ దోడ్తోన ప్రతిహతమగుటఁ జూచి
తనకు నంతకుచే వరదత్తమైన, తీవ్రశక్తిం బ్రయోగించి తివురుటయును. 142

మ. శరదర్కద్యుతికర్కశాంశువగు నాశక్తిన్నివారింపఁగా
శరము ల్గానక యేసె దానవునిపై సంధించి బ్రహ్మాస్త్రము
న్నరవైరాకరసైన్యనాథ సుషమాశుద్ధాంతకాంతాసుదు
ష్కరవైధవ్యమహావ్రతప్రకటదీక్షాసత్క్రియాశాస్త్రమున్. 143

1 గరుల్గ.

గీ. ఆహవక్షోణియందు బ్రహ్మాస్త్రవహ్ని, విస్మయంబుగ సురవైరి భస్మమయ్యెఁ
త్రిపురఘస్మరు నిటలాక్ష తీవ్రవహ్ని, భస్మమైనట్టి సంకల్పభవుఁడు వోలె. 144

క. దనుజుఁ బరిమార్చి ముందటి, కిని దానవబాధఁ దీర్చి కృతకృత్యుండై
మునిజనములు హర్షింపఁగ, జననాయకమౌళి విజయశంఖం బొత్తెన్. 145

క. ఆవేళ వచ్చి మౌనులు, పావనమంత్రోదకములు పైఁ బ్రోక్షింప
న్భూవరు మేనికి శిశిరసు, ధావర్షంబై రణవ్యథన్ హరియించెన్. 146

వ. ఇట్లు సంజీవనమహితమంత్రజలంబులచేత బ్రభూతంబైన యాతుధాన శాతశరజాతవ్యథనపనయింపంజేసి మునీంద్రులతనితో మాభాగధేయంబుననిచ్చటికివిచ్చేసినకతంబున, యాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జాగె నీకాళికాముఖుండు పాకశాసన పావక పరేతరాజ పలాశిపాశిపవన పౌలస్త్యపన్నగాభరణులకు నజేయుండు, వీఁడు భవదీయబాహుదండకోదండకాండ ప్రచండశిఖిశిఖాముఖంబున [1]భక్షితుండయ్యెఁ గావున నేతత్క్షణంబుననుండి రక్షోభయం బెన్నటికిని [2]సునయంబయ్యె మాజపతపోనిష్ఠానుష్ఠానంబుల షష్ఠాంశంబుఁగొనం గర్తవు కీర్తనీయచరిత్ర జగద్ధితకీర్తివై మీ వంశకర్తలగు చంద్రసౌమ్యపురూరవశ్చక్రవర్తులంబోలి యేకచక్రంబుగాఁ జక్రాచలమధ్య మహీచక్రం బవక్రం బగు విక్రమంబున నప్రతిపదంబగు ప్రతాపంబున ననశ్వరంబగు నైశ్వర్యంబునం బరిపాలింపుమని యాశీర్వదించి యనుప వనుపమానభయభక్తితాత్పర్యంబుల మునివర్యులకు నృపవర్యుండు నమస్కరించివీడ్కొని విడిదలకునరిగి మజ్జనాదికృత్యంబులు వెడవెడఁ దీర్చి శకుంతలావలోకనంబునకు లోకలోచనుం గనుంగొను నప్పుడు. 147

క. బింబఫలకాంతిరవిబిం, బంబరుణద్యుతి వహించెఁ బాశధరాశా
స్తంబేరమకంఠచ్యుత, జాంబూనదఘంటవోలెఁ జరమాద్రిపయిన్. 148

మ. మునిదత్తార్ఘ్యపయఃప్రహారకులిశంబుల్దాఁకి మందేహదే
హనితాంతస్రుతరక్తధారచెలువంబై పశ్చిమాశాతటిం
గనుపట్టె న్నెఱసంజచాయలరుచుల్గాంక్షించి యచ్చోటికిన్
జను కాకోలకులంబు నా దెసల నోజం జీఁకటుల్గ్రమ్మఁగన్. 149

ఉ. జారులు చోరులు న్నిగుల సంతసమందఁగఁ జక్రవాకము
ల్దారలఁ దారు నశ్రుజలధారలు గ్రమ్మఁగ నుమ్మలింప నిం
డారె నజాండభాండమున నంతకశాసనకంధరాంతర
స్ఫారవిశాలకాలరుచిబంధురబంధు మదాంధకారముల్. 150

1 భస్మితుండ. 2 విచ్చేసెనయ్యె.

క. పాటిగ మిఱుఁ బల్లంచే, ర్పాటేమియు లేక కానఁబడె నీలశిలా
పేటియు నడినిండఁగనిడు, కాటుకయుం బోలెనై జగంబునుఁ దమముల్. 151
ఉ. నాలుగుదిక్కు-లందును ఘనంబుగఁ బర్విన-చీఁకటుల్ జగ
ద్గోళము నిండి దృష్టికి నగోచరమై వెసఁ బర్వమండఁగా
నీలపటంబుమీఁది విపణిం బచరించిన ముత్తియంబులం
బోలివెలింగె నంతట నభోవలయంబునఁ దారకావళుల్. 152
వ. తదనంతరంబ. 153
మ. కుముదోజ్జీవనమంత్ర మంగజభుజాకోదండగర్వంబు సం
తమసా[1]నేపకకూటపాకలము జ్యోత్స్నావర్షివర్షాపయో
దము పాంథవ్రజచిత్తశల్యము నిశాధమ్మిల్ల బంధూకగు
చ్ఛము ప్రాచీనగశృంగవీథిఁ బొడిచెం జంద్రుండు సాంద్రద్యుతిన్. 154
సీ. పాంథలోచనవారిఁ బదనీ నమర్చిన సంతప్తపరశువు కంతునకును
బ్రాచీదిశాపతి పావడఁ బెనచిన మవ్వంపుఁ జిగురల్లి మన్మథునకు
నాత్మప్రతాపాగ్ని నవతారమొందంగ సంగారఖండ మనంగునకును
గౌముదీ జలధి వేడ్కకు నీఁడఁదెచ్చిన పవడంపుఁగుంభంబు భావజునకు
తే. ననెడు విచికిత్స జనులకు నావహిల్లఁ, జక్రవాకము లెడఁబాయ జారసతులు
డాయ నబ్జవిలాసంబు దాఁపరీఁడు, ప్రాచి నొరించెఁ గుసుమపూబంతి చెలువు.
గీ. అంతఁ జూజూడగా రాగకాంతి విడిచి, యల్లనల్లన యుడురాజు తెల్లనయ్యె
రాగి బలుగట్టి సురసప్రయోగమునను, ధాతువాదిచే రజతమై తనరినట్లు. 156
గీ. గరళమునకింత [2]మిన్న నక్షత్రనాథుఁ, డరయ నొకపాటిగాఁడు దోషాకరుండు
ఒడలుగందినయది యందయోషగాక, [3]కవిమునోయని బద్మిని కన్ను మొగిచె. 157
క. కాశహరహాసకుముదా, కాశనదీద్విరదరదనకరకాహీమనీ
కాశయయి యాసలం దవ, కాశము లేకుండ నిండి కౌముది కాసెన్. 158
మ. కలయం జంద్రికసోఁకఁ గర్ణికలు బొంకంబెక్కి యంతంతకుం
గలికాగ్రంబులఁ బట్టువాసి నెరయంగావిచ్చి తోరంపుటు
గ్గులు వీడం బెడవీఁకవీడి వలితేఁటులు ల్వాళము ల్దాయలో
దళము ల్బింకము చూపఁగాఁ గలువ లందంబొందెఁ గ్రొత్తావులన్. 159
చ. ఎఱకలు దిద్ది కంధరముపెత్తి మొగిం జరలాటముస్నుగాఁ
బఱచుచు లేఁతవెన్నెలలు పారణసేయుచు మించి చంచుల

1 నేకప. 2 పిన్న. 3 కలియు.

న్నలికినఁ దోనపుట్టి కిరణంపుఁగొనల్గొని మోము మోముతో
నిఱియుచుఁ జేర్చి ప్రేయసులకిచ్చుచు నాడె దివిం జకోరముల్. 160

క. ఆసమయంబున వెన్నెల, బాసటమునఁ దోఁచి తోఁచి పార్థివమణిపై
జేసె మనోభవుఁ డెంతయుఁ, గాసిలి యొలదేఁటిఱెక్కఁగరుల శరంబుల్. 161

గీ. మునుల మంత్రబలంబున దనుజతీవ్ర, మార్గణవ్రణములబాధ మానెఁగాని
మానకెంతేనియును మేను మండఁ దొడఁగె, నరపతికిఁ జిత్తభవమార్గణవ్రణములు.

మ. కుపితానంగశరాగ్నిదాఘమున నాక్షోణీవిభుం డెంతయుం
దపియింపన్వెస నుగ్రభానురుచు లుద్గారించుచుం జంద్రికా
తపము న్మించినఁ గ్రిందుమీఁ[1]దియుకుడై తాపంబు రెట్టింప నే
యుపచారంబున మానునొక్కో యిదియం చూహించి చిత్తంబునన్. 163

సీ. మోహనాస్పదమైన బాహుశాఖలచేతఁ గమనీయకరపల్లవములచేత
గోమలనఖశిఖాకోరకంబులచేత విమలహారప్రసూనములచేత
సమపీనవర్తులస్తనగుచ్ఛములచేత రమణీయదేహసౌరభముచేత
సంచారజస్వేదజల[2]మందరముచేతఁ జికురోరుమధుకరశ్రేణిచేతఁ
గలితమైన శకుంతలాకల్పలతిక, నీడ నొందుగకయున్న నేజాడనాఱుఁ
గుటిలసంకల్పసంభవక్రూరపుష్ప, చాపశరజాలసంజాతతాపభరము. 164

ఉ. ఎత్తినమన్మథాగ్ని నెద [3]యేఁచెడు తాపభరంబుఁ దీర్పఁగాఁ
గ్రొత్తవిరుల్మృణాళములు గొజ్జఁగినీరుఁ బటీరమోపు నే
హత్తి శకుంతలాధరపుటామృతపూరము లూర్పువుచ్చకేఁ
గుత్తుకబంటిగాఁ గడఁగి కూర్కొని కూర్కొని త్రావకుండినన్. 165

నలినాక్షి ననుఁ జూచి యలకలు దీర్చెనేఁ దిరివిప్ప నడపనే తేఁటినారిఁ
జంద్రాస్య నన్ను భ్రూసంజ్ఞ మన్నించెనే శిశువుల కొసఁగనే చెఱకువిల్లుఁ
గంబుకంధరి నన్నుఁ గడకంటఁ జూచెనేఁ జదనేయనే పుష్పసాయకంబుఁ
గిసలయాధరి నన్నుఁ గెంగేలనంటెనేఁ జిదుమదే కొనఁగోరఁ జిగురుఁగత్తి
మేలయేఁపు మనున్నాఁడు హృదయభవుడు, నెలఁతయును నేనుసమదృష్టినిలిచినపుడు
చేలుపోవును దాన యీకీలెఱుఁగఁడు, తెల్లవాఱంగ వలెఁ గదా దేవకృపను.

ని యనేకప్రకారంబులఁ జింతాసంతప్తుండై శకుంతలామనోహరాకారంబు మనం
నం బెట్టుకొని పరబ్రహ్మంబు నవలోకించు పరమయోగిచందంబున భూకాం
తుం డుండె నంత నిక్కడ శకుంతలయు నాశ్రమవనాంతంబున. 167

---

1 దుద్దుకుడై. 2 మరంద. 3 యొండెను.

క. అనికిం గరిపురనాథుఁడు, చనినది మొదలుగను జయము సమకూఁడినదాఁ
కనునిష్టదేవతాప్రా, ర్థనముం జేయుచును దత్పరత వర్తిలుచున్. 168

గీ. జయముఁ గైకొని తన నిజేశ్వరుఁడు మగిడి, విడిదలకు నేగె ననువార్తవినుచులలన
వినియెఁగర్ణద్వయీ కటువిషమబాణ, ఝుంకృతిస్ఫారశింజినీటంకృతములు. 169

చ. తలఁగఁగ [1]నిచ్చు టెట్లు వసుధాపతి దారసమైన యట్టిచోఁ
దలరి మదీయశాసనముఁ దప్పుట యెట్లొకొ తాల్మి [2]నంచుఁ దాఁ
జెలఁగి చెలంగి మానసము చిల్లులువోవఁగ నేసెఁ బాలిక
న్వలపులరాచజోదు ప్రసవంబులపేరను గోర్వికోలలన్. 170

క. వాలికపూములుకులు త, త్కాలంబునఁ దొంటియంపగంట్లును రేఁగెం
జాలఁగ నురిసినపుండులు, కోలఁగెలకుననుటాశకుంతలకయ్యెన్. 171

క. గణనకు ఘనమై మరుమా, ర్గణములు చిత్తజుఁడు గురియఁగా నారమణీ
మణిలేచి పర్ణశాలాం, గణమునకేతెంచి నిలిచి కనుఁగొన నెదురన్. 172

సీ. విరహులపైఁ జల్ల విషపుఁజూర్ణము నించి పట్టిన దంతంపుబరిణ యనఁగఁ
దెప్పించి పాంథులఁ దెగటార్ప శశికాంతశిల ఘటించిన వధ్యశిలయ పోలెఁ
గాంతాపరాధులఁ గౌముదిం దొడికింపఁ బెట్టిన పటికంపుబిందె యనఁగ
వెసవియోగులఁ దెగ వ్రేయఁ బుల్గడిగించి నిలిపిన గండగొడ్డలి యనంగ
తే. ముదురవెన్నెల గిన్నెలముంచవచ్చు, కరణి నుత్ఫుల్లకాశనీకాశయగుచుఁ
దెల్లవాటి మధ్యందినాదిత్యుఁ డనఁగఁ, దనరు శశిఁజూచె నాశకుంతలభయమున.

గీ. శంబరారాతి శరవహ్ని సైఁపలేక, పర్ణశాలాంచలంబుల బయల నిలువ
సెకలు దేహంబునం దెల్లఁ జెఱచిపాఱె, నతివపై వడజల్లెఁ జంద్రాతపంబు. 174

క. ఉడురాజదీధితులఁ దిరు, గుడుపడి తపియించుచును శకుంతలయుండెం
బుడమిజనంబులు వెన్నెల, వడఁదాఁకను మాట నిక్కువంబై యుండెన్. 175

వ. అయ్యవసరంబున ననసూయాప్రియంవద లత్తలిరుఁబోఁడి మెత్తమెత్తన యెత్తుకొనిపోయి కొత్తనెత్తమ్మిరేకులం గల్పించిన తల్పంబుసేర్చి శిశిరకృత్యంబులు సేయం దత్సమయంబున. 176

సీ. చనుదోయిఁ బొందిన జలజపత్త్రంబులు రవరవరజములై రాలిపోయెఁ
గర్ణావతంసంబు కలువలు కన్నీళ్ల నురిసి రేకులు పట్టు మురిసిపడియె
నురము గంధంబు చిట్టుడుకుపట్టినఁబొంగి యందందమండ బేరావు లెగసె
హారవల్లికలుగా నమరించిన మృణాలకిసలయంబులు పచ్చిగిజ్జడయ్యె

1 నిల్పు. 2 యంచు. 3 కోలఁగెలకుననుటయా.

తే. జిగిదలిర్చిన క్రొమ్మావి చిగురుఁబఱుపు, పెట్టుపెట్టినచందాన [1]నట్టకట్టె
నగ్నికాజ్యాహుతులు వోసినట్టిదయ్యె, సకియవిరహానలమునకు శైత్యవిధులు.
గీ. కొమ్మవిరహాగ్నివేదనకోలఁది [2]యెద్ది, పదతలంబుల నిగిడించు ప్రసవరజము
మంగలంబున వేఁచినమాడ్కిఁ దెరలెఁ, బెక్కుసఖులకు నఱచేతఁ బొక్కులెగసె.
క. ఎంతెంత శిశిరకృత్యం, బంతంతయ విరహవహ్ని యధికము గాఁగం
గాంత తనచెలుల చిత్తక్లాంతియుఁ బడుపాటుఁ జూచి కన్నీరొలుకన్. 179
గీ. మానవతులార యిన్నాళ్లమరుఁడు కాఁడు, యింతనొప్పించినాఁడె నన్నెన్నఁడైన
నిండువెన్నెల యనుపేరి సేయి జల్లి, చంపుచున్నాఁడు చంద్రుండు చల్లజంపు.
సీ. తనరశ్మినొల్లక తగువారిలో మను తమ్ములఁ జెఱచు పాతకుఁడు వీఁడె
చదువఁగాఁ బోయి యాచార్యుని కులభామ జడుపుచేసిన దోసకారి వీఁడె
హరిణాంకమనుపేర నపరసం బగు నల్ల గుట్టుదట్టిన చెడుగొట్టు వీఁడె
పదునైదుదినముల బ్రతుకుకై సరివాని దిననాథు నాసించు తిరిపె వీఁడె
తే. తనదుతేరాకకుఁ గ్రాఁగి కాతరత నొంది, విరుల బోరియలఁడాఁగిన విరహిజనుల
చొప్పుఁబడి పట్టుకొనిచుఱచుండ్లుచూడఁ, గుసుమబాణుని తెచ్చినకొఱవివీఁడె.
వ. అదియునుం గాక. 182

సీ. తనకు బాడబమహాదహనసంగతఘోరమకరాకరంబు జన్మస్థలంబు
తనసహోదరులు కాదంబరీనామ[4]హాలాపుమహాభీలహాలాహలములు
తనశరీరముఁ బ్రోచుకొనుట తీవ్రకఠోర హరిదశ్వకిరణభిక్షాటనమునఁ
దనకు సంతసపాంథజనహర్త పాపిష్ఠియంగహీనుఁడు కూర్మి సంగడీఁడు
తే. పద్మినికిఁ గీడొనర్చెడు పాపజాతి, చక్రవాక వియోగాగ్ని సామిధేని
విరహిజనములపాలింటి వేరువిత్తు, దురితములకేలవాయోడుఁ దుహినకరుఁడు. 183
వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 184
సీ. భద్రకాళీభర్త పదతలాహతి బల్లి పరవోలె నెపమారఁ బ్రామడయ్యె
దక్షకోపజమైన యాక్షయవ్యాధి నిర్జీవిగా నాశిలఁ జేయదయ్యె
నమృత మంతయుఁ ద్రావి యంకసారంగంబు బింబమెల్లను నిండఁబెరుఁగదయ్యె
నాచార్యుఁ డనకభార్యకుఁ దప్పినప్పుడు పొడుగఱ నీరంకు పొడువదయ్యెఁ
తే. బ్రథమకళ యారగించెడు పావకుండు, మీఁగడయుఁబోలెఁగడిచేసిమ్రింగఁడయ్యె
నేల యిటుసేయఁ బాంధులపాలవీథి, వనజగర్భుండు వ్రాసిన వ్రాఁతఫలము. 185
వ. అని యుపాలంభించి యారంభోరువు కరాంభోరుహంబులు మొగిడ్చి మహాపరాధం

---

1 ఱఁగట్టు. 2 యంది 3 గాకను. 4 హాలా.

బుఁజేసితినని యతండు మన్మనోనాథు వంశనాథుండు వంద్యుండుగాని నింద్యుండు కాఁడని. 186

శా. స్వామీ చంద్రమ తావకాన్వయుఁడు దుష్యంతుండు భూపాలచూ
డామాణిక్యము నీకుఁ దామనుమఁ డౌటన్బెక్కువాక్యంబులే
లామాతాతవు[1]నీవు నేమనుమరాలంగాన మేలంబుగా
నామాటల్విను తప్పుపట్టకు మది న్మన్నించు గారామునన్. 187

మ. జననంబొందితి దుగ్ధవారినిధి నాసర్వేశు జూటంబుపైఁ
జనుదేర్పొద్దుఁ బ్రశంససేయ నవతంసంబైతి నీప్రాభవం
బునకుం బాంథజనాపకారి యగు నాపూవిల్తునింగూడివా
రనిదుష్కీర్తిగఁ దిట్టునంబడకు చంద్రా రోహిణీవల్లభా. 188

వ. నన్ను మన్నించుమని యక్కన్నెవెన్నెలరాచవేలుపుం బ్రశంసించి నృశంసుండగు ప్రసవబాణు నుపలక్షించి. 189

సీ వావిఁదప్పించితి వనజాసునియంతవానికిఁ గూఁతు[2]రువలపుఁగఱపి
దోషంబు గట్టి తిందునియంతవానికి గురుకళత్రంబుపై మరులుగొలిపి
బలుగోడిఁజేసితి పాకశాసనునంతవాని నహల్యకై వాసి చెఱచి
నెరసు వట్టితి పరాశరులంతవాని నట్టేటఁ బామరుకన్నె [3]గాటుమఱపి
తే. నీప్రతాపంబు లెన్నియెన్నికకులేవు, తొడిఁబడితినాఁటదాన నీతో యమునను
నన్ను మన్నింపు దుష్యంతునకు ఘటింపు, మయ్యవెఱతును మదన జోహారునీకు.

సీ. పాపకన్నెలు మేఁతపట్టి పోవిడుచుచో వెసగాడ్పుటెక్కలు విఱిగనేని
గలకమామిడిపండ్లఁగల[4]జీడిమధుకరపోతంబు నాలుక పొక్కెనేని
జంపకప్రసవవాసనసోఁకి యొలదేఁటికూలి విజ్జునఁ దన్నికొనియెనేని
నిగురుమేఁతలనొగ లెక్కి కోకిలకును వడిబొమ్ము గడిసిలఁబడియెనేని
తే. దీయవిలు జీవగమి దొల్చి తినియెనేని, బాదలునా వేఁడియూర్పులఁబువ్వుఁదేరు
కమ[5]రెనే బట్టబయలగుగర్వరేఖ, విషమసాయక విచ్చేయు విడిదలకును. 191

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల మన్మథవికారంబులకుం గలాపంబులుగాఁ బ్రలాపంబులు నెఱపుచు వాగురాయష్టి మృగయుండునుంబోలె భూపాలుండు తనపాలికివచ్చిన భావంబు భావించుచు నయ్యాదిగర్వేశ్వరుండు నర్మగర్భంబులుగా సఖీజనంబులతోఁ డనాడిన సల్లాపంబులందలంచుచు నాసింధురపురవరాధీశుండు గాంధర్వంబునం దనుంగర[6]గ్రహణంబొనర్చిన విలాసంబు లాసించుచుఁ గాఁరాకుచప్పుడైనవప్పు

1 నీవు. 2 రి?. 3 పాటు. 4 జీడిచేఁ గీర. 5 రనీ. 6 గ్రహణంబుచేసిన.

స్వప్నమని తెలియరాక గాశంకించి దిగ్గన లేచి దిక్కులవలోకించుచుం గానక కళవళించుచుం జింతాపరిక్లాంతిం గనుమూసియు మాయమి నన్నరేంద్రచంద్రునిం గలంగలయుం గాంచి ప్రియులు గౌఁగిలించుచుఁ గలవరించుచుఁ బలవరించుచుం గుందుచుం బొరలుచుం దెలియుచు వనరుచుం గనరుచు నొగిలుచుం బొగులుచుం గసరుచుం గొసరుచు వేసరుచు నాసరుచు [1]నసురనుచు నసురనుచు నుల్లంబొల్లంబోయి మూర్ఛిల్లిన నప్పల్లవాధరిం గనుంగొని. 192

గీ. సరస వనమాయయును బ్రియంవదయుఁ జేరి, యల్లనల్ల నశిశిరకృత్యములు సేయఁ
గ్రమముతో గొంత వెడవెడఁ గనులు దెఱచి, సమధికామోదతాళవృంతములు సూచి.

మ. విసరుంజాడకుఁడమ్మ పూవుసురటుల్ విశ్రాంతిమూలంబుగా
నసువుల్వాపుఁ దదంతరాంతరనితాంతామోద హేలాలతాం
తసమాక్రాంతకృతాంతరూపపవమాన ప్రేంకణప్రక్రియా
పసరోదంచితచారుసౌరభరసవ్యాలోలరోలంబముల్. 194

ఉ. సూదులు ద్రిప్పు చంద మగుచు న్వెతవెట్టకయుండ నెచ్చెలు
ల్గాదులు వెట్టరే చెవులలోపల సంతతపాంథలోక హృ
ద్బాధకులుఁ మత్తరాజశుకభీషణభాషలు బాలపల్లవా
స్వాదకపాయుకంఠవిలసత్కలకంఠకటుస్వనంబులున్. 195

గీ. తెల్లవాఱినవెఱవ నేదేవతలకు, వల్లభుఁడు నన్ను రక్షింపవచ్చుఁ గాన
భావజునిచేత నీలోనఁ జావకుండ, నరయుఁ డోయన్న నెచ్చెలు లతివఁ జూచి.

మ. వనితా యాతనిఁ బోలతే ననెడు నీవంత న్మరుం డంతరిం
చునిజం బప్పుడు వేల్పు లప్పదవికి న్శోధించి పట్టాభిషే
చనముం జేయుదు రద్ది నిన్నిట రతిస్థానంబున న్నిల్పి రూ
పున దుష్యంతనృపాలుఁ డప్పుఁ డగుటం బుష్పాస్త్రపట్టంబునన్. 197

వ. అని సఖీజనం బుపలాలించు నయ్యవసరంబున. 198

ఉ. తోయజపుష్పబాంధవుఁడు తూరుపుఁగొండకు రాఁదలంచె భూ
నాయకుఁడు న్శకుంతల మనంబలరం జనుదెంచుఁ దుమ్మెద
ల్గాయకుఁడీ శుకంబులు నెలుంగులు సేయకుఁడీ పికంబులుం
గూయకుఁడీ ప్రమాదమని కూకలువేసినభంగిఁ గొక్కొరో
కోయని చిట్టుమ్రోసెఁ దొలుకోడినికుంజకుటీరవాటికన్. 199

వ. తదనంతరంబ. 200

1 నసురనుసురనుచు, నుసురుసురనుచు.

సీ. కుముదంబు లర్థమర్థము మొగంబు మొగిడ్చె నర్థమర్థంబుతో యజము విరిసె
స్యందనాంగం బింతనంతనుంజరియించె నింతనింతఁ జకోరమీకలిరికె
విధుకాంతశిల వెడవెడనీరిగిరి తీసె వెడసూర్యకాంతంబు వెచ్చనయ్యె
నిసియించుకించుక దెసలయంచులనిల్చె నించుకించుకదివం బీరికెత్తెఁ
తే. వొలఁగిపోయెడు కుముదబంధుద్యుతియును, దోఁపుచున్న సరోజబంధుద్యుతియును
శబళమై శ్వేతరక్తముల్ సంక్రమించె, సకలదిశలను బ్రత్యూషసమయమునను. 201
సీ. కావికోణాము లాకాశసన్యాసి కంబరకపాలికిలను మర్లుజడలు
చిరురాకు[1]బరకెలు గగనచూతమునకు నలఁతియూడలు వియద్వటమునకును
సట లంతరిక్షకేసరికంధరమునకు జమలియాఁకలు నభశ్చాషకునకు
రాగిమీసంబు లభ్రకిరాతుమొగమునఁ బగడంపులతలుడుపథపయోధి
తే. కనెడు సందేహచింతనం బావహిల్ల, [2]యావకద్రవరేఖల యందమొంది
పట్టుసూత్రవితానంబుఁ బరిభవించి, యాకసముఁబ్రాఁకెఁ దూర్పుననరుణరుచులు.
సీ. ఒక్కింత వెన్నెలయూర్చితీసినభంగి నుదధీశుదిశకునై యోడిగిల్లెఁ
గమలి మించెడలిన కంచుటద్దమువోలె నస్తాద్రికడఁ జంద్రుఁడస్తమిల్లె
జలము లూటలుగ్రమ్ము శశికాంతపాషాణనీలంబు లీకెటూరి నీరుదివియ
భానుభృత్పాషాణఫలకమధ్యంబులఁ గోకయుగ్మము కంతుగోష్ఠి నెఱప
తే. నబ్జగంధంబు తేఁటుల నాహుతింపఁ, దికమకలు గొని నాలుగుదిక్కులకును
విచ్చివిచ్చిచకోరము ల్వెళ్ళఁబాఱ, నల్లనల్లన తూరుపుదెల్లవాఱె. 203
క. అంతటఁ బ్రాతస్సంధ్యా, సంతర్పణఫలముఁ గాంచి సంయములకు ది
గ్దంతి గొని యెత్తి వైచెనొ, యింతటఁ బడ ననఁగఁ బ్రాచి నినుఁడుదయించెన్.
ఉ. అంకిలిలేక చందిరకులాగ్రణి నేఁడు శకుంతలామన
శ్శంకరుఁ డయ్యెడుం గలుగు శాత్రవ మాతనితోడ నంచు మీ
నాంకున కంగరక్షకయి యామిని యేఁడోనరించినట్టి యా
మంకెనపూవుకేడెమన [4]మందలయొప్పె మరీచిమాలికిన్. 205
వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు దుష్యంతమహీకాంతుండు సంధ్యావందనం బా
చర్చి స్యందనారూఢుండై విడిదల వెడలి యవక్రపదక్రమ మహీసురసమూహప
ఠ్యమానవేదనాదంబుల నవిచ్ఛిన్నహూయమాన మహాగ్నిహోత్ర స్వాహాశబ్దం
బుల ముఖరితంబగు మఖవాటంబుఁ జేరవచ్చి నైకటికంబున రథావతరణంబు చేసి
యర్చిష్మత్తుల్యతేజు లగు మునీంద్రులకుం గృతనమస్కారుండై. 206

1 బఱకులు. 2 యాస. 3 దీర. 4 మండలమొప్పె.

క. ఎన్నఁటికిఁ జూక్కెదురిచ, టన్నరభోజనుల కయ్యె నపగతభయులై
జన్నముఁ గావింపుఁ డవి, చ్ఛిన్నముగాఁ జాలసంతసిల్లినమతులన్. 207

గీ. అంతనింతను నేనును వరసికొనుచు, సంచరించెద ననిన నాసంయమీంద్రు
లనుమతించిన వీడ్కొని యాశకుంత, లావిహారవనాంతరస్థలముఁ జొచ్చి. 208

మ. కలకంఠధ్వనుల న్మదాలికులఝుంకారంబులం గీరభా
షల మందానిలురాకల న్బరిమళశ్లాఘ్యంబులై యొప్పు పు
ష్పలతాకుంజగృహంబుల న్విరహతాపం బద్భుతంబై శకుం
తల మున్నున్నప్రసూనతల్పమునకుం దాఁజేరి చింతించుచున్. 209

సీ. చెలువబాష్పముల విచ్చిన కల్వపూబంతు లందంద కన్నులనద్దుకొనుచు
వనితయూర్పులవాఁడి వత్తులైనపయోజముకుళంబు లొత్తిలి మూరుకొనుచు
నువిదమైసెకదాఁకి యులిసినబిసలతావలిహారములు మేన వైచికొనుచు
రమణిడెందంబువేఁడిమి మాఁడి మసిరైన పుష్పావడి మెయినిండఁ బూసికొనుచుఁ
తే. బొలఁతి సంతాపభరమునఁ బొరలువెట్టి, నెండియొగురుల్గఁబోయినయిగురుఁ బాన్పు
మీఁదఁ బొరలుచు విరహాగ్నినీఁదుకొనుచుఁ, జిత్తజోన్మాదవృత్తినాక్షితివరుండు.

క. ఆచంద్రవదనరాకలు, చూచుచు నిట్టూర్పుపుచ్చుచుం బానుపుపై
లేచుచుఁ బవళించుచు మఱి, యీచందంబునఁ జరింప నింతటిలోనన్. 211

ఉ. పూని కరంబులం బొదివి బోఁటులు తోడ్కొని తేఱ మన్మథ
గ్లానివహించి చాలఁ గసుగంది శకుంతలప్రాణనాయక
ధ్యానముతోడఁ గన్నులనె ప్రాణము నిల్పి శరీరమాత్రమై
తా నట కేగుదెంచె వడదాఁకిన చెందొవకాఁడవైఖరిన్. 212

ఉ. వచ్చి లతాగృహంబుతలవాకిట బోఁటులుచెప్పిచూపఁగ
న్విచ్చి మనంబులో వెఱపు నెయ్యముఁ దియ్యము దత్తరింతయు
న్మచ్చికయుం గుతూహలము మక్కువయుం దడఁబాటు నొందఁగా
నచ్చపలాక్షి చూచె లలితాననచంద్రుని మానవేంద్రునిన్. 213

క. భూతలనాయకుఁడును నా, శాతోదరిఁ జూచె సంతసము సంభ్రమము
న్బ్రీతియుఁ దగులును వలపును, గౌతుకమును మానసమునఁ గత్తరకలయన్. 214

వ. అయ్యవసరంబునఁ గన్యావరుల యన్యోన్యప్రీతియుం బరస్పరవిస్ఫురద్రోమాంచ
సంచయంబును నితరేతరకాతరతాదర్శనంబును మిథశ్లథధీరతాభావంబును భావించి
చూచి యనసూయాప్రియంవదలు శకుంతలాదుష్యంతుల నేకాసనంబున నునిచి యొ

ద్దియేనియు నొక్క ప్రయోజనవ్యాజంబున నేకాంతంబిచ్చి యెడ[1]గలుగఁ జనిరంత భూకాంతుండును బ్రియాముఖంబున దృష్టినిలిపి కపోలంబుల నఖంబులు నటింపం జేయుచు. 215

సీ. రతికిఁ జేరియును జేరమిఁ బాసిపోవఁగా విధియొనర్చిన యారివేర మొకటి
కదనంబులో గెల్పు కలదో లేదోయను సంశయోద్భవమైన జాలియొకటి
మోము చూచినదాఁక నేమమెవ్వారలచేతను వినరాని ప్రీతియొకటి
యనుచితం బని రాత్రి చనుదేకనిల్చిన నామీఁదికోపసంతాపమొకటి
తే. నడుమ జాజరకాఁడు మన్మథుఁడు వచ్చి, రాత్రి పల్లడిగాఁ జేయు రాయిడొకటి
యెంతనొప్పించెనో కదా యింతిననుచుఁ, గరయుగంబున బిగియారఁ గౌఁగిలించి.

మ. కొసరుంగొంకును దేర్చి నెన్నొసటఁ జిక్కుల్గొన్న నీలాలక
ల్పొసగం దీర్చి ప్రియం బొనర్చి సరవిం బూసజ్జకుం దార్చి ము
న్గసుమాస్త్రాహతిసంభవం బయిన యాకుం దార్చి పొందార నిం
పెసఁగం గౌఁగిటఁజేర్చి తేల్చె రమణిన్ హేలాసుఖాంభోనిధిన్. 217

వ. అయ్యవసరంబున. 218

సీ. శ్రవణసౌఖ్యంబుగా సాధుస్వనంబున మోవిలనాలాపించె నొకరి తేఁటి
మనసురింగులుహార మణితక్వణంబునఁ జెంత నల్లన విలసించె శారి
యొలదొక్కు పలుకులఁ గులికిగుల్కి నటించెఁ గలికియై తేనెలు చిలుకఁ జిలుక
యింపుపొంపిరిపోవ నింతనంతనునిల్చి పంచమశ్రుతిఁ బిసాళించెఁ బికము
తే. సమ్మదమ్ముగ సురతశ్రమమ్ము దేలు, నంతమాత్రంబె పొలసె మందానిలుండు
తాఁకఁ బరిమళ మొకసాటి సోఁకనేసె, వలపుఁదూపుల మరుఁడు భూవరునిసతిని.

సీ. అన్యోన్యసంప్రీతినలవరించుచునుండు వలరాజు కూఁటు గలుగదయ్యె
రమణీయనూతనరతిరహస్యములకుఁ గామశాస్త్రంబులు కడములయ్యె
నుద్వేల మగుచుఁ బెల్లుబ్బెడు రాగవార్ధులు లేకమైనను [2]దొంకవయ్యె
నితరేతరప్రీతి నెడలింపఁ దలఁచిన ధృతికిరాఁదెఱపి సిద్ధింపదయ్యె
తే. మమతలును దత్తరింతలు మక్కువలును, జొక్కులును గౌతుకములును సోలడములు
బ్రియములును గాముకతలుఁ దబ్బిబ్బులుగను, సతియుబతియురతిక్రీడసలుపునపు [డు.

శా. పాలిండ్లన్నవనీలికాకలికలన్ బ్రాలంబముల్చేసి కం
కేళీమట్టులరత్నహారములతోఁ గీలించి కర్ణంబులం

1 గలసి. 2 దొలఁక.

డాలొప్పారఁగఁ గర్ణికారములఁ దాటంకంబు లర్పించుఁదా
నాలోలాక్షికి నవ్విభుండు నవపుష్పాలంక్రియాఖేలతన్. 221

క. రేయి చకోరస్థితిఁ గవ, వాయక జక్కవల భంగి బగలు మిథునమై
పాయక రేయును బవలును, నా యావనీపతి సుఖించె నతివయుఁ దానున్. 222

క. పాలయలుకలు ప్రియమైనను, వలయుం బాయునని యోరువక భీతుండై
వలవోకైన శకుంతల, నలగింపఁగ వెఱచుఁ దాను నలఁగఁగ వెఱచున్. 223

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుధారత్నంబుతోడి క్రీడలం దగిలి మునిసమాజసేవావ్యాజంబున
నారాజరతిరాజు నిలిచి సారథిని రథంబుఁ గొనిపోవ నియమించి హోమకాలంబున
యాగశాలలకుం బోవుచు నొక్కొక్కవేళ మందపవన పరిస్పందనంబునం గందు
వం గని మందలయి యందంద వచ్చు నిందిందిరంబుల క్రందునం జిందిన మకరం
దంబునం బొందలరు నలరుగురువిందపందిరుల క్రింద నొక్కొక్కవేళఁ బల్లవంబుల
సందులం దెల్లనుం దెల్లంగొనిన విరులమొల్లంబుల సుల్లంబు నలసరించు వల్లరులం
దావివల్లులు వెదచల్లు నుత్ఫుల్లమల్లికావల్లికామతల్లికాగృహంబుల నొక్కొక్కవే
ళఁదావులఁ గ్రోవులగు తమ్మిబావులకడలం దూవరుల నీవలిం జెంగలించు తరులతావు
ల రేవలగు క్రొమ్మావుల క్రేవలను నొక్కొక్కవేళ నప్పటప్పటికి నుప్పతిలం జిప్పిలు
పుష్పరసంబు చప్పరించుచు నుప్పరంబునం గొప్పరంబులెగయ దెప్పరంబుగ నుప్పి
గంతులుం గొను షట్పదంబుల పదంబులం బడి దొప్పదొరుగు పుష్పాడిం గదిసి
యొప్పెడి విప్పుం గల సరోవరంపు టిసుకతిప్పలను వేల్పుటుత్పలగంధియుం దాను
ను గందర్పదర్పం బనల్పంబుగా వర్తింప సప్తరాత్రంబు లరిగె నతిరాత్రసప్తతంతు
వుం బరిపూర్ణంబయ్యె నంత హస్తినాపురంబున. 224

గీ. కాళికాముఖనామరాక్షసపతికిని, దమపతికి యుద్ధమైన విధంబుఁ గింవ
దంతిగా విని యంచితోత్సాహమునను, దంతిరథవాజిఘటల సముత్కరము గెరలి.

రగడ. లలితహృదయము తివిరి లంఘించు నరదములుఁ
గులగిరులు నైన దీకొను మదద్విరదములుఁ
దెరలి యురువడి గాలిఁ దెగఁబాఱు వాజులును
సురరాజు సరివచ్చు చుట్టంపురాజులును
దివిజగురుతోడ నుద్దికివ చ్చమాత్యులును
దవిలి సేవించు తాతలనాఁటి భృత్యులును
జాఱు గలుగక [1]నిల్చు సంధిసౌజన్యులును,

1 నిలిచి.

వేఱొకింతయులేనివిశ్వాసమాన్యులును
సమరసముదగ్రఖు లగు సత్కృపాపాత్రులును
చెమట నెత్తురుగాఁగ సేవించు మిత్రులును
వేఁటాఱు తునుకలుగ వేయగల సాదులును
నూటిదప్పక యేయు చొక్కంపు జోదులును
కోరి గిరువులు వెట్టికొలుచు జగతీపతులుఁ
బోరులకు ముఖరులై పొలుచు సేనాపతులుఁ
దోలు పోటు కయ్యమునఁ దోడరు నాసీరులును
బలిమిమై జమునైనఁ బఱచు భటవీరులును
గలహవిక్రమకళాకలితులగు పాయకులు
నలఘు బలసంపన్ను లగు వంకనాయకులు
నసిచర్మసంగరసహాయు లగు పారకులు
నసమశాస్త్రవజయ సమర్థులగు దారకులు
గొండ లగ్గల సరకుగొనని పేరాయులును
దండిపనదుర్గభేదకు లయిన కోయులును
మఱియు గణముఖ్యు లగు మల్లరులు నొంటరులు
నెఱబిరుదు శూరులును నెన కెనయు [1]గెంటరులు
వీరాడిగాఁ గల్గు వీరపరివారంబు
చారురుచి నొప్పారు సమరశృంగారంబు
నల్ల జల్లెడలతో నడగారడవి భంగి
బల్లిగట్లంగడల ప్రభల మ్రింగఁగ నింగి
పులికి సింగంబునకుఁ బుట్టు వొందిన కరణి
బలుపు శేవును గల్గు భటుల బింకఁపు సరణి
మొనసి గుబ్బల కేడెముల ఘంటికలు మ్రోయ
మొనలముందట సబళముల సాదనలు సేయ
నరిగ బిళ్లల తాఁకు నళనిఘోషము దొరయ
దిరువులో నడిదము ల్దిప్పి యొండొరు మొరయఁ
గోలతో విల్లు దెగఁగొని జిత్తపేరెములుఁ
గాలుకొలఁదియుఁ బఱచు కదనప్రకారములుఁ

1 ఖచరులును.

బోడ వెగురవైన నప్పుడవచ్చు కుంతములుఁ
దడయ కోరపుగఁ బట్టి తగనిచ్చు పంతములు
వెలయు బొమిడికములును వెనుకపమ్ముల జోళ్లు
నలమికొన నొకఁడు పదురై తోఁచు పడవాళ్లు
మొనలు చక్కఁగఁ దీర్చి ముఖరులై నడపింప
ఘనవాద్యనాదముగ ఘనఘంటపూరింప
మెండుకొని కడిమి భూమీజనంబుల చూడ్కి
నిండి సేనాసమితి నేల యీనినమాడ్కి
నహితులకు గుండె ల్లాడంగ నంతంత
మహితసైన్యము నిల్చె మాలినీనదిపొంత. 226

వ. విడిసిన నట్టియెడ నమాత్యసేనానాథులు భూనాయకుం డున్న యాగశాలకుం బో
యి మునులకు నమస్కారంబులు చేసి సముచితప్రకారంబున జనవరు సమ్ముఖంబై
నిలుచుటయు. 227

క. మునివరులు రాజావదనముఁ, గనుఁగొని సైన్యంబు లెల్లఁ గదనవిధంబు
న్వినివచ్చినారు తోడుగ, నెనయఁగ నీసత్వజవము లెఱుఁగకసుమ్మీ. 228

గీ. అనిన భూపతి వారితో ననఘమతులు, ధరణిసత్కీర్తి నాకు నీఁదలఁచి యుష్మ
దీయశక్తి నాయందు వర్తింపఁజేసి, గెలుచుటేఁ గాక నరులు దైత్యులకు నెదురె.

క. మీకరుణపెంపు నాకు స, మీకజయము గలుగుటెల్ల మీకొకలక్ష్యం
బేకోణపకీటంబులు, మీకినుకం బడిన నస్తమించు జగంబుల్. 230

సీ. ప్రసవసాయకవైరి నొసలఁ గన్నూపిన నతికాలఁ గన్నూపినట్టి మహిమ
యవతార మిషమున నవనిపై జనియింప హరిమీఁదఁ గినిసినయట్టి శక్తి
ధాతకు గుడిపూజ ధరణి లేకుండంగ శాసించినట్టి యాజ్ఞాబలంబుఁ
జండాంశు రథముతో జగతిపైఁ ద్రెళ్లంగఁ గన్నెఱ్ఱ చేసిన గర్వమహిమ

తే. గల మహామహులకు మీకు గణనసేయఁ, గ్రవ్యభుక్కులనంగఁ జలాకసిపురువు
లేను ధన్యుండ మాన్యుండ నిట్టి కీర్తి, క్షితిని నెగడించి గారవించితిరి గాక. 231

వ. అని యత్యంత వినయవచనరచనలం బ్రీతులం జేసినమునిముఖ్యులానృపముఖ్యుని
దయాసుధామయంబు లగువిలోచనంబులం గనుంగొని. 232

సీ. నీవు వచ్చినమృగయావిహారం బది సమయంగరక్షోమృగములకయ్యె
నన్వయాగతమైన యదిమీకు ననువాసరంబు నంచితధర్మరక్షణంబు

కామసంహారుఁడైన కాస్యపమానిసత్తమున కాశీరమంత్రంబవ్వైతి
వరయఁ బరోపకారార్థ మిదం శరీరం బను వినుతవాక్యంబు నిదియె
తే. దయయు దాక్షిణ్యమును నుపాదానములుగఁ, గనకగర్భుండు నీపుణ్యతనువొనర్చె
నీవ నినుఁ బోలుదువుగాని నిన్నుఁ బోల, జగతి నన్యులు లేరు దుష్యంతభూప.
సీ. ఆకాశకరులలో నైరావతము వోలె గ్రహములలోఁ దిగ్మకరుఁడు వోలెఁ
దోయాకరములలో దుగ్ధసింధువు వోలెఁ దరులలోఁ గల్పపాదపము వోలె
విహగవర్గములలో వినతాసుతుఁడు వోలె గిరులలో మేరుభూధరము వోలె
విబుధవర్గములలో వృద్ధశ్రవుఁడు వోలె ఫణులలో శౌరితల్పంబు వోలెఁ
తే. దారకావళిలో భవద్వంశకరుఁడు, చంద్రుఁడును వోలె నధికప్రశస్తిఁ గాంచి
వంశకరునందనుని జక్రవర్తిఁ గాంచి, భువనవర్తిని యగు కీర్తిఁ బొందుమధిప.
గీ. యాగసంరక్షణమునకై యడ్డు పెట్టి, మునిచితిమి నిన్ను నిప్పాళ్లు మనుజనాథ
వేఁటవచ్చుటగాని యీవిధ మెఱుఁగరు, దనుజయుద్ధంబుఁ గని జను ల్దలఁకినారు.
క. ఇచ్చట యాగక్రియయును, సచ్చరితుఁడ వీవు గలుగఁ జాగిఫలించెన్
వచ్చి తడవయ్యెఁ బురికి, న్విచ్చేయుదుగాక జనులనేత్రము లలరన్. 236

వ. అని యాశీర్వదించి మంత్రపూతంబులైన హరిద్రాక్షతంబులు శిరంబునందుఁ బెట్టియు
నుపఁ బ్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని వెడలి కాస్యపమహామానియుటజంబున
కుంభోపవలయు మీరిచ్చట నుండునది యని యమాత్యసైన్యపతుల నొక్కయెడ
నునిచి శకుంతలసమక్షంబునకువచ్చి. 237

సీ. చెప్పంగఁ జూచుఁ జూచి ముఖాంబుజము దెసఁ దప్పక చూచును జెప్పనోరు
పోకనిల్చునుపాయములు మతించు మతించి నేర్పు దేలేక నిట్టూర్పువుచ్చు
నుండరామిని జెప్ప నూహించు నూహించి పురమున కనియర్థమునన నిల్చు
ననసూయఁ జూచుఁ బ్రియంవదఁ జూచు నామేనకాత్మజఁ జూచు మీఁదుఁ జూచుఁ
తే. తరుణిదెస మోహలతి యీడ్వఁ బురము దెసకుఁ
గార్యలతయీడ్వ రెండువంకలకుఁ జనుచు
భావ్య మిది యని కార్య మేర్పఱుపలేక
నుల్ల ముయ్యాలలూఁగె భూపల్లభునకు. 238

క. ఈలీల మనసు డోలాం, దోళనమై చెప్ప నాల్కతుదఁ [1]గదలింపం
గాలేక తలిరుటాకున, వాలికనఖమున లిఖించి వనితకుఁ జూపెన్. 239

ఉ. ఆలిపిఁ జూచి చెచ్చెలులు యగ్రమునం బఠవైచి మూర్ఛతో

1 గంపింపన్.

వ్రాలెను దంతి త్రెంచి ధరవైచిన యయ్యెలదీవకై వడిన్
హాలనామణీయని ప్రియంవదదా ననసూయ బెగ్గిలం
గాలువకై నృపాలకునికన్నుల నశ్రుజలంబు లొల్కఁగాన్. 240

వ. ఏతత్ప్రాకారంబునఁ గొంతవడి నిలిచిరంత నితాంతధైర్యవతియగు ననసూయప్రి
యంవదలం దెలిపి రాజుం గుస్తరించి శకుంతల నల్లనల్లన తేర్చి యయ్యెందువదన
వదనంబుఁ గెంగేల నెత్తి సుధామధురవచనంబుల నిట్లనియె. 241

మ. పురికింబోయెద నన్నమాత్రమున నంభోజాస్య యిట్లేదురే
ధరణీనాథులు భూమిపాలనముచేఁత గ్లాని క్రీడారతి
న్నరికింటంగొనియున్నఁ బూజ్యయగురాజ్యశ్రీకొనల్పాగు నే
యనయంగా మెడఁబెట్టుకొంచుఁదిరుగన్ హారంబులే భామినుల్. 242

గీ. పోవుచున్నఁడు నినుఁగొనిపోవుచున్నఁ, డంతవట్టును నిజముగా నరసికొనుము
తమ్మునినఁ బోవుచున్నఁడు రాకుమనిన, వచ్చుదినములు గణకనుఁ దెచ్చుకొనుము.

వ. అని రాజుం జూచి. 244

చ. నగరము లుజ్జగించి విపినంబుల రాజులు రాజనీతియుం
దగవునుగాదు పోవుటలు ధర్మము నాపనియట్ల యుండనీ
తిగులము పెంపు నయ్యనుకుఁ దాల్మియు నెయ్యము నీవెఱుంగు దీ
మగువకు నుక్కెయెయ్యది క్రమంబుఁ గ్రహజ్ఞుఁడ వానతీ[1]కృపన్. 245

సీ. అనినభూపాలుఁ డిట్లను సఖీమణియును ననుఁబాసి నిమిషమైననుభరింప
నోపదు నేను నయ్యువిదఁ బాసి ముహూర్తమును నిల్వనోప మీముగ్ధయెఱుఁగు
గాంధర్వవిధిఁ గరగ్రహమాటయు సమస్తమును ముని విజ్ఞానమునను దెలియు
ఘనుఁడు కాస్యపుఁ డంపఁగాఁ గొనిపోవుట తగుగాని కాకున్నఁ దప్పువచ్చు

తే. నేను బోయిన యేనాళ్లకీలతాంగి, వెనకఁ బుత్తెంచి మీరెల్ల ననుపరాగ
వైభవంబునఁ గొనిపోవవలయుఁ గాని, తెలుపరెనుంగు నెక్కేల దిద్దిచొలుఁగ.

వ. కావునం బుట్టినింటినుండి యత్తవారింటికిఁ గన్నియలువచ్చుచందంబునమునీంద్రుం
డనుప వైభవంబునం గొనిపోయెదంగాన నందాఁక నొక్కక్షణంబు లేకుండిన నా
జ్ఞాచక్రంబు దొరగల్గువడు నిదిశిలగానట్టి ముద్రాంగుళీయకంబు మీవిద్రుమాధరిధ
రియించుంగాకయని తనవ్రేలియుంగరంబు నొసంగి కుభంగనయనయంగుళింబెట్టెరొ
ట్టకేలకునసుమతివడసి యనసూయాప్రియంవదలఁ బ్రియంబుచేసి యనిపించుకొని.

గీ. చిత్తమచ్చట మునికన్యచేతికిచ్చి, దేహమాత్రంబు రాజ్యప్రతిష్ఠకొఱకు
నాశ్రమస్థలి వాసి సైన్యాన్వితముగ, నమృతకరవంశకరుఁ డేగె హస్తిపురికి. 248

---

1 దగున్.

శా. హేమాద్రిప్రతదానశౌండ ధిషణాహేలాసురజ్యేష్ఠ ది
క్సీమాలంఘనకేళిజాంఘిక గుణా శ్రీలోలపద్మాలయా
రామామందిర నాగయప్రభుకుమారా శీతశైలాబ్ధివే
లామధ్యక్షితిపాలమంత్రిమకుటాలంకారహీరాంకురా. 245

క. కంబుజలజాతజలధర, శంబ ధనుఃకలశచక్రచాపాంకితహ
స్తాంబుజయుగ సల్లలితా, జంబూద్వీపావనీపసచివోత్తంసా. 250

స్రగ్విణి. భామినీ మన్మథా భాగ్యసంపన్నిధీ, యామినీనాథరేఖావతంసాంఘ్రిపూ
జామలస్వాంత విద్యానిశాంతా సదా, స్వామికార్యక్రియాచార నీతిక్రియా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుచరణకరుణాలబ్ధ సిద్ధ సారస్వతపవిత్ర గాదయామాత్య పుత్ర యారాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన శాకుంతలా శృంగారకావ్యంబునందు దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శకుంతలాపరిణయము

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీహస్త ముకురలీలా
మోహనముఖపంకరుహ సముల్లసిత సుప
ర్వ్యాహారమధురమృదుళ
వ్యాహారఫణీంద్ర వెన్నయప్రభువంద్యా. 1

గీ. ఇవ్విధంబున దుష్యంతుఁ డిభపురమున, కరిగియుండఁ దదీయ వృత్తాంత మెల్ల
జ్ఞానదృష్టి విలోకించి సంతసిల్లి, కణ్వముని వల్లభుండు శంకరు నుతించి. 2

సీ. పాలితాఖిలహరిత్పాలకాదిసుపర్వమండలుం డురగేంద్రకుండలుండు
సురదైత్యమకుటభాసురరత్నఘటితసింహాసనుండు మనోజశాసనుండు
కలికాలకల్మషకల్మాషభవబంధమోచనుండు కృశానులోచనుండు
కఠినహుంకారఝాంకరనిర్గతప్రాణసమవర్తి దేవతాచక్రవర్తి
తే. యంబికాభర్త యఖిలలోకైకకర్త, శంకరుఁడు భక్తలోకవశంకరుండు
అచిరకాలంబునందె ప్రత్యక్షమయ్యె, నస్మదీయ మనోరథంబందియిచ్చె. 3

సీ. గిరిజావిభుండు ముంగిటి పెన్నిధానంబు కృత్తివాసుండు తంగేటిజున్ను
గోరాజగమనుండు గుజ్జుమామిడిపండు కుసుమాస్త్రహరుఁడు ముంగొంగుపసిఁడి
శీతాంశుధరుఁ డఱచేతిమాణిక్యంబు కద్రూజకటకుండు గాదె కొలుచు
కరటిదానవవైరి పెరటి కల్పద్రుమం బసమనేత్రుఁడు సిద్ధరసము చెలమ
తే. విషగళుఁడు గాడిఁ గట్టిన వేల్పుటావు, హాటకాచలధన్వి సిద్ధాంజనంబు
పురహరుఁడు పెట్టెలో నున్న పరుసవేది, ప్రమథభర్త చింతామణి భక్తులకును. 4

గీ. అహహ యభ్యాసవేళ బాల్యంబునందు, వ్రాసి చదివిన యీ యక్షరముల చేత
వశ్యముగఁ జేయవచ్చు భావజవిరోధి, నేల యెఱుఁగరో యీమర్మ మితరజనులు.

క. త్రిణయనుని గూర్పవచ్చును, బ్రణవంబునఁ గూర్చినట్టి పంచాక్షరిచే
నణిమాది గుణస్థితిఁ దృణ, కణములుగా నొసఁగు మంత్రగతియెట్టిదయో. 6

శా. ఆజ్ఞాసిద్ధికరంబు ముక్తిదము చిత్తానందసంధాయి శై
వజ్ఞానాంకురసిద్ధబీజము ప్రభావప్రౌఢసంవిత్కళా
జిజ్ఞాసావిభవప్రదాయకము లక్ష్మీకారణం బూర్జిత
ప్రజ్ఞామూలము భక్తలోకమునకుం బంచాక్షరం బిమ్మహిన్. 7

గీ. అనుచుఁ బంచాక్షరంబు నొయ్యనజపించు, కొనుచు నుడురాజశేఖరు గుడికి నేగి
యష్టమూర్తికి భక్తిసాష్టాంగ మెరఁగి, కేలుగెందమ్ము లౌదలఁ గీలుకొలిపి. 8

మ. హర సర్వేశ్వర శర్వ శూలధర నీహారాద్రికన్యామనో
హర మృత్యుంజయ కృత్తివాస యురగేంద్రాకల్ప కందర్పసం
హర కాకోలకళంకకంఠ భవ కల్యాణాగకోదండ యీ
హరయంబార ఘటించు పోయెద మదీయస్థానముం జేరఁగన్. 9

గీ. ఎఱిఁగి నిన్ను నుతించు వాగీశ్వరాదు, లైనదేవతలకు నైన నలవిగాదు
ఎఱుఁగకునికికి వారును నేను నొక్క, సరియ కావున నభవ నీ కరుణ యురవు. 10

వ. అని మఱియు నద్దేవునకు నమస్కరించి యాశ్రమంబునకువచ్చి శకుంతల యిచ్చిన యర్ఘ్యపాద్యంబు లంగీకరించి తద్వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 11

సీ. స్వాగతంబే నీకు సకియలకు ననసూయాప్రియంవదలకనామయంబె
వత్స నీమతి ధర్మవర్తినియైయున్నె యతిథిసపర్యాసమాభిరతిని
స్నానార్థనియమిత జలజాకరంబున బాలిక జలము లేపాటిగలవు
గ్రీష్మకాలం బిది యూష్మలనడదాఁకి పసిమి దప్పవుగదా పాదపములు
తే. రమణిసుఖమున్నదా మదాశ్రమమృగంబు, చెలులు వర్తింతురా నిన్నుఁగలసిమెలసి
వత్సలతఁజేసి గడుగారవమునఁ బెనుచు, నీవనజ్యోత్స్నయున్నదే నీలవేణి. 12

వ. అని యంతరాంతరంబుల యోగక్షేమంబు లడిగి కాలత్రయజ్ఞానశీలుండు సకలంబును నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడ పోలె నమ్మెఱుంగుఁబోఁడి తెఱంగు తన్ముఖంబున విన నున్ముఖుండై యి ట్లనియె. 13

ఉ. ఎన్నఁడు లేని క్రొత్తసిరినీనెడు నీవదనాంబుజంబు మై
చెన్నను నూత్నరేఖ విలసిల్లెడు భావము లెన్ని యున్నియు
న్నన్నిటి భంగిఁ గాక కడు మోహనలీలలఁ గ్రాలుచున్ననీ
యున్న నిజంబు దాఁపుకొని యుండిన నాపయి నాన వెట్టెదన్. 14

గీ. అనిన గజగజ వడఁకుచు నశ్రువారి, కన్నుఁగవ రాల గద్గదకంఠయగుచుఁ
గొంతయును మాటువెట్టక కోమలాంగి, మునికి విన్నప మొనరించె మునికి మునికి.

చ. విని యెలనవ్వుతోడ నరవిందనిభానన నిన్ను నింతగాఁ
బెనిచిన నన్నొకింత వినిపింపక చేసితి నీవు నర్థ్యకాం

తని ఘటియింపఁ జేయుటకు ధూర్జటిఁ గొల్వఁగ సోమతీర్థమేఁ
జనని యొడ స్మరప్రియుఁడు చయ్యనఁ గల్గిన సంభ్రమంబునన్. 16

గీ. నలిత యనసూయయును బ్రియంవదయు నీకు, నరుని ఘటియించి పెట్టినవారు నీవు
వారు సుఖముండుఁ డెక్కడో వాఁడనయిన, యేను దీర్ఘంబు లేగద సెచటికైన.

వ. ఇంక మాభారంబు వాసి రాజపత్నివై తివి రాజ్యానుభవసుఖంబుల మమ్ము మ
అనక నీవరునికిం జెప్పి యాశ్రమం బప్పటప్పటికి యోగక్షేమంబు లరయించు కొ
నుచుండుమమ్మ యమ్మయని యక్కొమ్మశిరం బురంబునం జేర్చుకొని యందంద
యానందజలంబుల జలకం బార్చి భయంబుఁ దేర్చి యిష్టసల్లాపంబులు సేయుచున్న
సమయంబున 18

మ. దళితక్రోధు లకించను లమలు మేధావు లసదా బ్రహ్మచా
రులు నీరాగులు నిత్యనిర్మలులు నిర్మోహు ల్నిరీహు ల్నిరా
కులచిత్తు ల్నిగమాంతవేత్తలు విరక్తు ల్భక్తిసంప్రేమము
ల్వెలయ న్వచ్చిరి కణ్వమౌనికడకు న్వృద్ధానుపూర్వంబుగన్. 19

గీ. వచ్చిన మునీంద్రులను గౌరవంబు చేసి, పెద్దపిన్నంతరువుల సంప్రీతి నునిచి
కుశలములు వేఱువేఱఁ జేకొనుచు వడుగ, సరవిఁ జెప్పుచు వారు ప్రసంగగతిని.

క. అతిరాత్రము సేయుటయుం, గ్రతువిఘ్నకరుండు కాళికాముఖరక్షః
పతి వచ్చుటయును నిభపుర, పతిచేఁ జచ్చుటయు విని తపస్వులతోడన్. 21

క. సోమకులశేఖరుం డా, భూమీశుఁడు వేడ్క యాగముం గాచి జయ
శ్రీమహిమఁ బెంపుగని యా, సోమకళాధరుఁడు నాకు సుముఖతనొందన్. 22

ఉ. పూర్వనృపాలకోత్తములఁ బోలెను హస్తిపురీవసుంధు దా
నుర్వనురాగసంపద శకుంతలయం దొనరన్ఘటించి గాం
ధర్వవిధి న్వివాహమయి ధన్యత నొంది మదీయయుష్మదా
శీర్వచనాభివృద్ధి ఫలసిద్ధిఁ బ్రసిద్ధిగ నేగినాఁడొగిన్. 23

క. విశ్వామిత్రతనూజకు, విశ్వోన్నతుఁ డైనప్రాణవిభుఁడు ఘటిల్లె
న్శాశ్వతుఁడు సోమతీర్థమ, హేశ్వరుఁడిట నాప్రయాస మీడేఱించెన్.

గీ. కాలకంఠసమానుఁడు గాధిసూనుఁ, డతని తనయకుఁదగినవాఁ టర్యో వరుని
యన్వయము సుద్దిదెలిసిన యదియ యైన, వినుఁడు మును విన్నవారును విననివారు.

సీ. జననసంస్థాన మెవ్వనికి మందాకినీనాథుఁ డాజవసింధునాయకుండు
నిజసహోదరులెవ్వనికి దివ్యమణికల్పక శ్రీమరుద్ధేనుకౌస్తుభములు
కారణం బెవ్వనికళలసంపన్నత యోషధివైభవాభ్యున్నతికినిఁ
దానకం బెవ్వని కానతామరపాదపం బైన యభవుకపర్దసీమ

తే. మనుచు నెవ్వండు తన్నిచ్చి యనలభాస్క, రాదిదేవనికాయంబు నర్థితోడ
నతఁడు మృత్యుంజయునకుఁ బర్యాయతనువు, తారకశ్రీకరుండు సుధాకరుండు.

గీ. కాంతిగుణముల రూపరేఖావిభూతిఁ, దెలియఁ బ్రతిబింబమునుబోలె దీపమునను
దీపమునుబోలె నుదయమందిన బుధుండు, కాంచెఘనశక్తి నాగ్రహపదంబు.

క. ఆసౌమ్యునకును భూసుర, భాసురహస్తములు గాదెబండరువులుగాఁ
జేసినపురూరవుఁడు ది, గ్వాసితసితకీర్తి చక్రవర్తి జనించెన్. 28

ఉ. తామరసప్రియుండుఁ గుముదప్రియుఁడుం గులవృద్ధులైనమా
తామహుఁడు న్పితామహుఁడుఁ దథ్య మదెవ్వని కట్టిరాజసు
త్రాముఁ బురూరవుందగు నిరంతరముం గణుతించి పేర్కొనం
గామగవీసుపర్వమణికల్పకసోదరహస్తపల్లవున్. 29

క. ఆచక్రవర్తి నిలిపెను, క్ష్మాచక్రమునందు దిగ్విజయశాసనము
ల్ప్రాచి నవాచిఁ బ్రతీచి ను, దీచినివరుసం గడుం బ్రతిద్వీపమునన్. 30

వ. అపురూరవశ్చక్రవర్తికిం గీర్తనీయచరిత్రుం డాయువను రాజన్యుండు నిరభినంది
సౌజన్యుండు జన్మించె నమ్మహారాజునకు నసదృక్షుదక్షిణభుజాస్తంభసంభావితవసుంధి
నీమహీషుండు నహుషుం డుదయించె సముచితక్రమంబున. 31

క. శీలించె నఖిలవిద్యలఁ, జాలించెఁ బ్రధానిజనులశాసనమునకుం
దూలించె బుధులలేములు, కీలించె వితీర్ణిచేతఁ కీర్తులచేతన్. 32

మ. అతిధన్యుం డగునాన్నపాలమణి సమ్యగ్దక్షిణాలాలిత
క్రతువుల్నూరొనరించి పుణ్యవిభవాకల్పం బనల్పంబుగా
స్తుతచింతామణి నిల్పి వేడ్క సుమనస్తోమంబు సేవింపఁగా
శతమన్యుం డయి యేలె వజ్రతరభాస్వద్దుర్గము న్స్వర్గమున్. 33

క. ఆనహుషునకు యయాతి య, శోనిధి జననంబు నొంది శుక్రున కెలమిం
దానల్లుండై తత్సం, తానంబునఁ బూరుఁ బుణ్యతమునిం గాంచెన్. 34

వ. అపూరుండు జఘన్యాత్మజుండయ్యును దండ్రికి శాపవశంబున సంప్రాప్తంబైనజరా
భారంబుఁ దాభరించి జనకప్రసాదంబున సకలమహీమండలంబునకుం గర్తయయ్యె
నమ్మహాభాగునకు జనమేజయుండు సంభవించి యశ్వమేధత్రయంబుఁ జేసి జగత్త్ర
యవిఖ్యాతిం గాంచె నాపుణ్యనిధికిం గుమారుం డుదయాచలపర్యంతంబుఁ బ్రాచిది
గ్విజయంబునొంది ప్రాచీశుండనం బరఁగె నారాజునకు సంయాతి జన్మించె నాభూ
పతికి నహంయాతి యుదయించె నన్నరేంద్రునకు సార్వభౌముం డుదయించెనారా
జన్యునకు జయత్సేనుండు జనియించె నాపట్టభద్రునకు సురాధీనుండు ప్రభవించె

నవ్విభునకు మహాధేనుండు పుట్టె నాసుచరిత్రునకు యుతానియుతుండు గలిగె
నాయశోదననకున క్రోధుండుపుత్రుండై ధాత్రీమండలం బేకచ్ఛత్రంబుగా నేలె
నామూర్ధాభిషిక్తునకు దేవాపి జననంబొందె నయ్యేకవీరునకురిక్షుకుండు సాధుజనరక్ష-
కుండు సుతుండై. 35

శా. ఏలె న్మాభువనంబు సర్వమును దా నేకాతపత్రంబుగాఁ
దోలెన్ వైరుల వెన్ను దన్ని హిమవద్దుర్గాటవీవాటికిం
బోలెం బూరుఁ బురూరవు న్నహుషుని న్భూరిప్రతాపంబునం
జాలెం దిక్కరిదంతపఙ్క్తులయశోజాలంబుఁ గీలింపఁగన్. 36

చ. అతనికిఁ బుణ్యవంతుఁడు దయానిధి విక్రమచక్రపాణి దా
మతిధరుఁ డుద్భవం బయి సమగ్రవిభూతి సరస్వతీతటాం
చితధరణీప్రదేశమునఁ జేసెను ద్వాదశవార్షికంబుగా
వ్రతము ధరించి భూభువనవర్ణితవైభవసత్రయాగమున్. 37

ఉ. ఆహరిణాంకవంశజునియం దనురక్తివహించి తాజగ
న్మోహిని యైనచారుతరమూర్తివహించి సరస్వతీమహా
వాహిని తానయిచ్చమెయి వచ్చి జనంబులు చోద్యమందఁగా
గేహినియై సుఖించుచు నికేతమున న్వసియించెఁ బేర్మితోన్. 38

వ. ఆమతిధరునకు నసదృశయశస్వి దృశుండు సంభవించె నక్కుంభినీవల్లభునకు సమగ్ర-
యశోవిశాలుండు నీలుం డుదయించె. 39

ఉ. ఏలెను ధారుణీవలయ మెల్లను వైరములేకయుండఁగా
వ్రాలిన యన్యభూభుజులవంచి వశంబుగఁజేసి జన్నము
ల్చాల నొనర్చె భూసురులు సంతసమందఁగఁ గీర్తనీయుఁడై
నీలుఁడు నిత్యకీర్తి రమణీరమణీయుఁడు మాన్యుఁ డెంతయున్. 40

ఉ. సంతతపుణ్యుఁ డానృపతిసత్తముఁ డుత్తమపుత్రుఁగాంచె దు
ష్యంతుని నిత్యనిర్మలయశఃపలితాపధిభూధరాపర
ధ్వాంతుని వైరిభూపకృతాంతు నితాంతకృపాసమంచిత
స్వాంతుని రూపనిర్జితజయంతుని సత్ప్రియభాషణక్రియా
శాంతుని భూరిసద్గుణ[1]నిశాంతుని భూతిలసద్విశాంతునిన్. 41

వ. ఏతాదృగ్వంశకులాభిజాత్యంబుల శకుంతలకు ననుకూలదాంపత్యంబు దైవఘటనం
ఘటిల్లె నిది మీయందఱకు మనోహరంబ కదా. యనిన వారలు కీర్తించి మీపరిగ్ర-
హానుగ్రహంబులు గలచోటికి దైవంబు నానుకూల్యత వహించుట యేమిచోద్యం

1 విశాం.

బని కొనియాడుచుండఁ జండకిరణమండలంబు గగనఖండంబునకు మధ్యవర్తి యగు
టయు మాధ్యాహ్నికానుష్ఠానంబున కనిపించుకొని యానీవారముష్టింపచు లరిగిరి
కణ్వమునీంద్రుఁడును స్నానార్థంబు తరంగిణి కరిగె ననంతరంబ. 42

ఉ. వాసుకిహారముం బెదరునన్నెలకూనను గమ్మవిల్తుని
న్నేసినకన్ను రెంటి కిరుమిక్కిలి కేల్గవయున్ హాలాహల
గ్రాసకళంకకంఠమును గల్గిన యాకఱకంఠు మూర్తి దు
ర్వాసుఁడు [1]నిల్చెఁ గణ్వమునివల్లభుపర్ణగృహాంతరంబునన్. 43

క. భాసాంద్రుఁ డైనముని దు, ర్వాసుని గనుఁగొనియుఁ బ్రాణవల్లభుపైఁ జిం
తాసక్తి శకుంతల దా, నేసత్కారమును జేయ నెఱుఁగక యున్నన్. 44

ఉ. శాపముఖంబునం గొనలు సాఁగి యిగుర్చు తపోమహీజ మ
త్తాపసి యట్టి మూర్ఖముని తాలిమిలేక నిజేశుఁ డెవ్వఁ డా
ష్మాపతి యీసతి న్మఱచుఁగా కని యెంతయు నిర్దయాత్ముఁ డై
కోపముఖంబున న్వడి శకుంతల కిచ్చెఁ గఠోరశాపమున్. 45

క. ఘనశాప మిచ్చి యరుగం, గనుఁగొని యనసూయ భీతకంపితయై వం
దన మొనరించుచు శిశు వది, యనుకంపకుఁ గాక కినుక కది లక్ష్యంబే 46

గీ కాశ్యపుఁడు తండ్రిగాఁగనిక్కన్నియకును, బుత్రియిదిమీకు బుద్ధిచెప్పవదుగాక
యింత యలుక వహింపంగ నేమి గలదు, అనఁటిపం డొల్వ నేటికి నినుపఁగోరు.

మత్తకోకిల. ఫాలలోచనుఁ డైననిల్చి తపస్విసత్తమ తావకో
త్కీలకోపకృశాను వేఁడిమికి న్సహింపఁగనోపఁ డీ
బాలయోర్చునె కిన్కమీఱొకపట్టున న్వదలించినం
జాలదే కట తోఁటకూరకుఁ జంద్రహాసముఁ దెత్తురే. 48

గీ. ప్రియుఁడు మఱచిన యేని నీబిసరుహాస్య, యును బదంబడి తనలోన నొకటియైనఁ
గాశ్యపుఁడు వడు దుఃఖసాగరములోన, నందు నీకు మనఃక్లేశ మావహిలదె. 49

గీ. తల్లి విషము వెట్టఁ దండ్రి యమ్ముగ మాన్పఁ, గలరె యొరులు జగతిఁ గాశ్యపునకుఁ
బుత్రి నీకుఁ బుత్రి పొలఁతుక నిఁక నీళ్ళ, ముంచు పాలముంచు మునివరేణ్య. 50

వ. అనివినయవచనంబులవిన్నవింపఁ గృపాళుం డై యెప్పుడేని ప్రియుండు ముద్రికా
దర్శనంబుసేయునప్పుడీవిద్రుమాధరిగలసి మెలంగంగలవాఁడీపువ్వుఁబోఁడిగర్భంబు
నందలి యాదిగర్భేశ్వరుం డైనయర్భకుండు చక్రవర్తిపదంబునొందు నని వరంబిచ్చి
వీడ్కొని చనియె నమ్మునిపుంగవునిశాపంబు మోఘంబుగావునం దత్ప్రభావంబునం

---

1 వచ్చి.

దుష్యంతమహీకాంతుండు శకుంతలానామమాత్రంబును మఱచి రాజ్యానుసంధానం
బు సేయుచుండఁ గ్రమక్రమంబున. 51

క. ఇంతియుదరంబునను దు, ష్యంతుని వీర్యంబు నిలిచి చారుశమీగ
ర్భాంతరలీనాగ్నిక్రియ, న్నంతర్గతమై వెలింగె నభినవభంగిన్. 52

చ. నెఱమసలెం దనూలతిక నిద్దము దోఁచెఁ గపోలపాళిక
ల్దెలతెల నయ్యె నెన్నడిమి లేములువాసె వళిత్రయంబును
గ్గలు విరిసె న్జపుల్చెడియెఁ గూరుకు పెద్దయునయ్యెఁ జిట్టుము
ల్పులుమఱుఁబుట్టె నొక్కొకటిపై నుదయంబును బొందెఁ గోరికల్ 53

చ. కిటకిటనయ్యె నెన్నడుము కేసరిమధ్యకు నాఁడునాఁటికిం
బుటపుటనయ్యె నారు కడుఁ బొల్పు వహించెఁ దనూలతాద్యుతు
ల్నిటనిటనయ్యె సోలము జనించె విశాలవిలోచనంబులు
న్వటవటనయ్యె సొంపు గలవాతెఱ కెంపును బూఁటపూఁటకున్. 54

మ. నవనాభీసరసిం బురందరదృషణ్ణాళంబుతో వీఁకమై
కవబంగారపుఁదమ్మిమొగ్గ లొదవంగ న్వాని యగ్రంబులన్
దవిలె న్మత్తిలిషట్పదంబులన నందంబయ్యెఁ జూలందనా
ధవశాబ్జాక్షికి నాఁటుఁ జన్నులును మీఁదం జూచుకద్వంద్వమున్. 55

సీ. ఉరుకీర్తి యగుమూర్తి యుదరంబులోఁ జూలు నిలిచియుండుట మేనువెలఁకువాఱె
భువనభారవహుండు పుత్త్రుండు కడుపులో వృద్ధినొందుటఁ గడు వ్రేఁగునయ్యె
నమృతాంగుఁ డగుపట్టి యంతర్గతుండౌటఁ జవులెల్ల నొగినరోచకములయ్యె
గమలాయతాక్షుండు గర్భస్థితుం డౌటఁ దెలిమించువాలుఁగన్నులు జనించె
తే. ధరణియెల్లను భుజియించుతనయుఁడౌట, మోదమొదవె సదామృదాస్వాదమునకు
నవకమై యుదరంబు సనాభియగుట, నభ్యుదయ మొందుచును వచ్చె నబ్జముఖికి.

ఉ. శాశ్వతకీర్తులం దిశలు సారణ సేయఁదలంచు సర్వభూ
మీశ్వరభామినీజనము నెల్లఁ బనుల్గొననిచ్చగించు నీ
విశ్వము నేలుకోదివురు వ్రేఁకటికోరుకులందు నాదిగ
ర్భేశ్వరుఁ గుక్షిలోన ధరియించినయట్టి మహానుభావతన్. 57

శా. నూనుం గర్భమునం ధరించి సుతతేజోరాజనం బెట్టిదో
ధ్యానం బెప్పుడు నాథుపై నిలుపు నాతన్వంగి నేబేల నే
తానై వచ్చిపదాఁక నేమిటికిఁ జింతాదైన్యమంచున్ మదిం
బూనెం గర్వము తన్ను నేఁచు మరుఁడుం బూవిల్లు ముద్రింపఁగన్. 58

వ. ఇత్తెఱంగున నాదిగర్భేశ్వరుండు గాఁగల యర్భకుం గర్భకుహరంబున బూనినిధా
నగర్భయగు రత్నగర్భ ననుకరించు నద్దేవికిఁ గ్రమంబున నవమాసంబులు బరిపూ
ర్ణంబు లగుటయు. 59

క. భానునిబొందక యుచ్చ, స్థానంబున గ్రహములైదుఁ దనరఁగ ఫలదం
బైనశుభయోగమునఁ దే, జోనిధి భాగ్యోన్నతుండు సుతుఁ డుదయించెన్. 60

క. శిఖివర్తించెఁ బ్రదక్షిణ, శిఖలును దశదిశలు నుల్లసిల్లెను నానా
సుఖసులభగంధవాహము, లఖిలజనానందకరము లై వీతెంచెన్. 61

సీ. తలలంటిరతిపుణ్యతాపసాంగనలు నెంతయు వేడ్క నింగుదీతైలమునను
నుటజాంగణమునఁ గాపునిపేరితవుటితో వెల్లుల్లిపొగయిచ్చి వీతిహోత్రుఁ
జాగించి రంచితోత్సవము మువ్వురటాలివై భవంబు తృతీయవాసరమున
నాఱవదివసంబునం దాచరించిరి బహుయోగినీగణప్రార్థనములు
తే. కొలనుగుడిపిరి దినముల గొలఁది యెఱిఁగి, యఖిలమునిధర్మపత్నుల నామతించి
విన్నఁబోకుండఁ బ్రియములెల్ల విస్తరిల్లఁ, దగ నొనర్చిరి పురుటాలి తగవులెల్ల. 62

వ. తదనంతరంబ సకలమానిసర్గంబును రావించి కణ్వమహామునీంద్రుండు పుణ్యాహం
బుచేయించి భరతుం డను నామంబు దౌష్యంతికిం బెట్టి పెనుపఁ గ్రమప్రవర్ధమానుం
డగుచు. 63

సీ. నృపకిరీటంబుల నిలుపుదుననుమాడ్కిఁ బొదిగిటిలోఁ నండి పదము లెత్తు
క్షితిమిన్నుసడ్డను జేయొడ్డి రక్షింతు ననురీతిఁ జేతు లల్లార్చియునుచు
దానాంబువులు వట్టి తగవిప్రులకు నిచ్చు వడువునఁ బిడికిళ్లు బట్టు విడుచు
వెలయఁ బ్రతాపాగ్ని మొలపించి యారయుపగిదిఁ బ్రేమమున దీపంబుఁ జూచు
తే. నద్యతనరాజవిభవంబు లపహసించు, తెఱఁగు దోఁప నలంతి వేడుకలు నవ్వుఁ
గాస్యపర్షి మనంబునఁ గౌతుకంబు, సంతతంబు జనింప శాకుంతలుండు. 64

వ. అంత నొయ్యనొయ్యన పర్యాయంబున. 65

సీ. సింహాసనంబునఁ జేరి రాజులు గొల్వ నుండుచందమునఁ గూర్చుండనేర్చె
ధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల నడిపింతు ననువిధంబున నడచాడ నేర్చె
దొరలునో యనృతంబు తఱుమమాటల ననుపగిది నొక్కొకపలుకఁ బలుకనేర్చె
వర్ణాశ్రమంబులు వరుస దప్పక యుండ నిలుపుదు ననుభంగి నిలువనేర్చె
తే. ధాత్రి కరమందు నంశమైదపదితనకు, నర్హమను పోల్కి ధాత్రి కరాంగుళమునఁ
గడఁకబట్టి యల్లల్లన నడవనేర్చె, నాఁడు నాఁటికి నిభపురనాథసుతుఁడు. 66

శా. బాల్యం బంతట నుజ్జగించి పలుకుంబ్రాయంబునం బొంది సౌ
శీల్యం బొప్పఁగఁ జేసె నధ్యయనము న్శీలించె శస్త్రాస్త్రసా

కల్యంబు న్గురుశిక్షఁ జెంది చదివె న్గావ్యాగమాదు ల్మనో
లౌల్యం బింతయు లేక కోవిదజను ల్ప్రౌఢుం డితం డౌనన౯. 67

గీ. కొఱఁత లేకుండ విద్యలు నెఱవెఱింగి, క్షత్త్రవీర్యంబు గానని 1సర్గమైన
శౌర్యమును సత్త్వమును రాజసమును, బెంపుమదము బాహుబలంబునునదటు మిగుల.

సీ. ముంజేతఁ గరకాండములు చుట్టుకొని వనద్విరదరాజంబులఁ దిగిచి తెచ్చి
కొనవెండ్రుకలు పట్టుకొని పంచరించిన పంచాననంబులఁ బట్టి తెచ్చి
వాలాగ్రముల ముళ్లు వైచి లంకెలను శార్దూలపోతకములఁ దోలి తెచ్చి
దొడ్డికట్టుగ నాఁగి తొలఁగి పోవఁగనీక యచ్ఛభల్లములఁ బెల్లార్చి తెచ్చి

తే. కర్ణమూలంబు లులిమి లేఁగలను బోలె, నేకలంబుల నొండొండ యీడ్చి తెచ్చి
దామెనలు గట్టి యాశ్రమస్థలమునందు, శైశవక్రీడనాడు దుష్యంతసూతి. 69

వ. ఇట్లనన్యసాధారణం బగుసత్త్వంబున నుగ్రసత్త్వంబుల నెదురులేక యేకహేళిం జరిం
చు నారాజసూనునకుఁ గాననౌకసులు సర్వదమనుం డను నామంబు వెట్టి ప్రేమంబు
సేయుచుండ నొక్కనాఁడు కాశ్యపమునీంద్రుండు కుమారకల్పుం డగు కుమారు
నూరుపీఠంబున నునుపుకొని యుపలాలించుచున్న శకుంతలం గనుఁగొని సంతోషి
తస్వాంతుం డై మధురగంభీరస్వనంబున నిట్లనియె. 70

క. తొలుపుట్టువు నీనోముల, ఫల మెట్టి దకొ మనోజ్ఞపతిఁ బడసి సుతుం
గులదీపకరుని గంటివి, లలితాంగీ చక్రవర్తిలక్షణయుక్తు౯. 71

గీ. పెద్దకాలంబు చనియె నీప్రియుఁడు వాసి, తెఱవ యేలొకొ పిలువఁ బుత్తేక తడసె
వెఱచెనో మన్మనఃప్రీతి విధ మెఱుఁగక, మఱచెనో రాజ్యసుఖకేళి మగ్నమతిని.

ఉ. నేరము లెన్ని గల్గిన గణించుట నేరము లట్లు వారిపై
నేరుపు లైన యల్లురను నేరము లెన్నరు రక్తి వారిపై
వారల నేర్పు నేరములు వంకలు దీర్ప నయుక్త మెల్లెడం
గౌరవహీను లిజ్జగతిఁ గన్నియ నిచ్చినవారు కోమలీ. 73

గీ. రాజులఁట మీఁద వార లేయోజఁ జనినఁ, భద్రగజములు నడచిన పదము లవియ
లకితమై యుండునట్లు సాధ్వసవు నీవు, ధవుని బెడబాసి యునికికిఁ దలఁకుగదుర.

సీ. జీవితేశ్వరుఁ బాసి చిరకాలవసతిగాఁ బుట్టినింటనె యున్కి బుద్ధిగాదు
పొరుగిండ్ల నిరుగిండ్లఁ బ్రొద్దుపోకలకైనఁ బలుమాఱు నరుగుట పాటికాదు
దాసీజనులతోడఁ దఱచుగాఁ గూడి త్రస్తరమాటలాడుట తగవుగాదు
తనకెంత యాప్తులైనను నన్యపురుషసంసర్గంబుఁ జేయుట జాడగాదు

---

1 గానశై.

తే. జనకగృహములనైనను మనసువలపి, కూరనారకుఁబంపుట గుణముగాదు
హాస్యకథలందు గీతవాద్యములయందుఁ, బ్రీతినెఱపుట మగనాలిరీతిగాదు. 75

సీ. జలక మాహారంబు శయనసౌఖ్యము భర్తకంటెను మున్నుగాఁ గాదుసేయ
విభుఁడారగించిన వెనుక తద్భాజనంబునఁజేయ నర్హంబు భోజనంబు
ప్రియుఁ డల్గి తనుజేరఁ బిల్వకుండిన భూమినింపుతోడుతఁ బవ్వళించు టొరవు
వ్రతములు దేవతార్చనలుకాంతుఁడు సమ్మతింపక చేఁతయెంతేనికలుష

తే. మప్రియంబులు చేసిన నధిపుమీఁదఁ, జిన్నఁబోవక మది సంతసింపవలయు
మంచిదైనను బ్రాణేశుమనసురాని, పనులుమానుట భద్రంబు వనితలకును. 76

శా. ఏభంగి న్నుచినాదునో పతిమనం బేభంగిరంజింతునో
యేభంగిం గులకీర్తి దాఁగలుగునో యేభంగివర్తింతునో
యేభంగి న్మతిరాక యుండఁగలదో యేణాక్షు లందంచు నా
యాభంగి న్మతియించుచుండఁ దగుఁ బుణ్యస్త్రీకి నెక్కాలమున్. 77

ఉ. కంచెలయుం బటీరతిలకంబును బాపట [1]చెందిరంబు ఫా
లాంచనసీమ లేఁబసుపు టచ్చుతబొట్టుఁ జెవాకు గాజులుం
గొంచెపువీడ్యము న్విరులు కొప్పున నొప్ప నొనర్ప నెప్పుడుం
జంచలనేత్ర యుండఁదగు సంతతభర్తృఫలాభివృద్ధికిన్. 78

సీ. జలమాడి మడుఁగువస్త్రముఁగట్టికై చేసికొనికాని కవయఁబోఁ జనదు ప్రియుని
మునుపు మేల్కొని భర్తమోముఁగన్గొనికాని కాఁగాదు వీక్షింపఁగా నితరులఁ
గడపమీఁదను సన్నెకలుమీఁద రోలుమీఁదనునికి విభునికిఁ దఱుఁగుయశము
తడికాళ్ళతో వీడుదలతోడఁ గర్ణపత్రములతో నిద్రపుణ్యంబు దఱుఁగు

తే. సందెఁదలయంటుకొనుట వస్త్రంబులేక, మజ్జనముచేఁత విడియాకు నుట్టగించి
తొల్చుటయు [2]నిరుగేలను దల పుణుకుట, భర్తగలభామినుల కశుభప్రదములు.

క. వ్రతములు నుపవాసంబులు, మతియింప నిరర్థకములు మానవతులకున్
బ్రతివాసరంబు సేవల, పతిభక్తియ చాలు నిహముఁ బరము ఘటింపన్. 80

చ. తెఱవకు వల్లభుండు పరదేశముపోయిన పన్నెమాని తా
నత్రితికి నల్లబూసలును నచ్చుతబొట్టును మట్టెవన్నెగాఁ
గుఱుమణుగైనపుట్టమును గూడఁగదువ్వనిమైలకొప్పునై
మఱువడియింటిలోఁ బతిసమాగమనంబ మతింపు టొప్పగున్. 81

సీ. వనితకు నిష్టదైవము జీవితేశుండు భామకుముంగొంగుపసిఁడిభర్త

---

1 చి. 2 నీ.

సుదతికి నఱలేని చుట్టంబు పెనిమిటి తరుణికిఁ బ్రాణమిత్రంబు ధవుఁడు
వనజలోచనకుఁ బెట్టనికోటదయితుండు నాతికి నఖిలార్థదాత ప్రియుఁడు
కాంతకు మానరక్షకుఁ డింటియాతండు సతికినాఱడిలేని హితుఁడు వరుఁడు
తే. కంబుకంఠికి నిత్యశృంగారవిభవ, మల్లికకు నాలవాలంబు వల్లభుండు
పల్లవోష్ఠికి సౌభాగ్యభాగ్యలక్ష్మి, గణన యొనరింప నేల యేడ్గడయు మగఁడు. 82

వ. అని ప్రసంగవశంబునం గొన్ని కులకన్యకాధర్మంబు లెఱింగించి యనసూయాప్రి
యంవదలు మున్నుగాఁ గొందఱు వృద్ధతపస్వినీజనంబులను జతురమతులగు నిద్దఱు
శిష్యులం దోడువెట్టి శకుంతలం దుష్యంతుపాలి కనుప సమకట్టి. 83

ఉ. పొమ్మనఁ జూడఁ జూచి మదిఁ బుట్టిన ప్రేమము పెర్మి బాష్పముల్
గ్రమ్మినఁ గ్రమ్మఱం బెడమొగంబయి కన్నుల నీరు మ్రింగుచుం
గ్రమ్మఱఁ దా శకుంతల మొగంబగు నశ్రులు నిండఁ గొంతసే
పమ్ముని జాలిఁబొంది ధృతియంతయు నిల్వక విచ్చి పాఱఁగన్. 84

ఉ. ఎంచ మునీంద్రులందు విజితేంద్రియుఁడైన తపస్వి కూర్మిగా
వించి శకుంతలం బెనిచి విస్మృతినొందిన మోహపాశముల్
త్రెంచుకొనంగలేక తియతీపులఁ జిత్తముఁ గాసివెట్టె శీ
లించిన నెవ్వఁడింక వదలింపఁగ నోపెడు పాశబంధముల్. 85

సీ. క్రకచధారాకఠోరంబైన [1]కక్కుల క్రొవ్వాఁడి కొడవంటఁ గోయరాదు
కాలాయసోద్దామకుద్దాలములఁ ద్రవ్వి వ్రేళ్లతోఁ బెకలించి వేయరాదు
సమిదాజ్యముల నగ్ని సమకొల్పి దారుణ శిఖలఁ గాలిచి నీఱు సేయరాదు
ఘనముష్టిఁ గబళించి కపట పద్ధతిఁ బట్టి తెగఁ జేతితోడరాఁ దీయరాదు
తే. హృదయమను పాదులోపల నుదయమంది, తల్లిదండ్రులమీఁద సోదరుల మీఁదఁ
దనయ బంధుకళత్రమిత్రములమీఁద, మారివోవంగఁ బ్రాఁకిన మోహలతను. 86

వ. ఇట్లు బంధురం బగు మోహలతాబంధంబున నమ్మునిసింధురంబు కట్టువడి ప్రకృతి
జనంబుకైవడి శకుంతలాభిముఖుండై. 87

సీ. అత్తమామలకు నీయసనేమి పెట్టుచుఁ గనుసన్నఁ జేయుమీ పను లెఱింగి
ప్రాణమిత్రములుగా భావించి యేప్రొద్దు సవరింపుమీ ప్రేమ సవతులందు
భర్త యొక్కొకవేళ బహుమాన మొనరింపఁ గదియరానీకుమీ గర్వరేఖ
పతి చిత్తమెఱిఁగి తత్పరిజనంబులమీఁదఁ జేయుమా మిగుల దాక్షిణ్యగరిమ
తే. కలఁక నొందకుమీ ధవుఁ డలిగినపుడు, పలుకులను జేరనీకుమా పరుసదనము

---

1 క్ర.

వీని వెలిగాఁగఁ దిరుగు నేవెఁదిరైనఁ, గులమునకునాధియగుఁజామీకూఁతుఁగుఱ్ఱ.

ఉ. నాపయికూర్మి తద్గురుజనంబులపైనిడి మానికన్యకా
స్థాపితవృత్తి బంధువనితాతతి యందు ఘటించి యిష్టస
ల్లాపములందు నిచ్చటుఁ దలంపక నిచ్చలుఁబ్రాణనాథసే
వాపరతంత్రవై యెటుల వన్నియఁ దెచ్చెదో నాకుఁ బుత్రికా. 89

ఉ. ఎన్నఁడు నామది న్మఱతు నేనిటఁ బుత్రిక పూఁటపూఁట యా
సన్నసరోవరంబునను సంస్మరణం బొనరింప సంతత
స్విన్నమరందసిక్తసరసీజముఁ జూచి ముదంతికంబునం
గన్నుల నీటితోడఁ గుళికం బగుచున్న భవన్ముఖాబ్జముల్. 90

ఉ. కొంతసుఖంబునుం గలదు కోమలి నాకిటఁ బర్ణశాలికా
ప్రాంతమునందు నీవు పెనుపం బరువొందిన మాలతీలతా
క్రాంతమనోజ్ఞమైన సహకారముఁ గన్గొనునప్పుడెల్ల దు
ష్యంతుఁడు మాశకుంతలయు సంగడి నుండుటగాఁ దలంపఁగన్. 91

వ. అని ప్రేమాతిశయంబున లతాతరువితానం బవలోకించి. 92

సీ. అల పెఱుంగక తానకాలవాలములకు నెమ్మితో నిరవొంద నీరువోసి
క్రమవృద్ధిఁ బొందు మార్గంబు లారసి వచ్చి పూఁటపూఁటకుఁ జాల బ్రోదిచేసి
ప్రేమాతిరేకత ప్రియమండనమునకుఁ జిగురాకుఁ గొనగొనఁ జిదుమవెఱచి
పరిపాటి నల్లన ప్రసవోద్గమంబైన సఖులు దాసును మహోత్సవమొనర్చి
తే. తల్లిరైయె పెంచె మిమ్ము నీ తలిరుఁబోఁడి, యత్తవారింటి కరిగెడు నాలతాంగి
క్షితిరుహములార పుష్పితలతికలార, యనుమతింతురు గాక కల్యాణయాత్ర. 93

గీ. తోడునీడయుఁ బోలె నీతోయజాక్షి, పెరిఁగె నిన్నాళ్లు మీలోనఁ బెద్దయయ్యెఁ
బురుషునింటికి ననుపక పుట్టినింట, నునుచుకొనరాదుగా యంచు నుస్సురనుచు

వ. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు వట్టుకొని శకుంతలం దోడ్కొని యగ్నిహోత్రంబునకు దం
డంబువెట్టించి మునులకును నమస్కారంబుఁ జేయించి పుణ్యతపస్వినీజనంబులకు
మ్రొక్కించి తదీయాశీర్వాదంబులతోడఁ దానును దీవించి యనుపుటకుఁ దండ్రి
పాదంబులకుఁ బ్రణామం బాచరించి. 95

సీ. జనకుఁ డుండెడు ననుష్ఠానవేదికఁ జూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చు
స్నానార్థనియమిత జలజాకరముఁ జూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చు
నిజహస్తపోషిత కుజవల్లికలు చూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁబోయి చూడవచ్చుఁ
గుంజకోటరకుటీక్రోడవీథులు చూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చుఁ
తే. దండ్రిఁ బాయంగ లేని సంతాపజలము, నత్తవారింటికేగెడు హర్షజలము

గోరువెచ్చైన పాలిండ్లకొనలు దడుప, నెడపఁదడపనఁ బయ్యెదఁ దుడిచికొనుచు.

సీ. కదలు నాలుగు మూఁడుఁ బదములు క్రమ్మఱి తండ్రిపాదంబు లౌదలఘుటించుఁ
గొంతద వ్వేగు నేగుమవచ్చి కణ్వుని కడుపులోఁ దలమోపి కౌఁగిలించు
నరుగుఁ గొండొక వేగఁ దిరిగి మానులకు మాయయ్యనుఁడీ యని యప్పగించు
గమనించుఁ బెడమర్లి కాస్యప్రదెసఁజూచి నేఁ బోదునంచుఁ గన్నీరునించు
తే. జనకుఁడుపలాలనము సేయ సంయమీంద్ర, భామలుదలింప ననసూయ పట్టితిగువ
విగిడి యడుగిడె నొకభంగి మగిడిమగిడి, చూచుకొంచు శకుంతలానూనగంధి. 97

క. మునిభామలు నలుఁబంకలఁ, జనుదేఱఁగ నిర్మలోర్మి సంగతయగున
య్యనిమిషనది రత్నాకర, మునకేగెడు భంగిఁ గదలిపోవుచు నెదుర౯. 98

సీ. కీరకోకిలశారికారావముఖరిత బహిరంగణారామభాసురంబు
దళదబ్జకైరవోత్పలమనోహారినీరాగాధపరిఘాసమావృతంబు
స్ఫాటిక మణిశిలాప్రత్యగ్రరచనాతివిస్తృత ప్రాకారవేష్టితంబు
శుభ్రరోచిరదభ్రవిభ్రమాభ్రంకష బహువిధప్రాకారబంధురంబుఁ
ఆ. గాంచిరంత మానికాంతౌశకుంతల, లబ్ధిమేఖలాసమంచితాంఘ్రి
నూపురంబు నతిమనోజ్ఞకల్పితరత్న, గోపురంబు హస్తినాపురంబు. 99

వ. కాంచి యనేకవారణతురగరథ ఘటసేనాధిపచ్ఛత్రచామరాన్విత సత్పురీసమంచిత వైభవంబులకు నాశ్చర్యాద్భుతప్రమదరస మగ్నహృదయులగుచు నల్లనల్లన యరిగి యప్పట్టనంబుఁ బ్రవేశంబుచేసి రాజమందిరద్వారంబున నిల్చి తమరాక ఫణిహారులచేతం బుత్తెంచుటయును వారునుంజని యాభూమింజయుంగాంచికణ్వాశ్రమంబుననుండి యిద్దఱు తపస్వులుఁ గతిపయతపస్వినీజనంబును దేవరకుం బొడసూప ననివచ్చి వాకిట నున్నవా రని విన్నవించిన నన్నరనాథుండు మునినాథుఁ డిట్లు పుత్తెంచుటకు నెయ్యది గతంబొకో యని విస్మయభయంబులు మనంబునం బెనంగొన సభాస్థలంబున స్త్రీజనులం బొడసూపించుకొనుట యనర్హంబని యందఱ వీడుకొలిపి నగరిలోనికింజని యంతఃపురాంతికంబున నేకాంతసౌధంబున నాసీనుండై మాన్యలగు వృద్ధకాంతలం బనిచి వారలరప్పించుకొని యుచితసత్కారంబు లొనర్పం బ్రీతులై పురోభాగంబునం గాస్యపశిష్యులు వారివెనుక సంయమిరాజకాంతలు వారిమఱుంగునం గుమారయుక్తయై శకుంతలయు నిలిచియుండి రయ్యెడ నాసంయమిశిష్యులు దుష్యంతు నాశీర్వదించి. 100

క జననాథమన్నరుం డగు, మునినాథుఁడు మీసమీపమున కనిపెడుచోఁ
దనమాటలుగానితో, ననుమునవవి చిత్తగింపు మవధానమతి౯. 101

మ. లలితాఖేటరతిన్మదాశ్రమము లీలంజొచ్చి యచ్చో శకుం
తలగాంధర్వమున న్వివాహమయి కందర్పాజ్ఞలోన న్మహో
త్కలికన్గొన్నితిథుల్చరించి యటమీఁద న్రాజ్యరక్షాసుతూ
హలివై క్రమ్మఱఁ జిత్తగింపవ తదీయంబైన వృత్తాంతముల్. 102

గీ. ఏమెఱుంగనిపనియని హృదయవీథి, వెఱచెనో కాక మఱచెనో వెనుకఁ జింత
మఱపులేదైన బహుకార్యమగ్నమతులు, ధారుణీనాయకులుగదా దానికేమి. 103

క. మాసరసీరుహనేత్రకు, నీసంగతిఁ బుత్రకుఁడు జనించెను నరక
త్రాసకరుండై నరక, త్రాసకరుం డగుటఁ జక్రధరుఁడును బోలెన్. 104

సీ. కులము మేదినిమీఁద ఖిలముగాకుండంగ నభివృద్ధికారణం బాత్మజుండు
సౌఖ్యదం బైనసంసారద్రుమంబుల కాలవాలస్కంధ మర్భకుండు
జంపతులకు హర్షజలరాశి యుబ్బింపఁ బూర్ణేందుబింబంబు పుత్రకుండు
గృహమేధిధర్మలక్ష్మికి వీఁపుమోపంగ పెనుపైనయాధారభిత్తి సుతుఁడు
తే. తనయుఁ డాలోకపథమున కనుపువాఁడు, మందిరాంతరదీపంబు నందనుండు
సూనుఁ డిలు వీటిఁబోకుండ సొమ్ముకర్త, యపరవయసున నాలంబయష్టికొడుకు.

ఉ. కేవలపుత్రుగాఁగఁ బరికింపఁగఁ జాలినవాఁడు గాఁడు దా
నీవనరాశివేష్టితమహీతలచక్రము చక్రవర్తిల
క్ష్మీవిభవంబు నొంది పరిశీలనఁ బాలన సేయు నన్యథా
శ్రీవరమౌళిరత్నఘునదీప్తిధగద్ధగితాంఘ్రిపీఠుఁడై. 106

క. ఏణాంకవంశచూడా, మాణిక్యంబయిన నీకుమారుని సకల
క్షోణికి యువరాజ్యరమా, పాణిగ్రహణం బొనర్పు పరమప్రీతిన్. 107

వ. అని జననీసమీపముననున్న భరతుం గొని వచ్చి సమ్ముఖంబుచేయించి యనసూ
యాప్రియంవదలచేత శకుంతలనంతికంబునకు రప్పించి. 108

క. జననాథ యిదె శకుంతల, యనసూయారుంధతులకు నణుమాత్రంబై
నను వత్రపడదు శీలం, బున నియ్యెడ కింతి ననిచి పుత్తెంచుటయున్. 109

ఉ. సద్గుణశాలివైన నినుసంస్తుతి చేసి కుమారిఁ జూచుచున్
హృద్గతమైన మోహభర మేమని చెప్ప నృపాలచంద్ర యు
ద్యద్గళదశ్రుపుల్వఱదలై వదనాబ్జము డిగ్గి పాఱఁగా
గద్గదకంఠనాళుఁ డయి కణ్వుఁడు మీకనియెం బ్రియోక్తులన్. 110

క. జనయిత్రి కనియె నింతియు, జననం బాదిగ నితాంత సమ్మదమతినై
యనువాసరము శకుంతలఁ, బెనిచితినే ముక్తిబాలఁ బెనిచినభంగిన్. 111

సీ. మహనీయసంయమంబ మహాధనంబుగా మతియించి వర్తించు మమ్ముఁ దలఁచి

యొసఁగ శాపానుగ్రహసమర్థుఁడైన బ్రహ్మోయతతేజు గాధేయుఁ దలఁచి
గణనకెక్కిన దేవగణికాతతికి రత్నముకురమై వెలుఁగు మేనకఁ దలంచి
యాఖేటకరతి వచ్చి యాశ్రమస్థలిఁ దడఁబాటు చేసిన చెల్లుఁబడి దలంచి
తే. మిక్కిలిగ మన్ననయుఁ జేసి మెలఁపవలదు, తక్కువయుఁ జేయవలవదంతఃపురంబు
సతులలోకుల సరియుకా సరవితోడ, నీశకుంతల భూకాంత యేలు మనియె. 113
వ. అనిన నమ్మాటలకు నసహ్యంబు నొంది, యొఱఁగుపై నున్నవాఁడు బెట్టులికి లేచి
కర్ణములు మూసికొని శిరఃకంప మొదవఁ, దొలుత హరహరహర యంచుఁ బలికిపలికి.
*క. మునికన్యకయఁట నేనఁట, వనమున గాంధర్వమున వివాహంబఁట నూ
నునఁగనెనఁట మఱచితి వఁట, వినఁగూడునె యిట్టిభంగి విపరీతోక్తుల్. 114

ఉ. కాయజవైరి సన్నిభుఁడు కాశ్యపుఁ డాతని పుత్రి నిచ్చ నేఁ
జేయుట యెట్లు కార్యఫలసిద్ధి వహించుట యెట్లు భస్మముం
జేయఁడె చంద్రమఃకులము చిన్నగుసన్నను వింతయెంతయు
న్యాయప్రమాట తేఁటగొనినం గొఱవిం దలగోఁకికొందురే. 115
గీ. చదువనే మున్ను ధర్మశాస్త్రంబు లన్య, కామినీరతి కలుషంబుగా నెఱుఁగనె
యన్యసతిమాత్రమే కాశ్యపాత్మజాత, యరయ నంగారకల్పితయైనప్రతిమ 116
సీ. గజరాజగామిని కంఠసూత్రంబులు కాలసూత్రంబులుగాఁ దలఁపక
పద్మపత్రేక్షణ బాహుపాశంబులు కాలపాశంబులుగాఁ దలఁపక
కోమలి పీనవక్షోజచక్రంబులు కాలచక్రంబులుగాఁ దలఁపక
యుడురాజవదన మృదూరుదండంబులు కాలదండంబులుగాఁ దలఁపక
తే. కాలసూత్రంబు లెబ్భంగిఁ గడచు నరుఁడు, కాలపాశంబు లేభంగిఁ గడచు నరుఁడు
కాలచక్రంబు లేభంగిఁ గడచు నరుఁడు, కాలదండంబు లెబ్భంగిఁ గడచు నరుఁడు
వ. నాహృదయంబు పరవధూసుఖంబునకు విముఖంబుగాని సుముఖంబుగాదు మీర
లెచ్చటనుండి విచ్చేసితిరో యచ్చటికి నరుగుండు మీకునిదె సేవాంజలి యనిన వా
రలు విని రహస్యప్రయోజనం బెఱుంగమిం జేసి యొండొరుల మొగంబులు చూచి
కొనుచుండ ననసూయాప్రియంవదలు డగ్గఱి ధీరగంభీరస్వరంబున నిట్లనిరి. 118
శా. ఆహా యెన్నవిచారమే మొదల నీవాఖేటకేళిన్ మహో
త్సాహం బొప్పఁగ వచ్చి యాశ్రమము నిచ్చం జొచ్చి యచ్చోట స
న్నాహప్రీతి శకుంతలం గలఁచి గాంధర్వక్రియాలక్ష్మి ను
ద్వాహంబైనప్రకారమంతయును నాత్మన్ విస్మృతిం బొందెనే. 119

---

* ఈపద్యము ఆదిపర్వములోనిది అని అప్పకవి.

శా. మత్తు ల్క్రూరమతు ల్నవప్రియులుఁ గామధ్వాంతకాయు ల్కృపా
విత్తుల్ నిత్యసమస్వభావులు శఠు ల్విశ్వాసహీనుల్ చల
చ్చిత్తు ల్దూరపదార్థకాంక్షులు బహుస్త్రీలోలుపుల్ ప్రేరకా
యత్తు ల్రాజు లనంగ విందు మఱి సత్యం బయ్యె నీపట్టునన్ 120

సీ. తెలుఁగలనైనఁ బెన్నెఱివేణి వోషింపఁ దలకుఁ జేరఁగనీదు తైలధార
ఋతుమతియైనచో దేహశుద్ధికినైన నైనాడనొల్లదు మజ్జనంబు
మాసికండూతి ముమ్మరమైనఁగట్టఁగ నుద్వాసించి వేఱొక్క వల్కలంబు
ప్రాణరక్షార్థంబు పర్ణాంబువులు గాని మూతిముట్టదు కందమూలఫలము
తే. లెన్ని దివసంబులో నీవు తన్నుఁ బాసి, నాఁటనుండియు నీశకుంతల నృపాల
నేఁటిదాఁకను నడపె నిర్నిద్రనిష్ఠఁ, దీవ్రతరమైన విరహావ్రతంబు. 121

క. పరమపతివ్రతయగు నీ, తరుణీమణిఁ బాయనెట్టి ధైర్యము గలిగె
న్వరుసఁ దన యంతవచ్చిన, నరవర యెఱుఁగనన నెట్లు నాలుకయాడెన్. 122

గీ. గుణవతియుఁ బుత్రవతియును గులవతియును, నైనభామను విడుచు నన్యాయకారి
కిహపరంబులు లేవనియెడు సమిద్ధ, ధర్మశాస్త్రంబు లెఱుఁగవా ధరణినాథ. 123

ఉ. అద్దములోని నీడవలె నాకృతియం దొకలేశమాత్రముం
బిద్దము గాక నీకుఁ బ్రతిబింబము వోలె వెలుంగుచున్న నీ
పెద్దకుమారు భూవర యభిన్నమతి న్మొగ మెత్తి చూడుమా
ముద్దియ నీపయిం గలుగు మోహము భక్తియుఁ గానవయ్యెడున్. 124

వ. అనిన నవ్వచనంబులకు రాజు కటకటంబడి మీర లాఁడువారలు మీతో నిట్టిట్ట
నుటయుక్తంబు గాదు ఆశ్రమంబునకు నేఁడు రేపట యెల్లి యెల్లుండి వచ్చి కణ్వ
మహామునీంద్రుఁ గని తదాదిష్టమార్గంబున నడచెదం గాని పొండని దిగ్గనలేచి పెద్దమొ
గసాలకు వచ్చి సభామధ్యంబున నుండఁ గాశ్యపశిష్యమానిమానవత్యనసూయాప్రి
యంవదలు శకుంతలాకుమారుల వెన్నడితోఁకొని తోడనవచ్చి యుచితస్థలంబున
నిల్చి రందు ననసూయాప్రియంవదలు కోపపిహితేక్షణలై యంతరిక్షంబునకు
హస్తంబు లెత్తి యెత్తిలి సకలజనంబులు విన నిట్లనిరి 125

సీ. దేవతలార యోదిక్పతులార నక్షత్రంబులార యోగ్రహములార
చంద్రార్కులార యోసప్తాంబునిధులార నదులార యోగోత్రనగములార
పరమపూరుషులార పంచభూతములార వృక్షంబులార యోపక్షులార
దిశలార యోనిశానిశలార పార్వతీశ్వరులార యోరమాచక్రులార
తే. జననివృత్తంబు మీ రెఱుంగనిది గలుగ, దీశకుంతల మేలుఁగీడేర్పరించి
....................ప్రకటముగఁ జేయుదురుగాక ప్రజలెఱుంగ. 126

మ. అనునాలోనన తత్సభాజనము లత్యాశ్చర్యముంబొంద నో
జననాథోత్తమ యీశకుంతల మహాసత్యవ్రతాన్విత త
త్తనయుండు న్భవదీయ వీర్యజుఁడు సత్యంబౌమతి న్సత్యమా
ననుమానింపకుమంచు మ్రోసె వడి నయ్యాకాశవాణీధ్వనుల్. 127

ఉ. ఆపలుకు ల్వెస న్వినుచు నాగ్రహవృత్తి శకుంతలాంగుళి
స్థాపితమైనయుంగరముఁ జయ్యన నూడిచి మీఁదవైచి యో
పాపపురాజ యెట్లిదియు బాలిక వ్రేలికివచ్చెఁ జెప్పుమా
యీప్రజ లేగతిం బనిచి రేగెద మాగతినన్న నయ్యెడన్. 128

సీ. విస్మయాక్రాంతులై వినువారు కొందఱు జగతీశునెడఁ జాల నెగులు వడిరి
మహనీయమతి నధర్మంబు చేసితివి నీవని రమాత్యులు మాన్యులైనవారు
నృపతి నేమియు ననసేర కూరక వృద్ధులును బంధువులుఁ జెవుల్మూసికొనిరి
యాఁడి నోము లయ్యెనుగదా దనకంచు వెస శకుంతల వెక్కి వెక్కి యేడ్చె

తే. నంగుళీయకభానూదయంబుచేత, నత్రిసంభవశాపజంబైన నృపతి
మేనకాసుతమీఁద నజ్ఞానమొదవఁ, గ్రమ్ముకొనియున్న చిమ్మచీఁకటులు విరిసె.

వ. అయ్యవసరంబున 130

సీ. విశ్రామగతి వేఁట వెడలిన చందంబు మునిజనాశ్రమము చొచ్చినతెఱంగుఁ
దరునిషేచనవేళఁ దానేగినవిధంబుఁ గణ్వనందనఁ బొడఁగనిన రీతి
యన్యోన్యసంప్రీతి నలరినలా గిద్దఱును విరహాగ్ని వేఁగిన విధంబు
గాంధర్వవిధిఁ గరగ్రహణమందిన జాడ యచ్చోట సంగమంబైన భంగి

తే. గమనవేళవియోగప్రకార మింత, ఇట్టు భావంబులును మొనకట్టుకొనుచుఁ
గూడియేతెంచి మనసుతోఁగుప్పగొనిన, మోహభరమోరువకమూర్ఛమ్రొగ్గె విభుఁడు.

గీ. అల్లనల్లన తెలిసి ధైర్యంబు నూఁది, చక్కఁ గూర్చుండి తలయూఁచి ముక్కుమీఁద
వ్రేలు ఘటియించి మిగులఁ గ్రొవ్వాడి యొదవ, దట్టముగదీర్ఘనిశ్వాసధార వఱపె.

సీ. అత్యంతకుసితాత్మ లైతన దిక్కు చూచు ప్రియంవదను ననసూయఁ జూచి
కన్నీరు మున్నీరు కాలువలై వెల్లిగొనఁ జేయు మేనకాతనయఁ జూచి
యవయవశ్రీఁ దన యచ్చొత్తినట్లున్న కులదీపకరుఁడైన కొడుకుఁ జూచి
నామాక్షరప్రమాణదినంబునకుఁ దేరగిరవున్న ముద్రయుంగరముఁ జూచి

తే. ద్రష్ట లెన్నెడు మంత్రివర్గంబుఁ జూచి, ధర్మ ముడిగితి వనెడు మిత్రములఁ జూచి
పలుదెఱంగుల నాడెడు ప్రజలఁ జూచి, తనయవజ్ఞాపరీకారంబుఁ దలఁచి చూచి.

శా. ఆచంద్రాన్వయసంభవుండు మృగయావ్యాపారముం బుష్పనా
రాచప్రేరితుఁడై శకుంతలను ధర్మస్వాంతము లాస్సాక్షిగా

వాచానిష్ఠురంబు లిచ్చుటయు సర్వంబు న్యథార్థంబుగాఁ
దాచా తప్పకయుండఁ జెప్పె నిజబంధుస్తోత్రులాప్తు ల్వినన్. 134

క. కొడుకు నాయంతవాఁ డయ్యెఁగడు నెదిగెను, దేహమాత్రంబె చిక్కె గాధేయతనయ
తలఁపు లే కింతకాలంబు తడయు టెట్లు, తెలుపనిచ్చినసత్యంబు మఱచు టెట్లు. 135

సీ. గణనాధికముగ యాగములు గావించినఁ బాయునే యీమహాపాతకంబు
చతురబ్ధిమధ్యభూస్థలి దానమిచ్చినఁ గడచునే యిమ్మహాకల్మషంబు
సప్తముక్తిప్రదేశములు దర్శించినఁ దొలఁగునే యమ్మహాదుష్కృతంబు
కర్మహారేశ్వరాగ్రం బెక్కి పడినను గడయునే యిమ్మహాకిల్బిషంబు
తే. ధర్మపథవర్తులిట దన్నుఁ దలఁచినపుడు, కర్ణములుమూసికొనియెడఁగలసి చనరె
పలుకులేల యసత్యవాదులకు నెల్ల, నుర్విపై నేన యగ్రగణ్యుండనైతి. 136

వ. అనుచు నిందానురూపంబు లగు ననులాపంబులం జరుపుచున్న యవసరంబున. 137

సీ. కర్పూరనవపరాగవిపాండుతనుకాంతి యకళంకచారుచంద్రికలు గాయ
వికటారకూటవల్లికతార మగు పెద్దమగుటంబురేయెండ చిగురునీన
హరిణాజినోత్తరీయచ్ఛాయ బ్రహ్మతేజఃకృశానునిపొగచాయ నెరయఁ
గుటిలహావిర్మషీకజ్జలలామంబు నొసలిపైఁ జీఁకటినూఁగువార
తే. నచతురాననపద్మజుం డనలికాక్షు, శంకరుం డచతుర్భుజచక్రపాణి
యఖిలలోకైక సంపూజ్యుఁడరుగుదెంచె, నారదుఁడు కాంతిజితశరన్నీరదుండు.

క. చనుదెంచిన మునిపతికిం, జనపతి యెదు రేగి వినయసంభ్రమముల న
ర్చనలొసఁగ సముచితాసన, మున యం దుపవిష్టుఁడై ప్రమోదముతోడన్. 139

వ. రాజు వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యింత యేల సంతప్తమానసుండవై యు
న్నవాఁడవు నీస్వాంతం బత్యంతనిర్మలంబు నీకు నొకదోషంబుఁ గలుగ నేర్చునే
ఆశ్రమంబుననుండి నీవు పురంబునకు నరుగుదెంచునెడ భవదీయవిరహాక్రాంత
యైన శకుంతల దూర్వాసమునీంద్రుండు వచ్చిన నుచితసత్కారంబులు సేయ నె
ఱుంగకున్న నతం డలిగి యిచ్చిన శాపతిమిరంబు నిన్నుం గానకయ్యె ముద్రికాద
ర్శనంబున శాపావధియుం బ్రసాదించె నని తద్వృత్తాంతం బాద్యంతంబునుం దెలి
యం జెప్పి చిత్తంబు నుత్తలంబు డించి కుమారునిం జూపి యీశాకుంతలుండు సకల
మహీచక్రంబును జక్రవర్తియై పాలించు భవద్వంశంబు నితనిపేర భరతవంశంబనం
బ్రసిద్ధిం గాంచు నితని యువరాజుం జేసి శకుంతలయు నీవు ననేకకాలంబు దాం
పత్యసౌఖ్యం బనుభవింపు మనినం దదనుశాసనంబున. 140

సీ. ముని భామినులతోడ ననసూయతోఁ బ్రియంవదతో శకుంతలావనజవదన
నంతఃపురంబున కనిపినం బతియాజ్ఞఁ బరిచారికలు భయభక్తు లలర
జడల యల్లిక లూడ్చి సంపెంగ నూనియ శిరసంటి సీకాయ జిడ్డు దిగిచి
గంగాంబువుల జలకం బార్చి తడియొత్తి రమణీయ చీనాంబరములు గట్టి
తే. వెండ్రుకలు చిక్కువాపి క్రొవ్విరులు దురిమి, పలుచగా మేనఁ జందనపంక మలఁది
యవయవంబుల కర్హంబు లైనభంగి, లలితమణిభూషణముల నలంకరించి. 141

చ. ఇనుఁడు ప్రభావిలాసమెరవిచ్చినదో యన మేనఁ బొల్చు నూ
తనమణిభూషణద్యుతివితానము గ్రమ్మఁగఁ గ్రొమ్మెఱుంగు చా
ప్పున నడ నేర్చు చిత్తరువు పోలిక బుత్తడిబొమ్మభాతి మో
హనగతితోడ మంగళగృహంబునకుం గొనివచ్చి యచ్చటన్. 142

గీ. హేమపీఠంబు మీఁద నయ్యింతి నునిచి, రాజునకు విన్నవింప నారదపురస్స
రంబుగా వచ్చి శుభముహూర్తంబునందు, నమితకళ్యాణవాద్యఘోషములు చెలఁగ.

క. నరపతి ప్రమోదరసపం, భరితుండై తనకు నగ్రమహిషింగా సు
స్థిరమతితోడ శకుంతలఁ, బరువడి ప్రజలెల్ల మెచ్చఁ బట్టముగట్టెన్. 144

గీ. ఇంతిఁ బట్టముగట్టి యనంతరంబ, తనకు దండంబు వెట్టిన తనయు గ్రుచ్చి
బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి సంప్రేమఁ జేసె, మానితానందజలముల మజ్జనంబు. 145

సీ. సచ్చందనముకంటెఁ జందనంబునఁ గలపంబు చేసిన కప్పురంబుకంటెఁ
బుష్పాడికంటెఁ బుప్పొడిలోనఁ బొరలించి వెలచిన చెంగల్వ విరులకంటె
హిమజలంబులకంటె హిమజలంబుల నాన వైచినబిసపల్లవములకంటె
నిండువెన్నెలకంటె నిండు వెన్నెలచేతఁ బదనైన చంద్రబింబంబుకంటె
తే. నెరయఁ గూర్చిన పేరియన్నింటికంటె, నినుమడియు ముమ్మడియునైన మనుజవిభుని
యుల్లమెల్లను మిగులఁగఁ జల్లఁ జేసె; నందనాలింగనమునఁ జెన్నొందుసుఖము. 146

వ. ఇత్తెఱంగునఁ బుత్రాలింగనసంగసౌఖ్యంబున నానృపాలపుంగవుండు కొంతతడ
వు తన్మయత్వంబు నొంది యనంతరంబ శతానందనందనానుమతంబున నందను
ని యువరాజపట్టంబుగట్ట సమకట్టి యమాత్యులం బిలిపించి సముచితాసనంబుల నునిచి
తదాననంబులం బ్రసన్నావలోకనంబులు నినిచి మధురగంభీరధీరస్వరంబున
ని ట్లనియె. 147

ఉ. ఏరీతి నేను భూభువనమెల్లను వైరములేకయుండఁగా
వ్రాలిన భూమిపాలకుల పంచి కరంబులు గొంటి జన్నము

ల్పాల నొనర్చితిం బ్రజలు సంతసమందఁగ బంధుకోటిచే
మేలనుపించుకొంటిఁ దగుమీఘననీతిబలంబు పెంపునన్. 148

గీ. నాకు మీనీతిపదము సుశ్రీకి నెలవు, మంత్రి లేకున్న రాజ్యంబు మనుజపతికిఁ
బెక్కువదియెంత గలిగిన బీలికాఁడు, లేని పేరోడ చక్రంబు లేని రథము. 149

క. కావున మీఘనబుద్ధి, శ్రీవిభవం బూఁతగాఁగ శేషాహికుల
గ్రావశిరోభరితం బగు, భూవలయము భరము నేను బూనితిఁ బేర్మిన్. 150

గీ. పెద్దవాఁడనైతిఁ బృథివిభారం బింకఁ, బూనవయసు గాదు పుత్రుఁడెల్ల
భరముఁ బూనఁగాఁ దపస్వినై సుఖలీల, వనమునందు నుండ వయసుగాని. 151

క. లక్షణయుతుఁ గా భరతుని, వీక్షింపుం డర్హుఁ డయ్యెనేఁ గావింపుం
డీక్షితి యువరాజ్యరమా, ధ్యక్షుండై రక్షసేయ నభిషేకంబున్. 152

క. నావుడు వారలు విభుతో, భూవర భవదీయవాక్యములు మాకానం
దావహములు నీతనయుం, డీవిశ్వము నేలఁ జాలు నిద్ధవిభూతిన్. 153

సీ. ఆయతలోచనుం డాజానుబాహుయుగళుఁడు కవాటవక్షస్స్థలుండు
కోమలజఠరుండు గూఢజత్రుండు విశాలఫాలుఁడు వృషస్కంధధరుఁడు
కఠినహస్తతలుండు కమఠోపమానాంఘ్రి యభిరామశిరుఁడు మహాహనుండు
చండాంశుతేజుండు సంపూర్ణపూర్ణిమా శరదిందుబింబ భాసురముఖుండు

తే. నీతిమంతుఁడు గాంభీర్యనిధి వివేక, మహితమూర్తి యలోకసామాన్యబలుఁడు
సీతనూజుండు పెంపున నిన్నుఁబోలుఁ, గట్టుపట్టంబు యువరాజుగాఁగ నధిప. 154

వ. అని విన్నవించు మంత్రులవాక్యంబులకు సంతసిల్లి పురోహితహితభృత్యబంధుమి
త్రాదిమాన్యజనంబుల రావించి సంభావించి తానుగావించు ప్రయోజనం బెఱింగించి
మంత్రుల సమ్మతంబునఁ బ్రజలయనుమతంబునఁ గార్తాంతికోపదిష్టం బగు శుభ
ముహూర్తంబునఁ గార్తస్వరభద్రపీఠంబున గుమారు నలంకరించి యునిచి. 155

చ. అనఘులు ధారుణీసురు లయప్రదమంత్రము లుచ్చరింప శో
భనకరవాద్యఘోషములు బంధురభంగిఁ జెలంగ సర్వభూ
జనములు సన్నుతింప విలసన్మతి బంధులు సంతసింప ప్రేఁ
కని విభవంబు పెంపెసఁగఁ గట్టె సుతు న్యువరాజపట్టమున్. 156

మ. తనయుం బట్టము గట్టి డెందము ప్రమోదం బందఁ బంకేజభూ
తనయుం గన్గొని కేలు మోడ్చి మునివేదండా భవచ్ఛాసనం
బున శాంతులు యౌవరాజ్యపదవిం బొల్పారఁగా నిల్పితిం
జనతాపాలనహేతునీతి నుపదేశం బిమ్ము నీవిమ్ములన్. 157

క. అని నిజనందను నజునం, దనుచరణంబులకు వందనము సేయింపన్
మునిపతి సంతుష్టుండై, జనపతి నాశీర్వదించి శాకుంతలునిన్. 158

వ. గాఢాలింగనంబు చేసి సమీపంబున నునిచికొని తదీయ చరణతదీయ వదనారవిం
దంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 159

సీ. మణుల గద్దియచుట్టు మండలేశులు గొల్చి యుండఁ బెంపునఁ గొలువుండునపుడు
సౌధాగ్రవీథులఁ జంద్రశాలలయందుఁ దెఱవలతో వినోదించునపుడు
గీతవాద్యకళా వినూతన సుఖగోష్ఠి నిచ్చమైఁ దగఁ బ్రొద్దుపుచ్చునపుడు
రాజపూజ్యములైన రాజభోగంబులు కొఱుకుగాకుండ భోగించునపుడు
తే. వసుమతీరక్షయందు మానసము నిల్పి, లలితసప్తార్ణవీమేఖలాధరిత్రి
నేకపురిఁ బోలెఁ బాలించె నింతకాల, మనఘ మీతండ్రి వినుము దుష్యంతవిభుఁడు.

క. మీతండ్రి యట్ల నిర్మల, నీతిపథంబునఁ జరించి నిజభూప్రజకుం
బ్రీతియొనర్చుచుఁ బొందుము, ప్రాతఃపాండురపయోజభాసురకీర్తిన్. 161

గీ. నీతిపథమున మతి గెంటనీక పూర్వ, రాజచర్యను నతితత్పరతఘటించి
వసుధఁ బాలింపు తగులకు వ్యసనములకు, వ్యసనికగు చందములు వినువరుసవత్స.

సీ. మొదల నర్థవ్యయంబునకు సుత్తిగ వెట్టుఁ బెట్టి జీవనముపైఁ బ్రీతివిడుచు
విడిచి యసన్మార్గవృత్తికిఁ జేచాఁచుఁ జాఁచి యాచారంబు చౌకసేయు
చేసి దుర్జనులగోష్ఠికి మానసముఁ దూర్చుఁ దూర్చి పాత్రిభవలక్ష్మిఁ దొలఁగఁ దోలుఁ
దోలి ధూర్తస్థితి మేలుగాఁ దలపోయుఁ బోసి యన్యాయంబు పొత్తుగుడుచుఁ
తే. గుడిచి బంధులకెడయగుఁ గులము వాయు, బైసిపోకార్చుకొనుఁ బాపపంకనిహతిఁ
గూలుఁ గాల్జాటి నారకకూపమునను, సంతతస్త్రీరతుండు దుష్యంతతనయ. 163

సీ. ఆహారవేళ శయ్యారతి నంతఃపురాంగనాకేళి సౌఖ్యములు దొఱఁగు
గెలుపోటములు రెంటివలన నుత్సాహదైన్యములఁ జిత్తము ప్రీతినొంద దెపుడుఁ
దమియు మత్సరము డెందమున నంతంతకుఁ బొడమి కానఁడు ప్రొద్దుపొడుపుఁ గ్రుంక
నెకసాయమైసందె మెక్కించి యోడెనే గలధనంబెల్లను బొలిసిపోవుఁ
తే. గెలని నోడించువిధముఁ దా గెలుచువిధముఁ
దలఁచుకొనుచును రాజ్యతంత్రంబు చాఁగు
రీతిఁ గొల్పడి యంచితఖ్యాతిఁ బాయు
నెడపనొప్పదు జూదంబు నృపకుమార. 164

సీ. పోశెంబు పరువులఁ బొడము ఖేదంబున దగదొట్టి నడదాఁకి తనువునలఁగు
నన్నోదకంబు లాయాయి వేళలలేక యొకరోగ మెద్దియే నుద్భవించు

పలుమాఱు క్రూరసత్త్వము లాగ్రహంబునఁ బయివచ్చెనేని నొప్పమి ఘటిల్లుఁ
దటివేచి పొదలలోఁ దరులచాటున శత్రులనరుగాఁచినఁ బ్రాణహానిపుట్టు
తే. నవ్యయాగతధర్మంబు లాచరింపఁ, గాలవేళలు తప్పుటఁ గలుషమందు
నందునష్టతఁబొందు రాజ్యాభివృద్ధి, వలనుగానిది వేఁట భూవరతనూజ. 165

సీ. త్రావి[1]యూనాఁడు మత్తాగొనిపొరలాడు నెఱుఁగఁ డుల్లములోన నెదిరిఁదన్నుఁ
బనిలేక చూపుఁగోపప్రసాదంబులు భావింపనేరఁడు వావివరుస
విప్రలాపములాడు విడువనివేలంబు నూట నొక్కటిలేదు మాటనిజము
గుప్తిసేయఁగనోపఁ డాప్తరహస్యంబు లైనకార్యములు దెలియంగలేఁడు
తే. లజ్జవోలియించుఁ దాలిమి యుజ్జగించు, నిందకొడిగట్టు శీలంబు చిందఁజేయు
బ్రహ్మహత్యకు ములుసూపు పాపవితతి, పానగోష్ఠివిధంబు భూపాలపుత్ర. 166

సీ. తల్లిదండ్రులకు డెందము విరక్తిభజించు నన్నదమ్ములకు పేరాసపడును
గులకళత్రము పుట్టినిలు సేరనూహించుఁ బ్రాణమిత్రుండును బగతుఁ డగును
బావలు మఱఁదు లేర్పడ మోముఁ జూడరు దాసదాసీజను ల్వేసరుదురు
తలఁగి పోవుదురు తొల్లనాఁటి హితులు జుట్టాలు మెల్గడు మాటయు నడుగరు
తే. పాలనము సేయు చేపట్టి ప్రజలఁ బాపు, సకలజనులకు నట్టింటి శత్రుఁ జేయు
నయము కెడ యీక యెల్ల వెంటలను జెఱచు, మాటపరుసదనంబుకుమారచంద్ర.

సీ. అపరాధమునకు నర్హము గాక వెగ్గలం బగు శిక్షఁ బ్రజచాల వెగడు గుడుచు
వెగడొంది మనసునఁ బేఁడెత్తి నిలువక వేఱొండు కడఁ గాపు విచ్చిపోవు
వినయ హీనతఁ గాపు విచ్చిపోనిచ్చిన నచిరంబ పాడఱయగు ధరిత్రి
ధరణిపాడఱ యైన సరిగోరు మొదలుగాఁ దనకు ఘటిల్లు నాదాయనష్టి
తే ధాన్యధనములయందు నాదాయనష్టి, యైన నిర్ధనుఁ డగు ధనహీనుఁ డైనఁ
దాడిగి పట్టుదరిద్రంబు దొలఁగులక్ష్మి, యుగ్రదండంబునను నృపాలాగ్రసూతి.

సీ. ధీజనస్తుతముగా దేహసౌఖ్యమున నంకిలిలేక యుండ భోగించుచోట
బడి దప్పి నిరయకూపములఁ జూడకయుండఁ దిగిచి ధర్మంబు సిద్ధించుచోట
వృద్ధరాజులు గారవించు లోకత్రయీవర్తిని యగు కీర్తి వచ్చుచోట
నవిశంకతోడ మూఁడవ యుపాయంబున వైరిదుర్గంబులు చేరుచోట
తే. బుధుల హితులను బంధులఁ బ్రోచుచోట, నెంత చేసిన నది ఫలియించుఁగాని
వల దనర్థకముల సొమ్ము వమ్ముసేఁత, మతిఁ దలంప రాజాన్వయక్షితిపహంస 169

1 యూరోజు; యేరోజు.

చ. నెలఁతయు జూదముం బగటి నిద్రయు వేఁటయుఁ బానము న్నదా
వలపనినిర్గమంబుఁ బరివారము వాద్యము నాట్యపాటలు
న్నిలనగు కామజంబు లివి యిందతిసక్తుఁడుగాక మైపడిన్
వలయు నొనర్పనెందు దశవర్గమున న్నృపవంశభూషణా. 170

క. అంగములు పతికి వినుస, ప్తాంగములును వానిఁ దగుసముచితగతిసా
నంగాంకవంశతిలక పా, సంగును రక్షించుకొనఁగ జననాథునకున్. 171

సీ. శక్తిత్రయంబునఁ జతురుఁడై చతురుపాయంబులకును సమయంబెఱింగి
పంచేంద్రియముల నిర్జించి స్వాయత్తుఁడై షడ్గుణీగరిమఁ బ్రశస్తిఁగాంచి
వ్యసనంబులేడును వర్జించి రాజదోషములు పద్నాల్గుఁ జిత్తమునఁ దెలిసి
సాక్షిమాత్రంబుగ సచివుఁ బ్రతిష్ఠించి యాత్మయత్నము లేశమంతయైన
తే. నింగితాకారచేష్టల నెఱుఁగనీక, పరులనెవ్వరి విశ్వసింపక మనమున
సంతతంబు శరీరరక్షాక్రమంబు, లేమఱక యుండవలయు మహీవిభుండు. 172

సీ. పతిహితుం డతిధర్మపరుఁడు నీతిధురీణుఁ డింగితజ్ఞుండు జితేంద్రియుండు
మంత్రరక్షకుఁ డన్యమంత్రభేది ప్రజానురాగి శుశ్రోత నీరాగి భోగి
యుచితయాత్నతరస్వి సుతో్క్తిచవిముఖుండు శాంతుఁ డతిప్రౌఢసత్యవాది
పరధనపరదారపరపరివాదవర్జితుఁడు ప్రఖ్యాతుండు శ్రీకరుండు
తే. బ్రాహ్మణుఁడు మంత్రిగాఁ దగుఁ బరిగణింప, గుణము లిట్టివిగా సమకూరెనేని
క్షత్రియుని శూద్రునిం దప్ప సచివపదవి, వైశ్యునిలుపంగఁ దగవు భూవల్లభునకు.

సీ. కూరిమి భృత్యుఁ డెక్కుడు లావు వలచేయు మతిరంజకుఁడు పీఠమర్దకుండు
కట్టిన యలుఁగు సంగరసహాయుఁడు మాని మఱుఁగు పెట్టనికోట మంత్రహితుఁడు
చనవరి దొర ప్రతిజ్ఞాపాలకుఁడు బహిఃప్రాణంబు పట్టము భద్రగజము
ముంగొంగు పసిఁడి సప్తాంగరక్షకుఁడు చేఁదోడు నెచ్చెలికాఁడు తోడునీడ
తే. యనఁగ నిన్నిగుణంబుల నావహిల్లి, పాలు నీరును బోలి యేర్పఱుపరాని
సముచితస్నేహమున నెడసంచు లేని, మిత్ర మర్హంబు వసుధాకళత్రునకును. 174

సీ. తన యేలు వసుమతీజనుల బీడింపక యేరికి మొదలిచ్చి కోరపాలు
సవరగాఁ గొంచు దండువులు దర్శనములు కోలాసగొన కూళ్ళు గుత్తకీక
కమ్మతంబులువెట్టి గనులు ద్రవ్వించి బేహారమాడించి యన్యాయధనము
జోరనీక షష్ఠాంశ మరిగొంచు నీతిబాధలు ఘటింపక యుండ ధనముగూర్చి
తే. దానిఁ జతురంశములు చేసి దానధర్మ, ములకు నొకపాలు గైకొని మూఁడుపాళ్ళ
వెచ్చమునకును రానీక యచ్చువొడిచి, దాఁపవలయు విభుండు భండారమునను.

సీ. ఏటికాల్వలు పరిపాటిగాఁ దీర్పించి చెఱువుల నీరుండు నోఁ జుపు దెలిసి
దేవమాతృకలు నదీమాతృకలు నైన గ్రామసీమక్షేత్ర గతులు దెలిసి
నీరునేలలు వానకారులు పరికించి పరిపాలంబుల పంట వలఁతు లరసి
కోరాయములుఁ వచ్చు కొలఁది విచారించి పదియూళ్ల కొకరిఁ దీర్పరిగఁ జేసి
తే. చనవువారలు పనివారు శాత్రవులును, జోరులును జేయుబాధలు జేరకుండఁ
బ్రజలఁ బాలించుకొనుచుఁ దత్పరతసాను, రాగుఁడై ప్రోవవలయు రాష్ట్రంబు రాజు
సీ అగడిత యాఁతనీరగునట్లు త్రవ్వించి క్రొత్తడంబులతోడఁ గోటఁ దీర్చి
యట్టళ్ళు కల్పించి యడ్వరి విరివిగా వలనొప్పఁ గట్టించి వంకధార
కవనులు పరిపాటిగా వినిర్మింపించి లోనసూతులు బావులును నగాధ
జలములుగాఁ జాలఁ గలిగించి రసవర్గములు వేఱసంపూర్ణ ములుఁ గనించి
తే చుట్టు నామడ చుట్టును సూదిమోప, నెడము కల్గక యుండఁ బేరడవి పెంచి
నగసమీపంబు గలపట్టనంబు రాజ, ధానిగా నుండుటురువగు ధరణిపతికి. 177
సీ. తటితోడ జీతంబు కొఱఁతగాకుండ రొక్కంబు ధండారుధనంబయిచ్చి
బంటుఁ దొలంగించి ప్రతియు పెట్టక యుండ గమిలెక్క తప్పక నగాక యుండఁ
గడఁగి వేశ్యాగామి గాకుండఁ బరికించి ప్రతిభానువారంబు భటులతోడు
చూచుచుఁ దనవన్నె జోకరైయుండిన వాని మన్నించుచు లేనివాని
తే. నాజ్ఞ సేయుచు జీవిక కప్పనడక, యుండఁ బరికించికొనుచు నాయోధనమున
నైగుసదిసేయు నుత్సాహిరైన యాప్త, బలము నేలఁగవలయు భూపాలకుండు.
క. అని యిదిమొదలుగ మఱియును, జనపతులకు వలయు నీతిసమధిక బుద్ధిన్
జనపాలనందనునకును, మునిపాలుఁడు చెప్పి యుల్లమున ముదమొదవన్. 179
వ. ఆశీర్వదించి దుష్యంతు నభినందించి కణ్వమునీంద్రుండు పుత్తెంచిన శకుంతలం దోడ్కొనివచ్చిన మునులను మునిపత్నులను వనసూయాప్రియంవదలనుం బ్రియపూర్వకంబుగ సముచిత ప్రకారంబుల ననిపించి దుష్యంతుని వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నరేంద్ర చంద్ర యింద్రునకు జయంతునింబోలి నితాంత ప్రీతి నీకు శాకుంతలుండు సంపాదింప శంపాంబుధరంబులం బోలె శకుంతలయును నీవును నితాంతసౌఖ్యవంతుండవై రాజ్యసుఖం బనుభవింపు మని దీవించి యాశ్రమంబునకుం బోయెద నని భూమింజయుండు కంజాసనతనూజునకు నంజలిచేసి మంజుభణితి నిట్లనియె.
సీ. ఇందువంశజులలో నేఁ గృతార్థుఁడనైతి నాజన్మమధికధన్యత వహించె
రాజదోషములు చేరవు నన్ను నిందుండి మంగళంబులకు సద్మంబనైతి
నంతరాయములు శూన్యతఁ జెందె రాజ్యరమాభివృద్ధికి సంశయంబు వాసెఁ
బుణ్యంబులెల్ల నిష్ఫల చాలఫలియించె నంహస్సముచ్చయం బణఁగిపోయె

తే. వెన్నెకపువెన్న మధ్వంశ మితరవసుమ, తీర్థ్వరులలోన నాసరియిండ్లలోన
సంయమీశ్వరతిలక యిచ్చటికిమీరు, చిరకృపామతితోడ విచ్చేయుటయును. 181

వ. అని బహుప్రకారంబు లాచరించి విరించినందనుననిచి కుమారుండు యువరాజపట్ట భద్రుండై సకలమహీచక్రంబు ననక్రపరాక్రమంబున ననన్యసామాన్య సౌజన్యంబునం బాలనంబునం బ్రజలును లాలనంబున బంధులోకంబును బరమానందంబు నొందఁ బరింప శకుంతలయును దుష్యంతుఁడును బెద్దకాలంబు పూజ్యంబగు రాజ్యసౌఖ్యంబు ననుభవించుచుండె. 182

శా. కంజాతోపమధైర్య విభ్రమవతీకందర్ప దర్పద్విష
త్కంజాతామృత ధామధీమహితవారాశ్యన్వయగ్రామణీ
మంజీరఘోషసరోజ పూజనమహీమందారలోకత్రయీ
మంజూషాహితకీర్తిమౌక్తిక సుధామాధుర్యవాగ్వైభవా. 183

క. హరిదంతదంతిదంత, స్థిరకీర్తివిహార సకలధీజనవినుతా
గుణమణిగణ ధర్మమోదక, శరనిధిగాంభీర్య బంధుసముచితరక్షా. 184

మాలి. సతతసుకృతభాజా సంతతశ్రీబిడౌజా, క్షితిజనసురభూజా చింతితత్యాగభోజా
ప్రతినవరవితేజాభవ్యభాషాపరాజా, హతవిమతసమాజా యన్నమాంబాతనూజా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుచరణకరుణాలబ్ధసిద్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయామాత్య
పుత్త్ర యారాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన
శాకుంతలశృంగారకావ్యంబునందు సర్వంబును
జతుర్థాశ్వాసము.

శాకుంతల శృంగారకావ్యము సమాప్తము.